

Anaxagorás

Testimonia DK 59 A

A 1 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum II, 6-15

(pracovní verze s použitím překladu Antonína Koláře, Pelhřimov 1995)

(6) Anaxagorás, syn Hégésibúlův nebo Eubúlův, pocházel z Klazomen. Byl posluchačem Anaximenovým a první postavil k látce rozum. Svůj příjemně a duchaplně složený spis začíná takto: „Všechny věci byly pohromadě“ (viz B 1); potom přišel rozum [mysl, intelekt] a uspořádal je. Proto byl Anaxagorás taky nazýván „Rozum“. Např. Tímón o něm takto mluví v *Posměšcích* (fr. 24 D.):

Někde též říkají, Anaxagorás statečný rek je
Rozum, neboť sám jistě má rozum, jenž náhle se vzbudiv,
všechno vespolek spojil, co dříve zmateno bylo.

(6) Ἀναξαγόρας Ἡγησιβούλου ἢ Εὐβούλου Κλαζομένιος. οὗτος ἤκουσεν Ἀναξιμένους, καὶ πρῶτος τῆ ὕλη νοῦν ἐπέστησεν, ἀρξάμενος οὕτω τοῦ συγγράμματος, ὃ ἐστὶν ἡδέως καὶ μεγαλοφρόνως ἡρμηνευμένον· ἅπαντα χρήματα ἦν ὁμοῦ· εἶτα νοῦς ἐλθὼν αὐτὰ διεκόσμησεν (= fr. 17 Schaubach, cfr. B 1). παρὸ καὶ Νοῦς ἐπεκλήθη, καὶ φησι περὶ αὐτοῦ Τίμων ἐν τοῖς Σίλλοις οὕτω (fr. 24 D.):

καὶ που Ἀναξαγόρην φάσ' ἔμμεναι, ἄλκιμον ἦρω
Νοῦν, ὅτι δὴ νόος αὐτῶ, ὃς ἐξαπίνης ἐπεγείρας
πάντα συνεσφῆκωσεν ὁμοῦ τετραγαμμένα πρόσθεν.

Vynikal urozeností a bohatstvím, ale též velkodušností, neboť majetek po otci postoupil svým příbuzným. (7) Když mu totiž vytýkali, že se o něj nestará, odvětil: „Proč se tedy o něj nestaráte vy?“ Nakonec se jej vzdal a věnoval se pozorování přírodních jevů, nestaraje se o věci veřejné.

Když mu kdosi řekl: „Což ti nic nezáleží na vlasti?“, odpověděl: „Zmlkni, mně přece na mé vlasti velice záleží“ – a ukázal přitom na nebe.

οὗτος εὐγενεῖαι καὶ πλούτῳ διαφέρων ἦν, ἀλλὰ καὶ μεγαλοφροσύνη, ὅς γε τὰ πατρῶα παρεχώρησε τοῖς οἰκείοις. (7) αἰτιαθεὶς γὰρ ὑπ' αὐτῶν ὡς ἀμελῶν· 'τί οὖν, ἔφη, οὐχ ὑμεῖς ἐπιμελεῖσθε;' καὶ τέλος ἀπέστη καὶ περὶ τὴν τῶν φυσικῶν θεωρίαν ἦν οὐ φροντίζων τῶν πολιτικῶν. ὅτε καὶ πρὸς τὸν εἰπόντα 'οὐδέν σοι μέλει τῆς πατρίδος;' 'εὐφήμει, ἔφη, ἐμοὶ γὰρ καὶ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος' δείξας τὸν οὐρανόν.

Za přechodu Xerxova (480 před n. l.) mu prý bylo dvacet let a celkem žil 72 let. Podle Apollodórovny *Kroniky* se narodil v 70. olympiádě (500 až 497 před n. l.) a zemřel v 1. roce 88. olympiády (428 nebo 427 před n. l.). Filosofii se začal zabývat v Athénách, když mu bylo dvacet let, za archonátu Kalliova (456 před n. l.) [pokud by však v rozporu s jinými zprávami měl Anaxagorás přijít do Athén už ve dvaceti letech, tak asi za archonátu Kalliádova, 480 před n. l.], jak praví Démétrios Faléřský v *Soupsie archontů* – a strávil tam prý třicet let.

λέγεται δὲ κατὰ τὴν Ξέρξου διάβασιν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, βεβιωκέναι δὲ ἑβδομήκοντα δύο. φησὶ δ' Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς Χρονικοῖς (F GrHist. 244 F 31; II, 1028) γεγενῆσθαι αὐτὸν τῇ ἑβδομηκοστῇ ὀλυμπιάδι (-500/-497), τεθνηκέναι δὲ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ὀγδοηκοστῆς ὀγδότης (-428). ἤρξατο δὲ φιλοσοφεῖν Ἀθήνησιν ἐπὶ Καλλίου (-456, vel Καλλιιάδου -480) ἐτῶν εἴκοσιν ὦν, ὡς φησι Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐν τῇ τῶν Ἀρχόντων ἀναγραφῇ (F GrHist. 228 F 2; II, 960), ἔνθα καὶ φασιν αὐτὸν ἐτῶν διατριῆσαι τριάκοντα.

(8) Slunce považoval za kus žhavého kovu, většího než Peloponnés. Jiní to však připisují Tantalovi. Na Měsíci prý jsou obydlí, vrchy a údolí. Principem všeho jsou stejnorodé podíly: jako je totiž zlato sestaveno ze zlatého prachu (viz A 41), tak je veškerenstvo složeno z maličkých stejnorodých těl. A principem pohybu je mysl. Ta z těl, která jsou těžká, zaujímají spodní místo, například země; ta, která jsou lehká, se drží nahoře, jako třeba oheň; voda a vzduch pak mezi

nimi. Tak přece může spočívá na zemi, která je plochá, když se [z ní] díky Slunci vypařila vlhkost.

(8) οὗτος ἔλεγε τὸν ἥλιον μύδρον εἶναι διάπτυρον (= fr. 24 Schaub.) καὶ μείζω τῆς Πελοποννήσου οἱ δὲ φασι Τάνταλον· τὴν δὲ σελήνην οἰκήσεις ἔχειν, ἀλλὰ καὶ λόφους καὶ φάραγγας. ἀρχὰς δὲ τὰς ὁμοιομερείας· καθάπερ γὰρ ἐκ τῶν ψηγμάτων λεγομένων τὸν χρυσὸν συνεστάναι, οὕτως ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν μικρῶν σωμάτων τὸ πᾶν συγκεκρίσθαι. καὶ νοῦν μὲν ἀρχὴν κινήσεως· τῶν δὲ σωμάτων τὰ μὲν βαρέα τὸν κάτω τόπον, [ὡς τὴν γῆν], τὰ δὲ κοῦφα τὸν ἄνω ἐπισχεῖν, ὡς τὸ πῦρ ὕδωρ δὲ καὶ ἀέρα τὸν μέσον. οὕτω γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς πλατείας οὔσης τὴν θάλατταν ὑποστῆναι διατμισθέντων ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῶν ὑγρῶν.

(9) Hvězdy byly původně poutány jakoby na klenbě tak, že pól byl viditelný pořád jako její vrchol [kolmo nad zemí], později však získal sklon. Mléčná dráha je prý shromáždění světla hvězd, neosvětlených Sluncem [rpk čtení: odraz slunečního světla od neosvětlených hvězd]. Komety jsou umožněny setkáním záře bloudících [hvězd]. Meteory jsou jiskry vymršťované vzduchem (viz Xenofanés A 44). Vítr vzniká, když je vzduch zjemněn působením Slunce. Blesky zase tehdy, když se srážejí mraky; zemětřesení pronikáním vzduchu do země. Živé bytosti povstaly z vlhka, tepla a něčeho zemitého, poté vznikají ze sebe navzájem – a to tak, že samci z pravých částí, samice pak z levých.

(9) τὰ δ' ἄστροα κατ' ἀρχὰς μὲν θολοειδῶς ἐνεχθῆναι, ὥστε κατὰ κορυφὴν τῆς γῆς τὸν ἀεὶ φαινόμενον εἶναι πόλον, ὕστερον δὲ τὴν ἔγκλισιν λαβεῖν. καὶ τὸν γαλαξίαν ἀνάκλασιν εἶναι φωτὸς [τῶν ὑπὸ] ἡλίου μὴ καταλαμπομένων (τῶν) ἄστροων. τοὺς δὲ κομήτας σύνοδον πλανητῶν φλόγας ἀφιέντων· τοὺς τε διάιπτοντας οἷον σπινθῆρας ἀπὸ τοῦ ἀέρος ἀποπάλλεσθαι. ἀνέμους γίγνεσθαι λεπτυνομένου τοῦ ἀέρος ὑπὸ τοῦ ἡλίου. βροντὰς σύγκρουσιν νεφῶν· ἀστροπὰς ἔκτριψιν νεφῶν· σεισμὸν ὑπονόστησιν ἀέρος εἰς γῆν. ζῶα γίγνεσθαι ἐξ ὑγροῦ καὶ θερμοῦ καὶ γεώδους, ὕστερον δὲ ἐξ ἀλλήλων· καὶ ἄρρενα μὲν ἀπὸ τῶν δεξιῶν, θήλεα δὲ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν.

(10) Říká se, že předpověděl pád kamenného meteoritu, k němuž došlo u Kozích říček; prý o něm řekl, že má spadnout ze Slunce. Proto taky Eurípidés, který byl jeho žákem, nazval ve své tragédii *Faethón* Slunce „zlatou hroudou“. Když prý [Anaxagorás] přišel do Olympie, usedl v koženém

pláští, jako kdyby mělo pršet – a stalo se tak. Když se ho kdosi ptal, zda hory v Lampsaku někdy budou mořem, odpověděl prý: „Pokud k tomu nebude chybět čas.” Když se ho jednou ptali, k čemu se zrodil, odpověděl: „Ke spatření Slunce, Měsíce a nebe.” Když mu kdosi řekl: “Byl jsi zbaven společnosti Athéňanů”, odvětil: „Ne já jejich, ale oni mé.” {Když spatřil náhrobek Mausólův, pravil: „Nákladný hrob je obrazem majetku, proměněného v kámen.”} [Stavba je ovšem až z roku 353 před n. l.]

(10) φασὶ δ' αὐτὸν προειπεῖν τὴν περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς γενομένην τοῦ λίθου πτώσιν, ὃν εἶπεν ἐκ τοῦ ἡλίου πεσεῖσθαι. ὅθεν καὶ Εὐριπίδην, μαθητὴν ὄντα αὐτοῦ, χρυσέαν βῶλον εἶπεῖν τὸν ἥλιον ἐν τῷ Φαέθοντι (FTG fr. 783). ἀλλὰ καὶ εἰς Ὀλυμπίαν ἐλθόντα ἐν δερματίνῳ καθίσει, ὡς μέλλοντος ὕσειν· καὶ γενέσθαι. πρὸς τε τὸν εἰπόντα, εἰ τὰ ἐν Λαμψάκῳ ὄρη ἔσται ποτὲ θάλαττα, φασὶν εἶπεῖν· ἔάν γε ὁ χρόνος μὴ ἐπιλίπη'. ἐρωτηθεὶς ποτε, εἰς τί γεγέννηται, εἰς θεωρίαν, ἔφη, ἡλίου καὶ σελήνης καὶ οὐρανοῦ'. πρὸς τὸν εἰπόντα· ἔστερήθης Ἀθηναίων' οὐ μὲν οὖν, ἔφη, ἄλλ' ἐκεῖνοι ἐμοῦ'. {ἰδὼν τὸν Μουσώλου τάφον ἔφη· τάφος πολυτελεῆς λελιθωμένης ἐστὶν οὐσίας εἰδωλον'.}

(11) Když kdosi těžce nesl, že má zemřít v cizí zemi, řekl mu: „Odevšad je sestup do Hádu stejný.” Zdá se, jak praví Favorínos v *Rozmanitých příbězích*, že jako první prohlásil, že Homérovy básně pojednávají o zdatnosti a spravedlnosti; takovým výkladem se obšírněji zabýval Métrodóros z Lampsaku, jenž byl jeho známý a první studoval tohoto básníka z přídozpytného hlediska. Anaxagorás byl také první, kdo vydal sepsanou knihu. Silénos v první knize *Dějiny* [cca 100 před n. l.] tvrdí, že za Démylova archonátu [Démontiónova?, 470 před n. l.] spadl z nebe kámen (12) a že Anaxagorás říkal, že celé nebe sestává z kamenů. Ty se udržují (na svých místech) prudkým otáčivým pohybem a spadnou, když se tento pohyb zvolní.

(11) πρὸς τὸν δυσφοροῦντα ὅτι ἐπὶ ξένης τελευτᾷ ἵπανταχόθεν, ἔφη, ὁμοία ἐστὶν ἢ εἰς αἶδου κατάβασις'. δοκεῖ δὲ πρῶτος, καθά φησι Φαβωρίνος ἐν Παντοδαπῇ ἱστορίαι (fr. 26; FHG III, 581), τὴν Ὀμήρου ποίησιν ἀποφήνασθαι εἶναι περὶ ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης· ἐπὶ πλεῖον δὲ προστῆναι τοῦ λόγου Μητροδώρον τὸν Λαμψακηνόν

(c. 61), γνώριμον ὄντα αὐτοῦ, ὄν καὶ πρῶτον σπουδάσαι τοῦ ποιητοῦ περὶ τὴν φυσικὴν πραγματείαν. πρῶτος δὲ Ἀναξαγόρας καὶ βιβλίον ἐξέδωκε συγγραφῆς (?). φησὶ δὲ Σιληνὸς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἱστοριῶν ἐπὶ ἄρχοντος Δημόλου (?) λίθον ἐξ οὐρανοῦ πεσεῖν· (12) τὸν δὲ Ἀναξαγόραν εἰπεῖν ὡς ὅλος ὁ οὐρανὸς ἐκ λίθων συγκέοιτο· τῇ σφοδρᾷ δὲ περιδινήσει συνεστάναι καὶ ἀνεθέντα κατενεχθήσεται.

O soudu nad ním se říkají různé věci. Sótión v *Nástupnictvích filosofů* tvrdí, že jej Kleón zažaloval z bezbožnosti (*asebeia*), protože prohlásil Slunce za kus rozžhaveného kovu; byl odsouzen k pokutě pěti talentů a k vyhnanství - poté, co jej obhajoval Periklés, jeho žák. Satyros ale v *Životech* vykládá, že žalobu podal Thúkýdídés, politický odpůrce Perikleův, a to ne pouze z bezbožnosti, nýbrž i z médismu [poperštění], a že byl v nepřítomnosti odsouzen k smrti. περὶ δὲ τῆς δίκης αὐτοῦ διάφορα λέγεται. Σωτίων μὲν γάρ φησιν ἐν τῇ Διαδοχῇ τῶν φιλοσόφων ὑπὸ Κλέωνος αὐτὸν ἀσεβείας κριθῆναι, διότι τὸν ἥλιον μύδρον ἔλεγε διάπυρον· ἀπολογησαμένου δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ Περικλέους τοῦ μαθητοῦ, πέντε ταλάντοις ζημιωθῆναι καὶ φυγαδευθῆναι. Σάτυρος δ' ἐν τοῖς Βίοις (fr. 14; FHG III, 163) ὑπὸ Θουκυδίδου φησὶν εἰσαχθῆναι τὴν δίκην ἀντιπολιτευομένου τῷ Περικλεῖ· καὶ οὐ μόνον ἀσεβείας, ἀλλὰ καὶ μηδισμοῦ· καὶ ἀπόντα καταδικασθῆναι θανάτῳ.

(13) Když mu současně oznámili dvě zprávy, o jeho odsouzení a o úmrtí jeho synů, řekl prý o svém odsouzení, že „ony soudce i mne přirozenost už dávno odsoudila,” – a o svých dětech: „Věděl jsem, že jsem je zplodil smrtelné.” Někteří však druhý výrok připisují Solónovi, jiní Xenofóntovi, ale Démétrios Faléřský ve spise *O stáří* tvrdí, že Anaxagorás pochoval své syny vlastníma rukama. Hermippos pak v *Životech* praví, že byl zavřen ve vězení a měl zemřít. Periklés ale předstoupil před shromáždění a tázal se, zda mají něco, z čeho by jej obvinili co do jeho způsobu života. Když pak nic neodpovídali, pravil: „I já jsem přece jeho žákem! Neusmrcujte toho člověka, když jste podníceni pomluvami, ale poslechněte mě a propusťte ho!” A propustili jej, on však nesl tu svévoli a sám odešel.

(13) ὅτε καὶ ἀμφοτέρων αὐτῷ προσαγγελέντων, τῆς τε καταδίκης καὶ τῆς τῶν παίδων τελευτῆς, εἰπεῖν περὶ μὲν τῆς καταδίκης, ὅτι ἄρα ἰκαίμων καμῶν πάλαι ἢ

φύσις κατεψηφίσατο', περὶ δὲ τῶν παίδων, ὅτι ἤϊδειν αὐτοὺς θνητοὺς γεννήσας'. (οἱ δ' εἰς Σόλωνα τοῦτο ἀναφέρουσιν, ἄλλοι εἰς Ξενοφῶντα.) τοῦτον δὲ καὶ θάψαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν αὐτοὺς Δημήτριός φησιν ὁ Φαληρεὺς ἐν τῷ Περί γήρωσ. Ἐρμιππος δ' ἐν τοῖς Βίοις (fr. 31; FHG III, 43) φησὶν, ὅτι καθείρχθη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τεθνηξόμενος. Περικλῆς δὲ παρελθὼν εἶπεν, εἴ τι ἔχουσιν ἐγκαλεῖν αὐτῷ κατὰ τὸν βίον· οὐδὲν δὲ εἰπόντων 'καὶ μὴν ἐγώ, ἔφη, τούτου μαθητῆς εἰμι· μὴ οὖν διαβολαῖς ἐπαρθέντες ἀποκτείνητε τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐμοὶ πεισθέντες ἄφετε'. καὶ ἀφείθη· οὐκ ἐνεγκῶν δὲ τὴν ὕβριν αὐτὸν ἐξήγαγεν.

(14) Hierónymos zase v druhé knize *Roztroušených poznámek* tvrdí, že Periklés jej předvedl před soud tak zničeného a vyhublého nemocí, že byl propuštěn spíš ze soucitu než rozsudkem. Tolik tedy o soudu nad ním. Říkalo se snad také, že měl nepřátelský vztah k Démokritovi, kterého prý nepustil ke společnému hovoru [viz *Vitae IX*, 34-35]. Nakonec se odstěhoval do Lampsaku a tam zemřel. Když se ho předáci obce ptali, jaké je jeho poslední přání, řekl prý, aby si děti mohly každý rok hrát v tom měsíci, kdy zemře. Tento zvyk se zachovává ještě i nyní.

(14) Ἰερώνυμος δ' ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν σποράδην ὑπομνημάτων (fr. 9 Hill.) φησὶν, ὅτι ὁ Περικλῆς παρήγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ δικαστήριον, διερροηκότα καὶ λεπτόν ὑπὸ νόσου, ὥστε ἐλέω μᾶλλον ἢ κρίσει ἀφεθῆναι. καὶ τὰ μὲν περὶ τῆς δίκης αὐτοῦ τοσαῦτα. ἔδοξε δὲ πῶς καὶ Δημοκρίτῳ ἀπεχθῶς ἐσχηκέναι. ἀποτυχῶν τῆς πρὸς αὐτὸν κοινολογίας. καὶ τέλος ἀποχωρήσας εἰς Λάμψακον αὐτόθι κατέστρεψεν. ὅτε καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως ἀξιούντων τί βούλεται αὐτῷ γενέσθαι, φάναι, τοὺς παῖδας ἐν ᾧ ἂν ἀποθάνῃ μηνὶ κατ' ἔτος παίζειν συγχωρεῖν. καὶ φυλάττεται τὸ ἔθος καὶ νῦν.

(15) Když zemřel, pochovali jej Lampsactí se všemi poctami a na hrob mu dali nápis:

Anaxagorás, k cíli jenž pravdy pronikl nejbliž
o řádu nebeském, tady na věky uložen jest.

(15) τελευτήσαντα δὴ αὐτὸν ἔθαψαν ἐντίμως οἱ Λαμψακηνοὶ καὶ ἐπέγραψαν·

ἐνθάδε, πλεῖστον ἀληθείας ἐπὶ τέρμα περήσας
οὐρανίου κόσμου, κεῖται Ἀναξαγόρας.

Je i náš epigram na něho:

Slunce prohlásil za rozžhavený kus kovu
Anaxagorás, a proto mu byla souzena smrt.
Před ní jej přítel Periklés zachránil sice, však přece
života muž ten se zbavil, tak jemnou moudrostí slul.

ἔστι καὶ ἡμῶν εἰς αὐτόν·

ἠέλιον πυρόεντα μύδρον ποτὲ φάσκειν ὑπάρχειν,
καὶ διὰ τοῦτο θανεῖν μέλλεν Ἀναξαγόρας·
ἀλλ' ὁ φίλος Περικλῆς μὲν ἐρύσατο τοῦτον, ὁ δ' αὐτόν
ἐξάγαγεν βίτου μαλθακίῃ σοφίης.

Byli též tři jiní Anaxagoroné, z nichž jeden byl řečník směru Ísokratova, druhý byl sochař, jehož vzpomíná Antigonos, třetí gramatik, žák Zénodotův.

γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλοι τρεῖς Ἀναξαγόραι, ὧν (ἐν οὐδενὶ πάντα, ἀλλ') ὁ μὲν ἦν ῥήτωρ Ἰσοκράτειος· ὁ δὲ ἀνδριαντοποιός, οὗ μέμνηται Ἀντίγονος (p. 10 Wilam.)· ἄλλος γραμματικὸς Ζηνοδότειος.

A 2 = Harpokration Gram., Lexicon in decem oratores Atticos; p. 33 Dindorf

Sofista Anaxagorás z Klazomen, syn Hégésibúlův, žák Anaximena z Mílétu. Byl zván „Rozum“, jelikož pravil, že všechno střeží látka a rozum (*nús*, mysl, intelekt). Také řekl, že Slunce je kus ohnivě žhavého kovu.

Ἄναξαγόρας σοφιστῆς Ἡγησιβούλου υἱὸς Κλαζομένιος Ἄναξιμένους μαθητῆς Μιλησίου. Νοῦς δ' ἐπεκαλεῖτο, ἐπεὶ ὕλην τε καὶ νοῦν πάντων φρουρὸν εἶπεν. οὗτός ἐστιν ὁ τὸν ἥλιον μύδρον εἰπῶν διάπυρον.

A 3 = *Sída*, s. v. Ἄναξαγόρας

Sofista Anaxagorás z Klazomen, syn Hégésibúlŭv. Byl zván „Rozum“, jelikož pravil, že všechno střeží látka a rozum (*nús*, mysl, intelekt). Také řekl, že Slunce je kus rozžhaveného kovu, to jest ohnivý kámen. Na Perikleovu radu utekl z Athén a přišel do Lampsaku, kde asketicky skončil život. Odešel, když mu bylo 70 let. Athéňané jej uvrhli do vězení proto, že zaváděl jakési nové mínění o bohu. Říká se, že když byl Anaxagorás v Olympii, přišel na stadion v kožichu v době, kdy nikdo nečekal déšť, protože předpověděl liják, který také nastal. Předpověděl i mnoho jiných věcí.

Byl z Klazomen, svoje myšlenky přednášel stádŭm [ovcí] a velbloudŭm. Apollónios z Tyany o něm řekl, že filosofoval spíše pro ovce než pro lidi. Kratés z Théb však (...), že se nehodí ani ovcím, ani lidem.

Ἄναξαγόρας, σοφιστῆς, Ἡγησιβούλου υἱὸς, Κλαζομένιος. Νοῦς δὲ ἐπεκαλεῖτο, ἐπειδὴ ὕλην καὶ νοῦν πάντων φρουρὸν εἶπεν. οὗτός ἐστιν ὁ τὸν ἥλιον εἰπῶν μύδρον διάπυρον. τουτέστι πύρινον λίθον. ἔφυγε δὲ ἐξ Ἀθηνῶν, Περικλέους αὐτῶ συνειπόντος, καὶ ἐλθὼν ἐν Λαμψάκῳ ἐκεῖσε καταστρέφει τὸν βίον ἀποκαρτερήσας. ἐξήγαγε δὲ τοῦ ζῆν ἑαυτὸν ἐτῶν ο, διότι ὑπ' Ἀθηναίων ἐνεβλήθη ἐν δεσμοτηρίῳ, οἷά τινα καινὴν δόξαν τοῦ θεοῦ παρεισφέρων. ὅτι Ἄναξαγόρας Ὀλυμπίασιν, ὅποτε ἦκιστα ὕοι, προελθὼν ὑπὸ κωδίῳ ἐς τὸ στάδιον ἐπὶ προρρήσει ὄμβρου λέγεται τοῦτο πεπραχέναι. καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα προλέγων.

οὗτος, Κλαζομένιος ὢν, ἀγέλαις τε καὶ καμήλοις τὰ ἑαυτοῦ ἀνήκε. περὶ τούτου ἔφη Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς προβάτοις μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις φιλοσοφῆσαι. ὁ δὲ Θηβαῖος

Κράτης κατεπόντωσε τὴν οὐσίαν, οὔτε προβάτοις ποιήσας ἐπιτήδειον, οὔτε ἀνθρώποις.

A 4 /1 = Kyrillos Alex., Contra Julianum I; p. 12b

Říká se, že v sedmdesáté olympiádě [začínala r. 500 př. n. l.] se narodili Démokritos [asi omyl] a Anaxagorás – oba dva byli filosofové přírody – a také Hérakleitos, zvaný Temný.

ἑβδομηκοστῇ ὀλυμπιάδι φασὶ γενέσθαι Δημόκριτον καὶ Ἀναξαγόραν φιλοσόφους φυσικοὺς ὁμοῦ τε καὶ Ἡράκλειτον τὸν ἐπίκλην Σκοτεινόν.

A 4 /2 = Eusebios (Hier). a. Abr. 1557 [Ol. 80, 1 = 460]

Prvního roku 80. olympiády (460 př. n. l.): Zemřel Anaxagorás. [Omyl! Možná je oprava na rok jeho akmé.]

Anaxagoras moritur [?].

A 4a = Marm. Par. ep. 60 (F GrHist. 239 A 60; II, 1000,22)

Před 179 lety Eurípidés poprvé zvítězil s tragédií, když mu bylo 44 let, za athénského archonta Difila [roku 442 nebo 441 př. n. l.]. Vedle Eurípida tehdy žili také Sókratés a Anaxagorás.

ἀφ' οὗ Εὐριπίδης ἐτῶν ὧν ΔΔΔΔΙΙΙΙ τραγωιδίαι πρῶτον ἐνίκησεν ἔτη ΗΔΔΓΙΙΙΙ ἀρχοντος Ἀθήνησι Διφίλου (-442/-441)· ἦσαν δὲ κατ' Εὐριπίδην Σωκράτης τε καὶ Ἀναξαγόρας.

A 5 /1 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 41 (= Démokritos A 1, 41)

Pokud jde o čas Démokritova života, byl mladý, když Anaxagorás byl už starý, jak sám říká v *Malém uspořádání*, byl o 40 let mladší než on. Říká také, že *Malé uspořádání* sepsal 730 let po dobytí Ília.

γέγονε δὲ [Democrit.] τοῖς χρόνοις, ὡς αὐτός φησιν ἐν τῷ Μικρῷ διακόσμῳ, νέος κατὰ πρεσβύτην Ἀναξαγόραν, ἔτεσιν αὐτοῦ νεώτερος τετραράκοντα. συντετάχθαι δὲ φησιν τὸν Μικρὸν διάκοσμον ἔτεσιν ὕστερον τῆς Ἰλίου ἀλώσεως τριάκοντα καὶ ἑπτακοσίους.

A 5 /2 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 34-35 (= Démokritos A 1, 34-35)

Později se Démokritos sblížil s Leukippem a podle některých také s Anaxagorou, byl o 40 let mladší než on. Favorínos však v *Rozmanitých příbězích* tvrdí, že Démokritos o Anaxagorovi říkal, že jeho názory o Slunci a Měsíci nejsou jeho vlastní, ale staré, že si je Anaxagorás přivlastnil. (35) Prý také tupil jeho názory o uspořádání světa a o mysli, měl k němu špatný vztah, protože jej prý nepřijal za žáka. Jak ho tedy mohl poslouchat, jak se někteří domnívají?

ὕστερον δὲ Λευκίππῳ παρέβαλε (Democrit.) καὶ Ἀναξαγόρῳι κατὰ τινὰς ἔτεσιν ὡν αὐτοῦ νεώτερος τετραράκοντα. Φαβωρίνος δὲ φησιν ἐν Παντοδαπῇ ἱστορίῳι (fr. 33 FHG III, 582) λέγειν Δημόκριτον περὶ Ἀναξαγόρου, ὡς οὐκ εἶησαν αὐτοῦ αἱ δόξαι αἱ τε περὶ ἡλίου καὶ σελήνης, ἀλλὰ ἀρχαῖαι· τὸν δὲ ὑφηγοῦσθαι. (35) διασύρειν τε αὐτοῦ τὰ περὶ τῆς διακοσμήσεως καὶ τοῦ νοῦ ἐχθρῶς ἔχοντα πρὸς αὐτόν, ὅτι δὴ μὴ προσήκατο αὐτόν. πῶς οὖν κατὰ τινὰς ἀκήκοεν αὐτοῦ;

A 6 /1 = Filostratos, Vita Apollonii II, 5; p. 46, 22 Kayser

Opravdu jsem si myslel, že sestoupím [z Kavkazu] moudřejší, protože jsem slyšel, Apollónie, že Anaxagorás z Klazomen pozoroval nebeské věci z hory Mimás v Iónii, Thalés z Mílétu zase z nedaleké Mykaly.

καταβήσεσθαί γε σοφώτερος ᾤμην ἀκούων, Ἀπολλώνιε, τὸν μὲν Κλαζομένιον Ἄναξαγόραν ἀπὸ τοῦ κατὰ Ἰωνίαν Μίμαντος ἐπεσκέφθαι τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, Θαλῆν τε τὸν Μιλήσιον ἀπὸ τῆς προσοίκου Μυκάλης.

A 6 /2 = Filostratos, Vita Apollonii I, 2; p. 3, 6 Kayser

Kdo neví, že Anaxagorás přišel v Olympii na stadion v kožichu v době, kdy nikdo nečekal déšť, protože předpověděl liják? Kdo neví, že předpověděl, že spadne dům, a nemýlil se, on totiž spadl? Kdo neví, že mluvil pravdu, když předpověděl, že za dne nastane noc – a že u Kozích řek budou z nebe padat kameny?

τίς οὐκ οἶδε τὸν Ἄναξαγόρας Ὀλυμπίασι μὲν ὁπότε ἤκιστα ὕε παρελθόντα ὑπὸ κωδίῳ ἐς τὸ στάδιον ἐπὶ προορήσει ὄμβρου οἰκίαν τε ὡς πεσεῖται προειπόντα μὴ ψεύσασθαι πεσεῖν γάρ· νύκτα τε ὡς ἐξ ἡμέρας ἔσται καὶ ὡς λίθοι περὶ Αἰγὸς ποταμούς τοῦ οὐρανοῦ ἐκδοθήσονται προαναφωνήσαντα ἀληθεῦσαι;

A 7 /1 = Strabón, Geographica XIV; 645

Anaxagorás z Klazomen byl vznešený muž a filosof přírody (*fysikos*), žák Anaximena z Mílétu, učitel přírodního filosofa Archeláa a básníka Eurípida.

Κλαζομένιος δ' ἦν ἀνὴρ ἐπιφανὴς Ἀναξαγόρας ὁ φυσικὸς, Ἀναξιμένους ὁ μιλητῆς τοῦ Μιλησίου· διήκουσαν δὲ τούτου Ἀρχέλαος ὁ φυσικὸς καὶ Εὐριπίδης ὁ ποιητής.

A 7 /2 = Eusebios, Praeparatio evangelica X, 14, 13

Archeláos v Lampsaku následoval Anaxagorovu školu.

ὁ δὲ Ἀρχέλαος ἐν Λαμψάκῳ διεδέξατο τὴν σχολὴν τοῦ Ἀναξαγόρου.

A 7 /3 = Kléméns Alex., Stromata I, 63

Na Thaléta navázal Anaximandros z Mílétu, syn Praxidama, na něho zase Anaximenés z Mílétu, syn Eurystrata, a dále Anaxagorás z Klazomen, syn Hégésibúla. Anaxagorás přenesl toto studium z Iónie do Athén. Po něm následuje Archeláos, jehož posluchačem byl Sókratés.

Ἀναξίμανδρος δὲ Πραξιάδου Μιλήσιος Θαλῆν διαδέχεται, τοῦτον δὲ Ἀναξιμένης Εὐρυστράτου Μιλήσιος, μεθ' ὃν Ἀναξαγόρας Ἡγησιβούλου Κλαζομένιος· οὗτος μετήγαγεν ἀπὸ τῆς Ἰωνίας Ἀθήναζε τὴν διατριβήν. τοῦτον διαδέχεται Ἀρχέλαος, οὗ Σωκράτης διήκουσεν.

A 7 /4 = Pseudo-Galénos, De historia philosophica 3 Diels (Dox. 599)

Anaximandros připravil Anaximena, aby se stal učitelem Anaxagory, který opustil Mílétoš, odešel do Athén a podnítil k filosofii prvního Athéňana, Archeláa.

τὸν Ἀναξιμένην (...) Ἀναξαγόρου καθηγητὴν γενέσθαι παρεσκεύασεν οὗτος δὲ τὴν Μίλητον ἀπολελοιπῶς ἦκεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ Ἀρχέλαον τὸν Ἀθηναῖον πρῶτον εἰς φιλοσοφίαν παρώρμησεν (cfr. 60 A 1-5).

A 8 = Simplikios, In Physica 25, 19

Empedoklés z Akragantu se nenarodil o mnoho dříve než Anaxagorás.

Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος οὐ πολὺ κατόπιν τοῦ Ἀναξαγόρου γεγονώς.

A 9 = Proklos, Ad Eucl. 65, 21 Friedlein (= Oinopidés A 1)

Po něm [Pýthagorovi] ukázali mnohé geometrické věci Anaxagorás z Klazomen a Oinopidés z Chiu, který je o málo mladší než Anaxagorás.

μετὰ δὲ τοῦτον Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος πολλῶν ἐφήψατο τῶν κατὰ γεωμετρίαν καὶ Οἰνοπίδης ὁ Χῖος ὀλίγω νεώτερος ὢν Ἀναξαγόρου.

A 10 /1 = Kedrénos Georgios, Compendium historiarum I, 165, 18 Bekk.

Jak totiž vyprávějí Řekové, Ferekýdés ze Syru, Pýthagorás ze Samu, Anaxagorás z Klazomen a Platón z Athén tam [k Egypt'anům] cestovali v naději, že se od nich naučí přesnější teologii a přírodní filosofií z nich. [falsum]

καὶ γάρ, ὡς Ἕλληνες ἱστοροῦσι, καὶ Φερεκύδης ὁ Σύριος καὶ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καὶ Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος καὶ Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος πρὸς τούτους [Egypt.]

ἐξεδήμησαν θεολογίαν καὶ φυσιολογίαν ἀκριβεστέραν μαθήσεσθαι παρ' αὐτῶν ἐλπίσαντες.

A 10 /2 = Ammianus Marcellinus XXII, 16, 22

Podle [tajného egyptského učení] Anaxagorás předpovídal, že z nebe budou padat kameny, a ohmatávaje studniční bláto, předpověděl budoucí zemětřesení.

hinc [ex Aegyptiorum scriptis arcanis] Anaxagoras lapides e caelo lapsuros et putealem limum contrectans tremores futuros praedixerat terrae.

A 11 /1 = Marm. Par. ep. 57 (Fr GrHist. 239 A 57; II, 1000)

Před 205 lety, za athénského archonta Theagenida [468 / 467 př. n. l.], spadl kámen u Kozích řek a básník Simónidés zemřel ve věku 90 let.

ἄφ' οὗ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ὁ λίθος ἔπεσε, καὶ Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς ἐτελεύτησεν βιοῦς ἔτη ϜΔΔΔΔ, ἔτη ΗΗΓ ἄρχοντος Ἀθήνησι Θεαγενίδου [468 / 467 BC].

A 11 /2 = Plinius, Naturalis historia II, 149

Řekové chválí Anaxagoru z Klazomen, že 2. roku 78. olympiády předpověděl na základě znalosti nebes, který den spadne kámen směrem od Slunce, což se stalo za dne v části Thrákie u Kozích říček. Tento kámen veliký jako vůz, celý opálený, se ukazuje podnes; tehdy právě zářila v noci kometa. Věří-li kdo této předpovědi, měl by doznat, že zázračnější je Anaxagorovo řešení smyslu přírody a směsi všeho, pokud důvěřujeme tomu, co řekl, že buď je Slunce kámen, nebo že v něm

vůbec je kámen. Kameny padaly nepochybně častěji. (150) V gymnáziu v Abýdu je dodnes uctíván i menší kámen, o kterém se říká, že jeho pád na zem Anaxagorás předpověděl.

celebrant Graeci Anaxagoran Clazomenium olympiadis LXXVIII secundo anno (-467/-486) praedixisse caelestium litterarum scientia, quibus diebus saxum casurum esset e sole, idque factum interdiu in Thraciae parte ad Aegos flumen, qui lapis etiam nunc ostenditur magnitudine vehis, colore adusto, comete quoque illis noctibus flagrante. quod si quis praedictum credat, simul fateatur necesse est maioris miraculi divinitatem Anaxagorae fuisse, solvique rerum naturae intellectum et confundi omnia, si aut ipse sol lapis esse aut umquam lapidem in eo fuisse credatur. decidere tamen crebro non erit dubium. (150) in Abydi gymnasio ex ea causa colitur hodieque modicus quidem, sed quem in media terrarum casurum idem Anaxagoras praedixisse narratur.

A 11 /3 = Eusebios, Chron.

Kámen z nebe spadl do Kozí řeky roku 1551 po Abrahámovi (3. rok 78. olympiády, = 466 před n. l.).

lapis in Aegis fluvio de caelo ruit a. Abr. 1551 (= olymp. 78, 3 = 466 BC).

A 12 = Plútarchos, Lysander 12 (zčásti podle překl. R. Mertlíka)

Jiní zase uvádějí, že tuto porážku zvěstoval pád kamene [meteoritu]. Jak se totiž většina domnívá, spadl u Kozích říček z nebe obrovský kámen. (12,2) Ukazuje se tam ještě i nyní a Chersonésané jej mají v posvátné úctě. Také Anaxagorás prý předpověděl, že se jedno z těles upevněných na nebi vlivem nějakého kolísání nebo otřesu utrhne a spadne dolů. Žádná z hvězd prý také nezůstane na tom místě, kde vznikla, neboť hvězdy jsou z kamene a jsou těžké, září prý jenom díky odporu a kroužení aithéru; jsou vlečeny silou, přičemž jsou tlačeny dohromady vírem a

napětím otáčení, stejně byly i zpočátku zadržovány od pádu sem, když se studené a těžké [části] odlučovaly od celku.

οἱ δὲ καὶ τὴν τοῦ λίθου πτώσιν ἐπὶ τῷ πάθει τούτῳ σημείον φασι γενέσθαι·
κατηνέχθη γάρ, ὡς δόξα τῶν πολλῶν, ἐξ οὐρανοῦ παμμεγέθης λίθος εἰς Αἰγὸς
ποταμούς. (12,2) καὶ δείκνυται μὲν ἔτι νῦν σεβομένων αὐτὸν τῶν Χερρονησιτῶν·
λέγεται δὲ Ἀναξαγόραν προειπεῖν, ὡς τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐνδεδεμένων
σωμάτων γενομένου τινὸς ὀλισθήματος ἢ σάλου ῥίψις ἔσται καὶ πτώσις ἐνὸς
ἀπορραγέντος· εἶναι δὲ καὶ τῶν ἄστρον ἕκαστον οὐκ ἐν ἡ πέφυκε χώρα· λιθώδη γὰρ
ὄντα καὶ βαρέα λάμπειν μὲν ἀντερείσει καὶ περικλάσει τοῦ αἰθέρος, ἔλκεσθαι δὲ
ὑπὸ βίας σφιγγόμενα δίνῃ καὶ τόνῳ τῆς περιφορᾶς, ὡς πού καὶ τὸ πρῶτον ἐκρατήθη
μὴ πεσεῖν δεῦρο τῶν ψυχρῶν καὶ βαρέων ἀποκρινομένων τοῦ παντός.

(12,3) Pravděpodobnější než toto mínění je však názor, který vyslovili jiní, že padající hvězdy nejsou proudem nebo vrádem ohně aithéru, pohasínajícího ve vzduchu hned při svém zážehu; ani vzplanutím a rozsvícením vzduchu hromadně uvolněného v horním prostoru; ale že jde o vržení a pád nebeských těles, která polevením jakéhosi napětí a obratem pohybu vybočují [ze své dráhy] a padají dolů, ne však do obydlených míst na Zemi, nýbrž většinou do širého moře mimo ně, a proto unikají pozornosti.

(12,3) Ἔστι δὲ τις πιθανωτέρα δόξα ταύτης, εἰρηκότων ἐνίων ὡς οἱ διάττοντες
ἀστέρες οὐ ῥύσις εἰσὶν οὐδ' ἐπινέμησις αἰθερίου πυρὸς ἐν ἀέρι κατασβεβεννυμένου
περὶ τὴν ἕξαψιν αὐτὴν, οὐδὲ ἀέρος εἰς τὴν ἄνω χώραν πλήθει λυθέντος ἔκρησις
καὶ ἀνάφλεξις, ῥίψις δὲ καὶ πτώσις οὐρανίων σωμάτων οἷον ἐνδόσει τινὶ τόνου καὶ
περιτρόπου κινήσεως ἐκπαλῶν φερομένων οὐ πρὸς τὸν οἰκούμενον τόπον τῆς γῆς,
ἀλλὰ τῶν πλείστων ἐκτὸς εἰς τὴν μεγάλην ἐκπιπτόντων θάλατταν· διὸ καὶ
λανθάνουσι.

(12,4) Pro Anaxagorovu nauku pak svědčí i Dainachos ve svém spise O zbožnosti, kde vypráví, že před pádem kamene [meteoritu] bylo na nebi po 75 dní nepřetržitě vidět obrovské ohnivé

těleso, jakoby ohnivý oblak, které nesetrvávalo v klidu, nýbrž pohybovalo se v různých křivkách sem tam, takže vlivem prudkého a křivolakého pohybu se odlamovaly ohnivé úlomky a odletovaly na všechny strany, právě jako padající hvězdy.

(12,4) Τῷ δ' Ἀναξαγόρα μαρτυρεῖ καὶ Δαΐμαχος ἐν τοῖς Περὶ εὐσεβείας, ἱστορῶν ὅτι πρὸ τοῦ πεσεῖν τὸν λίθον ἐφ' ἡμέρας ἑβδομήκοντα καὶ πέντε συνεχῶς κατὰ τὸν οὐρανὸν ἔωρᾶτο πύρινον σῶμα παμμέγεθες, ὥσπερ νέφος φλογοειδές, οὐ σχολάζον, ἀλλὰ πολυπλόκους καὶ κεκλασμένας φορὰς φερόμενον, ὥστε ὑπὸ σάλου καὶ πλάνης ἀπορρηγνύμενα πυροειδῆ σπάσματα φέρεσθαι πολλαχοῦ καὶ ἀστράπτειν, ὥσπερ οἱ διάττοντες ἀστέρες.

(12,5) Když pak [to těleso] konečně spadlo v oné krajině a její obyvatelé se vzpamatovali ze strachu i úžasu a seběhli se, nemohli [už] spatřit žádný účinek nebo stopu tak velikého ohně, nýbrž jen ležící kámen, sice veliký, ale v porovnání s oním obrovským ohnivým objemem zcela nepatrný. Že posluchačům Dainacha je třeba opatrnosti, je zřejmé.

(12,5) ἐπεὶ δὲ ἐνταῦθα τῆς γῆς ἔβρισε καὶ παυσάμενοι φόβου καὶ θάμβους οἱ ἐπιχώριοι συνῆλθον, ὥφθη πυρὸς μὲν οὐδὲν ἔργον οὐδ' ἶχνος τοσοῦτο, λίθος δὲ κείμενος, ἄλλως μὲν μέγας, οὐθὲν δὲ μέρος, ὡς εἶπεῖν, ἐκείνης τῆς πυροειδοῦς περιοχῆς ἔχων. ὅτι μὲν οὖν εὐγνωμόνων ὁ Δαΐμαχος ἀκροατῶν δεῖται δηλὸς ἐστίν·

(12,6) Je-li však toto vyprávění pravdivé, pak je jím úplně vyvrácený výklad těch, kteří tvrdí, že z nějakého vrcholu hory byla vanutím za bouře utržena skála (...) a když bouře ustoupila a víření polevilo, byla vyvržena a spadla.

(12,6) εἰ δὲ ἀληθῆς ὁ λόγος, ἐξελέγχει κατὰ κράτος τοὺς φάσκοντας ἔκ τινος ἀκρωρείας ἀποκοπεῖσαν πνεύμασι καὶ ζάλαις πέτραν, ὑποληφθεῖσαν δ' ὥσπερ οἱ στρόβιλοι, καὶ φερομένην, ἣ πρῶτον ἐνέδωκε καὶ διελύθη τὸ περιδινησαν, ἐκριφῆναι καὶ πεσεῖν.

Cfr. A 83.

A 13 /1 = Plútarchos, Pericles 16 (překl. R. Mertlík)

Celé toto [Perikleovo] přesné hospodaření vedl jeden otrok jménem Euangelos. Měl k tomu nadání jako nikdo jiný, nebo ho Periklés k ekonomii připravil. To bylo přímo v protikladu s šikovností Anaxagory, neboť ten ve svém nadšení a velkomyslnosti zanedbával dům a neobdělanou půdu nechal na pastvu ovcím.

ὁ δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν τοιαύτην συνέχων ἀκρίβειαν εἰς ἦν οἰκέτης Εὐάγγελος, ὡς ἕτερος οὐδεὶς εὖ πεφυκῶς ἢ κατεσκευασμένος ὑπὸ τοῦ Περικλέους πρὸς οἰκονομίαν. ἀπεναντία μὲν οὖν ταῦτα τῆς Ἀναξαγόρου σοφίας, εἴ γε καὶ τὴν οἰκίαν ἐκεῖνος ἐξέλιπε καὶ τὴν χώραν ἀνῆκεν ἀργὴν καὶ μηλόβοτον ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ μεγαλοφροσύνης.

A 13 /2 = Platón, Hippias maior 283a

(...) Neboť dřívější lidé se vyznačovali podle tvé řeči velikou nevědomostí. S Anaxagorou se prý stalo právě naopak než s vámi: Bylo mu totiž odkázáno velké dědictví, ale on se o ně nestaral a o všechno přišel, tak nerozumně prý mudroval. (...) Uvádíš, jak se mi zdá, pěkný důkaz o moudrosti nynější doby, že moudrý muž má být moudrý nejvíce sám pro sebe.

Καλόν γε, ὦ Ἰππία, λέγεις καὶ μέγα τεκμήριον σοφίας τῆς τε σεαυτοῦ καὶ τῶν νῦν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ἀρχαίους ὅσον διαφέρουσι. τῶν γὰρ προτέρων [περὶ Ἀναξαγόρου λέγεται] πολλὴ ἀμαθία κατὰ τὸν σὸν λόγον. τούναντίον γὰρ Ἀναξαγόρα φασὶ συμβῆναι ἢ ὑμῖν· καταλειφθέντων γὰρ αὐτῷ πολλῶν χρημάτων καταμελῆσαι καὶ ἀπολέσαι πάντα – οὕτως αὐτὸν ἀνόητα σοφίζεσθαι – λέγουσι δὲ καὶ περὶ ἄλλων τῶν παλαιῶν ἕτερα τοιαῦτα. τοῦτο μὲν οὖν μοι δοκεῖς καλόν

τεκμήριον ἀποφαίνειν περὶ σοφίας τῶν νῦν πρὸς τοὺς προτέρους, καὶ πολλοῖς
συνδοκεῖ ὅτι τὸν σοφὸν αὐτὸν αὐτῶ μάλιστα δεῖ σοφὸν εἶναι·

A 14 = Tertullianus, Apologia 46

Jestliže porovnáám [pohany a křesťany] pokud jde o důvěryhodnost: Anaxagorás hostům odmítl
vydat svěřenou věc, křesťan je považovaný za důvěryhodného i mimo [i u nekřesťanů].

Si de fide comparem, Anaxagoras depositum hos[pi]tibus denegavit: Christianus etiam extra
fidelis vocatur.

A 15 /1 = Platón, Phaedrus 269e-270a

Sókratés: Skoro se zdá, můj milý, že Periklés se právem osvědčil jako nejdokonalejší ze všech
v rétorice.

Faidros: Pročpak?

Sókratés: Ke všem velkým dovednostem je zapotřebí výřečnost a k oblakům hledící zkoumání o
přírodě; neboť odtamtud odněkud, jak se zdá, do nich vchází ta povýšenost myslí a všestranná
účinnost. To si Periklés osvojil navíc ke svému přirozenému nadání. Stalo se to, myslím, tím, že
se setkal s Anaxagorou, který byl právě takový, tu se naplnil meteorologií a přišel na povahu
mysli i rozumu, o nichž přece Anaxagorás nadělal tolik řečí, a zavlekl odtud do řečnického umění
vše, co k němu bylo prospěšné.

Κινδυνεύει, ὦ ἄριστε, εἰκότως ὁ Περικλῆς πάντων τελεώτατος εἰς τὴν ῥητορικὴν
γενέσθαι.

Τί δή;

Πᾶσαι ὅσαι μεγάλαι τῶν τεχνῶν προσδέονται ἀδολεσχίας καὶ μετεωρολογίας
φύσεως πέρι· τὸ γὰρ ὑψηλόνουν τοῦτο καὶ πάντη τελεσιουργὸν ἔοικεν ἐντεῦθεν

ποθεν εισιέναι. ὁ καὶ Περικλῆς πρὸς τῷ εὐφυῆς εἶναι ἐκτίσατο· προσπεσὼν γὰρ οἶμαι τοιούτῳ ὄντι Ἄναξαγόραι, μετεωρολογίας ἐμπλησθεὶς καὶ ἐπὶ φύσιν νοῦ τε καὶ διανοίας ἀφικόμενος, ὧν δὴ πέρι τὸν πολὺν λόγον ἐποιεῖτο Ἄναξαγόρας, ἐντεῦθεν εἴλκυσεν ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην τὸ πρόσφορον αὐτῇ.

A 15 /2 = Ísokratés XV, 235

Periklés byl žákem dvou mužů: Anaxagory z Klazomen a Dámóna, který byl v oněch časech považovaný za nejroznáznějšího z krajanů.

Περικλῆς δὲ δυοῖν ἐγένετο μαθητής, Ἄναξαγόρου τε τοῦ Κλαζομενίου καὶ Δάμωνος τοῦ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον φρονιμωτάτου δόξαντος εἶναι τῶν πολιτῶν.

A 15 /3 = Plútarchos, Pericles 4

Nejvíce se však Periklés stýkal s Anaxagorou z Klazomen. Ten ho nejvíce naučil důstojnému vystupování a vážnému chápání politického vedení, a celkově povznesl jeho povahu na vysokou úroveň. Lidé říkali Anaxagorovi „Rozum“, a to buď proto, že se obdivovali jeho velké bystrosti při výkladu přírody a výjimečnému nahlížení [skutečnosti], nebo proto, že jako první uznal za princip uspořádání veškerenstva nikoli náhodu či nutnost, nýbrž čistý a nesmíšený rozum, který ze směsi všeho navzájem vyloučil stejnorodé podíly (*homoimerie*).

ὁ δὲ πλεῖστα Περικλεῖ συγγενόμενος καὶ μάλιστα περιθειὲς ὄγκον αὐτῷ καὶ φρόνημα δημαγωγίας ἐμβριθέστερον, ὅλως τε μετεωρίσας καὶ συνεξάρας τὸ ἀξίωμα τοῦ ἥθους. Ἄναξαγόρας ἦν ὁ Κλαζομενίος, ὃν οἱ τότε ἄνθρωποι Νοῦν προσηγόρευον, εἴτε τὴν σύνεσιν αὐτοῦ μεγάλην εἰς φυσιολογίαν καὶ περιττὴν διαφανεῖσαν θαυμάσαντες, εἴθ' ὅτι τοῖς ὅλοις πρῶτος οὐ τύχην οὐδ' ἀνάγκην διακοσμήσεως

ἀρχήν, ἀλλὰ νοῦν ἐπέστησε καθαρὸν καὶ ἄκρατον, ἐν μεμιγμένοις πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀποκρίνοντα τὰς ὁμοιομερείας.

A 15 /4 = Cicero, De oratore III, 138

Perikleia ne vyučoval žádný takový učitel řečnictví, který učí štěkat do klepsydry, ale jak nám bylo řečeno, Anaxagorás z Klazomen.

Periclem non declamator aliquis ad clepsydrum latrare docuerat, sed ut accepimus Clazomenius ille Anaxagoras.

A 16 = Plútarchos, Pericles 6 (v závislosti na překladu R. Mertlíka)

Říká se, že jednou přinesli Perikleovi z venkovského statku hlavu jednorohého berana. Když věštec Lampón spatřil silný a pevný roh, vyrůstající uprostřed čela, prohlásil, že z obou předáků hlavních politických stran ve městě, Thúkydida a Perikleia, zvítězí ten, jemuž se toto znamení ukázalo. Když však Anaxagorás rozpoltil lebku, ukázal, že mozek zvířete nevyplňuje její spodní část, nýbrž se táhne ve tvaru podlouhlého vejce z celé dutiny k tomu místu, kde nasedá začátek rohu. Tenkrát se všichni obdivovali Anaxagorovi, ale po krátkém čase zase Lampónovi, když totiž Thúkydidés podlehl a všechna moc ve státě přešla na Perikleia.

λέγεται δέ ποτε κριοῦ μονόκερω κεφαλὴν ἐξ ἀγροῦ τῷ Περικλεῖ κομισθῆναι καὶ Λάμπωνα μὲν τὸν μάντιν, ὡς εἶδε τὸ κέρας ἰσχυρὸν καὶ στερεὸν ἐκ μέσου τοῦ μετώπου πεφυκός, εἰπεῖν ὅτι δευῖν οὐσῶν ἐν τῇ πόλει δυναστειῶν τῆς Θουκυδίδου καὶ Περικλέους εἰς ἓνα περιστήσεται τὸ κράτος παρ' ᾧ γένοιτο τὸ σημεῖον· τὸν δ' Ἄναξαγόραν τοῦ κρανίου διακοπέντος ἐπιδειῖξαι τὸν ἐγκέφαλον οὐ πεπληρωκότα τὴν βάσιν, ἀλλ' ὄξυν ὥσπερ ὠϊὸν ἐκ τοῦ παντός ἀγγείου συνωλισθηκότα κατὰ τὸν

τόπον ἐκεῖνον, ὅθεν ἡ ῥίζα τοῦ κέρατος εἶχε τὴν ἀρχήν. καὶ τότε μὲν θαυμασθῆναι τὸν Ἀναξαγόραν ὑπὸ τῶν παρόντων, ὀλίγω δ' ὕστερον τὸν Λάμπωνα τοῦ μὲν Θουκυδίδου καταλυθέντος τῶν δὲ τοῦ δήμου πραγμάτων ὁμαλῶς ἀπάντων ὑπὸ τῶ Περικλεῖ γενομένων.

A 17 /1 = Plútarchos, Pericles 32

Za těch časů [začátkem peloponéské války] pak (...) také Diopeithés podal návrh, aby byli obžalováni ti, kteří neuznávají božské věci nebo vyučují řeči o nadzemských věcech, neboť se pokoušel prostřednictvím Anaxagory uvalit podezření na Perikleia. (...) Anaxagorás byl pak ze strachu odeslán z města.

περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον (...) καὶ ψήφισμα Διοπείθης ἔγραψεν εἰσαγγέλλεσθαι τοὺς τὰ θεῖα μὴ νομίζοντας ἢ λόγους περὶ τῶν μεταρσίων διδάσκοντας ἀπερειδόμενος εἰς Περικλέα δι' Ἀναξαγόρου τὴν ὑπόνοιαν. (...) Ἀναξαγόραν δὲ φοβηθεὶς ἐξέπεμψεν ἐκ τῆς πόλεως.

A 17 /2 = Diodóros, Bibliotheca historica XII, 39, 2

Kromě toho [Perikleovi nepřátelé] také udali sofistu Anaxagoru, který byl učitelem Perikleia, jako neuctivého k bohům.

πρὸς δὲ τούτοις Ἀναξαγόραν τὸν σοφιστὴν διδάσκαλον ὄντα Περικλέους ὡς ἀσεβοῦντα εἰς τοὺς θεοὺς ἐσυκοφάντουν.

A 18 = Plútarchos, Nicias 23 (př. V. Bahník)

První, kdo mnohem jasněji než všichni ostatní – a velmi odvážně – podal napsaný výklad o osvětlení i stínu Měsíce, byl přece Anaxagorás. Nebyl to dávný autor, ani výklad slavný, nýbrž ještě zakázaný, seznamovali se s ním opatrně a důvěrně jen jednotlivci. Tenkrát totiž nesnášeli ty, kdo zkoumají přírodu, a takzvané meteórolaschy [ty, kdo se zabývají vznášejícími se věcmi; hvězdáře], protože prý neuznávají božské působení a místo toho mluví o nerozumných příčinách, neprobádaných silách a o nutných důsledcích. Prótagorás byl dokonce vyhnán, Anaxagorás byl uvězněn a jen s potížemi se ho Perikleovi podařilo osvobodit.

ὁ γὰρ πρῶτος σαφέστατόν τε πάντων καὶ θαρραλεώτατον περὶ σελήνης καταυγασμῶν καὶ σκιᾶς λόγον εἰς γραφὴν καταθέμενος Ἄναξαγόρας οὗτ' αὐτὸς ἦν παλαιὸς οὐτε ὁ λόγος ἔνδοξος ἀλλ' ἀπόρρητος ἔτι καὶ δι' ὀλίγων καὶ μετ' εὐλαβείας τινὸς ἢ πίστεως βαδίζων. οὐ γὰρ ἠνείχοντο τοὺς φυσικοὺς καὶ μετεωρολέσχας τότε καλουμένους, ὡς εἰς αἰτίας ἀλόγους καὶ δυνάμεις ἀπρονοήτους καὶ κατηναγκασμένα πάθη διατρίβοντας τὸ θεῖον, ἀλλὰ καὶ Πρωταγόρας ἔφυγε καὶ Ἄναξαγόραν εἰρχθέντα μόλις περιεποιήσατο Περικλῆς.

A 19 /1 = Josephus Flavius, Contra Apionem II, 265

Anaxagorás byl z Klazomen, avšak zatímco Athéňané považují Slunce za boha, on o něm říkal, že je rozžhavený mlýnský kámen. Odsoudili ho k smrti převahou několika hlasovacích kamínků.

Ἄναξαγόρας δὲ Κλαζομένιος ἦν, ἀλλ' ὅτι νομιζόντων Ἀθηναίων τὸν ἥλιον εἶναι θεὸν ὃδ' αὐτὸν ἔφη μύλον εἶναι διάπυρον, θάνατον αὐτοῦ παρ' ὀλίγας ψήφους κατέγνωσαν.

A 19 /2 = Olympiodóros, In Meteorologica 17, 19 Stüve

Samy hvězdy jsou ohnivé, tak Anaxagorás nazýval i Slunce žhavou hroudou, pro nesmírný žár. Žhavá hrouda (*mydros*) je totiž rozžhavené železo. Proto byl také Anaxagorás od Athéňanů ostrakizován, že řekl něco tak smělého. Později však byl díky Perikleově výmluvnosti propuštěn, Periklés byl totiž posluchačem Anaxagory.

μόνα δὲ τὰ ἄστροα πυρώδη εἰσίν, ὡς καὶ τὸν Ἄναξαγόραν μύδρον καλέσαι τὸν ἥλιον διὰ τὸ ἄμετρον τῆς πυρώσεως· μύδρος γὰρ ἐστὶν ὁ πεπυρακτωμένος σίδηρος. διὸ καὶ ὁ Ἄναξαγόρας ἐξωστρακίσθη ἐκ τῶν Ἀθηναίων ὡς τοιοῦτόν τι τολμήσας εἰπεῖν. ὕστερον δὲ ἀνεκλήθη διὰ τῆς Περικλέους ῥητορείας· ἀκροατῆς γὰρ ὦν ἔτυχεν ὁ Περικλῆς Ἄναξαγόρου.

A 20 = Filodémos, *Rhetorica* II, 180; Sudh. fr. 7

Když byl nějaký Kleónův [?] otrok bičován, připomněl soudcům Anaxagoru a Pýthagoru, na kterého podal Kylón z Krotónu žalobu, vyhnal jej z obce a shromáždění jeho žáků vypálil.

Ἄναξα[γόραν δὲ μασ]τιγωθε[ί]ς τ[ις Κλέ]ων[ος?] πα[ί]ς ἐπεδείκνυεν τοῖς δικασταῖς καὶ Πυθαγόραι μὲν Κύλων ὁ Κροτωνιάτης ἐπαγαγὼν [ἐγκλή]ματα τῆς πόλεως ἐξέβαλε, τοὺς δὲ μαθητὰς ἀθρόους ἐνέπρησε.

A 20a = Schol. Pindar. *Olymp.* (scholia vetera) I, 91, 23; 38, 6 Drachmann

(...) O Slunci fyzikové řekli, že je to kámen. A Eurípidés, který byl Anaxagorovým žákem, řekl v těchto úvodních verších (Eurípidés, *Orestes* 4-7), že je to skála:

τὸν γὰρ Τάνταλον φυσιολόγον γενόμενον καὶ μύδρον ἀποφήναντα τὸν ἥλιον ἐπὶ τούτῳ δίκας ὑποσχεῖν, ὥστε καὶ ἐπαιωρεῖσθαι αὐτῷ τὸν ἥλιον, ὅφ' οὐ δειματοῦσθαι

καὶ καταπτήσσειν. περὶ δὲ τοῦ ἡλίου οἱ φυσικοὶ φασιν ὡς λίθος καλεῖται ὁ ἥλιος, καὶ Ἄναξαγόρου δὲ γενόμενον τὸν Εὐριπίδην μαθητὴν πέτρον εἰρηκέναι τὸν ἥλιον διὰ τῶν προεκκειμένων (Euripides, *Orestes* 4-7).

Vždyť šťastný Tantalos, prý vlastní Diův syn,
 (tím božské osudy já nechci hanobit)
 teď visí ve vzduchu a odpykává trest
 a strach má ze skály, jež tkví mu nad hlavou.
 ὁ γὰρ μακάριος (κούκ ὄνειδίζω τύχας)
 Διὸς πεφυκώς, ὡς λέγουσι, Τάνταλος
 κορυφῆς ὑπερέλλοντα δειμαίνων πέτρον
 ἀέρι ποτᾶται καὶ τίνει ταύτην δίκην,

A na jiném místě o kamenu znovu promluvil těmito slovy (Eurípidés, *Orestes* 982-984):
 καὶ πάλιν δι' ἄλλων βῶλον λέγοντα οὕτως·

„Kéž se dostaneme ke skále visící na zlatých řetězech mezi nebem a Zemí, hroudě z Olympu.“

[V básnickém překladu F. Stiebitze:]

Kéž se k hroudě dostaneme,
 jež na zlatých řetězech
 vprostřed mezi nebem, Zemí
 visí dolů z Olympu.
 μόλοιμι τὰν οὐρανοῦ
 μέσον χθονός [τε] τεταμέναν
 αἰωρήμασιν
 πέτρον ἀλύσεσι χρυσέαις,
 φερομέναν δίναισι,
 βῶλον ἐξ Ὀλύμπου,

A 20a cfr = Scholia in Euripidem, Orest. (scholia vetera) 982,7 Schwartz

Eurípídés, který byl Anaxagorovým žákem, říká, že Slunce je žhavá hrouda.

Ἄναξαγόρου δὲ μαθητῆς γενόμενος ὁ Εὐριπίδης μύδρον λέγει τὸν ἥλιον.

A 20b = Theologia arithmetica 6, 18 de Falco

A Eurípídés jakožto Anaxagorův žák takto připomíná Zemi:

Moudří smrtelníci tě pokládají za Hestii.

καὶ δὴ Εὐριπίδης ὡς Ἄναξαγόρου γενόμενος μαθητῆς οὕτω τῆς γῆς μέμνηται
ἐστίαν δέ σ' οἱ σοφοὶ βροτῶν νομίζουσιν.

A 20b cfr = Eurípídés, fr. 944

A matka Země: Moudří smrtelníci tě nazývají Hestií, trvající v aithéru.

καὶ Γαῖα μήτηρ· Ἐστίαν δέ σ' οἱ σοφοὶ βροτῶν καλοῦσιν ἡμένην ἐν αἰθέρι.

A 20c /1 = Satyros, Vita Euripidis (Ox. P. IX n. 1176) 37, 1, 22; p. 139 Hunt

Anaxagoru přece daimonsky obdivoval přiro...

ἔπειτα δὲ τὸν Ἄναξαγόραν δαιμονίως [ἡγά]σ[ατο?] φυσι ...

A 20c /2 = Eurípídeś fr. 912 = Satyros, Vita Euripidis (P. Oxy. 9.1176) 37, 3, 9

Tobě, vládci všech, nesu zelenou ratolest
a obětní kaši, ať se Zeus nebo Hádés
nazýváš.

σοὶ τῶ πάντων μεδέοντι χλόην
πέλανόν τε φέρω Ζεὺς εἴθ' Ἄιδης
ὀνομάζη.

[Eurípídeś] zcela přesně shrnul Anaxagorovo uspořádání světa třemi [verši]. A jinde váhá, kdo vládne nebeským věcem (Eurípídeś, *Trójanky* 886):

ἀκριβῶς ὅλως περιείληφεν τὸν Ἀναξαγόρειον διάκοσμον [ἔπεσι] τρισὶν περι[ιών].
καὶ ἄλλη γέ πη διαπορεῖ, τί πότε ἔστι τὸ προεστηκὸς τῶν οὐρανίων·

Die, ať jsi nutnost přírody, nebo mysl smrtelníků, [vzývám tě!]...
Ζεὺς εἴτ' ἀνάγκη φύσεος εἴτε νοῦς βροτῶν... (*Troiades* 886)

Viz Kritiás B 19 = Kléméns Alex., *Stromata* V, 114,2-3 (zčásti podle př. Matyáše Havrdy):

V dramatu *Peirithoos* týž autor [Eurípídeś] přednáší (Eurípídeś fr 593 Nauck):

Tebe, přirozeně svébytného, který v aithérném
rhymbu přirozenost všech [věcí] prolétáš,
zatímco ve stálém tanci kruhovém
střídá se světlo se šerem
třpytivé noci s průvodem
nesčetných hvězdných zástupů.

(3) Tím „přirozeně svébytným“ zde má na mysli stvořitele, mysl, vše ostatní se týká kosmu, v němž jsou protiklady světla a tmy.

Cfr. Critias B 19= Kléméns Alex., Stromata V, 114,2-3

ἐν δὲ τῷ Πειρίθῳ δράματι ὁ αὐτὸς καὶ τάδε τραγωιδεῖ (Euripides fr 593 Nauck):

σὲ τὸν αὐτοφυῆ, τὸν ἐν αἰθερίῳ
 ῥύμβῳ πάντων φύσιν ἐμπλέξαντα,
 ὃν πέρι μὲν φῶς, πέρι δ' ὀρφναία
 νύξ αἰολόχρως ἄκριτός τ' ἄστρον
 ὄχλος ἐνδελεχῶς ἀμφιχορεύει.

(3) ἐνταῦθα γὰρ τὸν μὲν αὐτοφυῆ τὸν δημιουργὸν νοῦν εἴρηκεν, τὰ δ' ἐξῆς ἐπὶ τοῦ κόσμου τάσσεται, ἐν ᾧ καὶ [αἰ] ἐναντιότητες φωτός τε καὶ σκοτός.

A 20c /3 = Eurípidés fr. 913 (parafráze) = Vita Euripidis 38, 1, 16

Tam říká:

Jaký neuctivec a nepřítel bohů,
 který, když hledí na tyto věci [na hvězdné nebe?], nejprve nenaučí
 svoji duši ctít boha
 a neodhodí veškeré šalby těch,
 kdo mluví o věcech v povětrí? Jejich opovážlivý
 jazyk ledabyle promlouvá o nezjevných věcech,
 aniž má znalost.

[ἐκε]ῖ λέγει

τίς ἀτιμόθεος καὶ παραδαίμων [?],
 ὃς τάδε λεύσσων οὐ προδιδάσκει
 ψυχὴν αὐτοῦ θεὸν ἠγεῖσθαι,
 μετεωρολόγων δ' ἕκασ ἔρριψεν
 σκολιὰς ἀπάτας; ὧν τολμηρὰ

γλῶσσ' εἰκοβολεῖ περὶ τῶν ἀφανῶν
οὐδὲν γνώμης μετέχουσα.

A 21 /1 = Gellius, Noctes Atticae XV, 20 (převzatý překlad)

Alexandr Aitólský pak o Eurípidovi složil tyto verše (fr. 7 Anth. L.; II, 231 Diehl):

Tento Anaxagorův odchovanec, pravím, temný je a zasmušilý,
nesměje se a nežertuje ani při vínku,
avšak to, co napíše, to je přímo jak med a zpěv Sirén.

Alexander autem Aetolus hos de Euripide versus composuit (fr. 7 Anth. L.; II, 231 Diehl):

ὁ δ' Ἀναξαγόρου τρόφιμος χαιοῦ στρυφνὸς μὲν ἔμοιγε προσειπεῖν
καὶ μισόγελως καὶ τωθάζειν οὐδὲ παρ' οἶνον μεμαθηκῶς,
ἀλλ' ὅ τι γράψαι, τοῦτ' ἄν μέλιτος καὶ Σειρήνων ἐτετεύχει.

A 21 /2 = Ailiános Sofistés, Varia historia VIII, 13

Říká se, že Anaxagoru z Klazomen nikdy neviděli smát se, ba ani nedával důvod k úsměvu.

Ἀναξαγόραν τὸν Κλαζομένιον φασι μήτε γελῶντά ποτε ὀφθῆναι μήτε μειδιῶντα
τὴν ἀρχήν.

A 22 = Athénaios, Deipnosophistae V, 220b = 62, 13 Kaibel = Aischinés Sokr. fr. 16 Krauss

Jeho [Aischinův] spis *Kalliás* obsahuje rozmlíšku mezi Kalliou a jeho otcem i výsměch sofistovi Prodikovi a Anaxagorovi. Říká totiž, že Prodikos ukončil [vyučování] žáka Thérámenea, ten druhý [Anaxagorás] zase Filoxena, syna Eryxidova, a Aristofrada, bratra kytharóda Arignóta.

[Aischinés] chtěl výuku těchto vychovatelů ukázat na nešlechetnosti [jejich žáků], na nenasytnosti ve špatných věcech.

ὁ δὲ Ἰκαλλίας ἄυτου (Aeschinus Socr. fr. 16 Krauss) περιέχει τὴν τοῦ Καλλίου πρὸς τὸν πατέρα διαφορὰν καὶ τὴν Προδίκου καὶ Ἄναξαγόρου (?) τῶν σοφιστῶν διαμώκησιν. λέγει γὰρ ὡς ὁ μὲν Πρόδικος Θηραμένην μαθητὴν ἀπετέλεσεν, ὁ δ' ἕτερος Φιλόξενον τὸν Ἐρύξιδος καὶ Ἀριφράδην τὸν ἀδελφὸν Ἀριγνώτου τοῦ κιθαρωιδοῦ, θέλων ἀπὸ τῆς τῶν δηλωθέντων μοχθηρίας καὶ περὶ τὰ φαῦλα λιχνείας ἐμφανίσαι τὴν τῶν παιδευσάντων διδασκαλίαν.

A 23 = Alkidamás in: Aristotelés, Rhetorica II, 23; 1398b15

Lampsacané pohřbili Anaxagoru, ačkoli byl cizincem, a uctívají jeho památku až do dnešního dne.

καὶ Λαμψακηνοὶ Ἄναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθαψαν καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν.

A 24 = Ailiános Sofistés, Varia historia VIII, 19

Toto prý bylo napsáno [jako pocta] Anaxagorovi:

Anaxagorás, který dosáhl nejzazší hranice pravdy
o nebeském světě, tady leží.

Říká se, že mu postavili také oltář a napsali na něj [z jedné strany] „Rozum“, [z druhé strany] „Pravda“.

Ὅτι τοῦτο ἐπιγέγραπται Ἄναξαγόρα

ἐνθάδ' ὁ πλεῖστον ἀληθείας ἐπὶ τέρμα περήσας

οὐρανίου κόσμου κεῖται Ἀναξαγόρας.

ὅτι καὶ βωμὸς αὐτῶ ἴσταται καὶ ἐπιγέγραπται οἱ μὲν Νοῦ οἱ δὲ Ἀληθείας.

A 25 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum II, 46

Jak říká Aristotelés ve třetí knize *Poetiky* (fr. 75), (...) Anaxagoru kritizoval Sósbios.

καθὰ φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τρίτῳ Περὶ ποιητικῆς (fr. 75) ἐφιλονίκηει (...) Ἀναξαγόρῃ Σωσίβιῳ.

A 26 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum X, 12

Ze starých myslitelů si [Epikúros] nejmíc oblíbil Anaxagoru, jak říká Dioklés, ačkoliv mu v něčem odporoval, dále Archeláa, učitele Sókratova. Říká se, že Epikúros cvičil žáky tím, že jejich spisy museli znát a mít je v paměti.

μάλιστα δὲ ἀπεδέχετο (Epicurea 365, 16 Us.), φησὶ Διοκλῆς, τῶν ἀρχαίων Ἀναξαγόραν, καίτοι ἔν τισιν ἀντειρηκῶς αὐτῶ, καὶ Ἀρχέλαον τὸν Σωκράτους διδάσκαλον. ἐγύμναζε δέ, φησί, τοὺς γνωρίμους καὶ διὰ μνήμης ἔχειν τὰ ἑαυτοῦ συγγράμματα.

A 27 se v edici Diels-Kranz nekoná

A 28 = Aristotelés, *Metaphysica* IV, 5; 1009b25 (Parmenidés B 16)

Připomíná se však i Anaxagorův výrok k některým z jeho druhů, že věci jsou pro ně takové, za jaké je pokládají.

Ἄναξαγόρου δὲ καὶ ἀπόφθεγμα μνημονεύεται πρὸς τῶν ἐταίρων τινάς, ὅτι τοιαῦτ' αὐτοῖς ἔσται τὰ ὄντα οἷα ἂν ὑπολάβωσιν.

A 29 = Kléméns Alex., Stromata II, 130, 2

Vždyť Anaxagorás z Klazomen říkal, že cílem života je nazírání a z něj plynoucí svoboda.

Ἄναξαγόραν μὲν γὰρ τὸν Κλαζομένιον τὴν θεωρίαν φάναι τοῦ βίου τέλος εἶναι καὶ τὴν ἀπὸ ταύτης ἐλευθερίαν λέγουσιν.

A 30 /1 = Aristotelés, Ethica Nicomachea VI, 7; 1141b3

Proto Anaxagoru, Thaléta a jim podobné nazývají sice moudřími, nikoli však rozumnými, když vidí, že neznají vlastní prospěch. Říkají o nich, že sice znají věci neobyčejné, podivuhodné, obtížné a daimonské, avšak neužitečné, protože nehledají věci dobré pro lidi.

διὸ Ἄναξαγόραν καὶ Θαλῆν καὶ τοὺς τοιούτους σοφοὺς μὲν, φρονίμους δ' οὐ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦντας τὰ συμφέρονθ' ἑαυτοῖς, καὶ περιττὰ μὲν καὶ θαυμαστὰ καὶ χαλεπὰ καὶ δαιμόνια εἰδέναι αὐτούς φασιν, ἄχρηστα δ' ὅτι οὐ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν.

A 30 /2 = Aristotelés, Ethica Nicomachea X, 9; 1179a13

Zdá se, že také Anaxagorás nepovažoval bohatého ani mocného člověka za šťastného, když řekl, že by se nedivil, kdyby se někdo [šťastný] zdál davu podivínem.

ἔοικε δὲ καὶ Ἄναξαγόρας οὐ πλούσιον οὐδὲ δυνάστην ὑπολαβεῖν τὸν εὐδαίμονα εἰπὼν ὅτι οὐκ ἂν θαυμάσειεν, εἴ τις ἄτοπος φανεῖται τοῖς πολλοῖς.

A 30 /3 = Aristotelés, Ethica Eudemia I, 4; 1215b6

Když byl Anaxagorás z Klazomen tázán, kdo je nejšťastnější, odpověděl: „Nikdo z těch, které jmenuješ; ovšem tobě by se zdál být podivínem.“ (...)

Ἄναξαγόρας μὲν ὁ Κλαζομένιος ἐρωτηθεὶς τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, „οὐθεὶς“, εἶπεν, „ὧν σὺ νομίζεις· ἀλλ' ἄτοπος ἂν τίς σοι φανεῖται“· τοῦτον δ' ἀπεκρίνατο τὸν τρόπον ἐκεῖνος, ὁρῶν τὸν ἐρόμενον ἀδύνατον ὑπολαμβάνοντα μὴ μέγαν ὄντα καὶ καλὸν ἢ πλούσιον ταύτης τυγχάνειν τῆς προσηγορίας, αὐτὸς δ' ἴσως ᾤετο τὸν ζῶντα ἀλύπως καὶ καθαρῶς πρὸς τὸ δίκαιον ἢ τινος θεωρίας κοινωνοῦντα θείας, τοῦτον ὡς ἄνθρωπον εἰπεῖν μακάριον εἶναι.

A 30 /4 = Aristotelés, Ethica Eudemia I, 5; 1216a11

Komusi, kdo o tom byl na rozpacích a tázal se, proč by si člověk měl zvolit raději to, aby se narodil, než aby se nenarodil, prý odpověděl:

„Proto, aby spatřil nebe a řád v celém kosmu.“

τὸν μὲν οὖν Ἄναξαγόραν φασὶν ἀποκρίνασθαι πρὸς τινὰ διαποροῦντα τοιαῦτ' ἄττα καὶ διερωτῶντα, τίνος ἔνεκ' ἂν τις ἔλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι, „τοῦ“ φάναί „θεωρῆσαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν περὶ τὸν ὅλον κόσμον τάξιν“.

A 30 cfr = Eurípidés fr. 910 Nauck

Šťastný je ten, kdo získal znalost vědění,
 ...
 nežene se za nespravedlivými činy,
 ale pohlíží na nestárnoucí kosmos nesmrtelné přírody,
 kudy a jakým způsobem je to soudržné.

...

ὄλβιος ὅστις τῆς ἱστορίας ἔσχε μάθησιν
 μήτε πολιτῶν ἐπὶ πημοσύνην
 μήτ' εἰς ἀδίκους πράξεις ὀρμῶν,
 ἀλλ' ἀθανάτου καθορῶν φύσεως κόσμον ἀγήρων,
 πῆ τε συνέστη χῶπη χῶπως.
 τοῖς δὲ τοιούτοις οὐδέποτ' αἰσχροῶν ἔργων
 μελέδημα προσίζει.

A 31 = Valerius Maximus VIII, 7, ext. 6

... Když se vrátil domů po dlouhé cestě cizinou a viděl své statky opuštěné, řekl: „Já bych neměl být zachráněn, když zpustly!“ ... Vždyť kdyby svůj čas věnoval péči o svůj majetek spíše než o svoji mysl, zůstal by pánem domácích věcí, mezi domácími bohy, a nevrátil by se k nim k jako význačný Anaxagorás.

quali porro studio Anaxagoram flagrasse credimus? qui cum e diutina peregrinatione patriam repetisset possessionesque desertas vidisset, 'non essem, inquit, ego salvus, nisi istae perissent'.

vocem petitaie sapientiae compotem! nam si praediorum potius quam ingenii culturae vacasset, dominus rei familiaris intra penates mansisset, non tantus Anaxagoras ad eos redisset.

A 32 = Plútarchos, Pericles 16

Přesto se o Anaxagorovi vypravuje takovýto příběh: Když měl Periklés plnou hlavu důležitých prací, zanedbal na nějaký čas péči o něho. Anaxagorás byl už velmi starý a síly ho opouštěly, zahalil se a očekával [smrt]. Když se to doneslo Perikleovi, hned k němu celý rozrušený přiběhl a úpěnlivě mu to všechno rozmlouval; ale víc než jeho litoval sám sebe, že má přijít o takového rádce v obecních věcech. Tu prý Anaxagorás odhalil tvář a řekl mu: „Perikle, kdo potřebuje svítit, měl by přilévat olej.“

καὶ μέντοι γε τὸν Ἀναξαγόραν αὐτὸν λέγουσιν ἀσχολουμένου Περικλέους ἀμελούμενον κεῖσθαι συγκεκαλυμμένον ἤδη γηραιὸν ἀποκαρτεροῦντα· προσπесόντος δὲ τῷ Περικλεῖ τοῦ πράγματος ἐκπλαγέντα θεῖν εὐθὺς ἐπὶ τὸν ἄνδρα καὶ δεῖσθαι πᾶσαν δέησιν ὀλοφυρόμενον οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἑαυτόν, εἰ τοιοῦτον ἀπολεῖ τῆς πολιτείας σύμβουλον. ἐκκαλυψάμενον οὖν τὸν Ἀναξαγόραν εἶπεῖν πρὸς αὐτόν· „ὦ Περικλεῖς, καὶ οἱ τοῦ λύχνου χρεῖαν ἔχοντες ἔλαιον ἐπιχέουσιν.“

A 33 = Galénos, De placitis Hippocratis et Platonis IV, 7; 392f. Müller

Proto [Poseidónios] také říká, že s věcmi se máme „předem seznámit“, [dříve] než nastanou, a zacházet s nimi jako s přítomnými. Pro Poseidónia slovo „předem seznámit“ znamená něco jako předvídat... Právě proto uvádí tento příklad o Anaxagorovi: Když mu kdosi oznámil, že mu zemřel syn, odpověděl zcela klidně: „Věděl jsem, že jsem zplodil smrtelného.“ Tuto myšlenku také převzal Eurípídés do svého díla *Théseus*, kde říká (fr. 964)...

διὸ καὶ „προενδημεῖν“ φησι τοῖς πράγμασι μήπω τε παροῦσιν οἶον παροῦσι
 χρῆσθαι. βούλεται δὲ τὸ „προενδημεῖν“ ῥῆμα τῷ Ποσειδωνίῳ τὸ οἶον
 προαναπλάττειν τε καὶ προτυποῦν τὸ πρᾶγμα παρὰ ἑαυτῷ τὸ μέλλον γενήσεσθαι
 καὶ ὡς πρὸς ἤδη γενόμενον ἔθισμόν τινα ποιεῖσθαι κατὰ βραχύ. διὸ καὶ τὸ τοῦ
 Ἄναξαγόρου παρείληφεν ἐνταῦθα, ὡς ἄρα τινὸς ἀναγγεῖλαντος αὐτῷ τεθνάναι
 τὸν υἱὸν εὖ μάλα καθεστηκότως εἶπεν „ἦιδειν θνητὸν γεννήσας“ καὶ ὡς τοῦτο
 λαβὼν Εὐριπίδης τὸ νόημα τὸν Θησέα πεποίηκε λέγοντα (fr. 964):

Vždyť jsem se poučil od jednoho mudrce,
 abych vždy uvážil, co se sbíhá v mé mysli,
 když uvykám útěku z mé vlasti,
 předčasným úmrtím a dalším cestám zlých věcí,
 pokud by se tedy něco přihodilo, tušil jsem ve svém srdci,
 co nového na mě dopadne, ještě než bodne.

ἐγὼ δὲ παρὰ σοφοῦ τινος μαθὼν
 εἰς φροντίδ' ἀεὶ συμφορὰς ἐβαλλόμεν
 φυγὰς τ' ἑμαυτῷ προστιθεὶς πάτρας ἐμῆς
 θανάτους τ' ἁώρους καὶ κακῶν ἄλλας ὁδοὺς,
 ἴν', εἴ τι πάσχοιμι' ὧν ἐδόξαζον φρενί,
 μή μοι νεῶρες προσπεσὸν μᾶλλον δάκοι.

A 33 cfr = Eurípidés, Alcestis 903-911 (př. F Stiebitz)

Já příbuzného měl,
 ten ztratil chlapečka,
 jediné své dítě,
 hodné slz, a přec

nešťestí to snášel, když zůstal bezdětný,
s klidem, ač se sám již
skláněl k šedinám
a věk mu pokročil.

ἐμοί τις ἦν
ἐν γένει, ὧι κόρος ἀξιόθρηνος
ᾠλετ' ἐν δόμοισιν
μονόπαις· ἀλλ' ἔμπας
ἔφερε κακὸν ἄλις, ἄτεκνος ὦν,
πολιὰς ἐπὶ χαίτας
ἤδη προπετῆς ὦν
βιότου τε πόρσω.

A 34 = Stobaios, Anthologium IV; 52b 39 H.

Anaxagorás říkal, že je dvojí učení se smrti: čas před narozením a spánek.

Ἄναξαγόρας δύο ἔλεγε διδασκαλίας εἶναι θανάτου, τὸν τε πρὸ τοῦ γενέσθαι χρόνον καὶ τὸν ὕπνον.

A 34a = Cicero, Tusculanea disputationes I, 43, 104 (překlad V. Bahník)

Znamenity byl také postoj Anaxagorův. Když ležel v Lampsaku na smrtelném loži, ptali se ho přátelé, zda ho mají odvézt domů do Klazomen, kdyby se s ním něco stalo. On to odmítl: „To vůbec není třeba, vždyť odevšad je to do podsvětí stejně daleko.“

praeclare Anaxagoras qui cum Lampsaci moreretur, quaerentibus amicis velletne Clazomenas in patriam, si quid accidisset, auferrī: ‘nihil necesse est’ inquit ‘undique enim ad inferos tantundem viae est.’

A 35 = Platón, Apologia 26de

U Dia, soudcové, říká přece [Sókratés], že Slunce je [rozžhavený] kámen a Měsíc že je země!
[Sókratés:]

Domníváš se, příteli Meléte, že žaluješ Anaxagoru? A pohrdáš soudci natolik, že si myslíš, že neumějí číst, a proto nevědí, že knihy Anaxagory z Klazomen jsou plné takových řečí? Mladíci se tedy ode mne učí to, co by si mohli nanejvýš za drachmu kdykoliv koupit v orchéstrě a pak se Sókratovi vysmát, že to vydává za své, zvlášt' když je to tak nezvyklé?

Μὰ Δί', ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπεὶ τὸν μὲν ἥλιον λίθον φησὶν εἶναι, τὴν δὲ σελήνην γῆν.

Ἄναξαγόρου οἶει κατηγορεῖν, ὦ φίλε Μέλητε; καὶ οὕτω καταφρονεῖς τῶνδε καὶ οἶει αὐτοὺς ἀπείρους γραμμάτων εἶναι, ὥστε οὐκ εἰδέναι, ὅτι τὰ Ἄναξαγόρου βιβλία τοῦ Κλαζομενίου γέμει τούτων τῶν λόγων; καὶ δὴ καὶ οἱ νέοι ταῦτα παρ' ἐμοῦ μανθάνουσιν ἃ ἕξεστιν ἐνίοτε, εἰ πάνυ πολλοῦ, δραχμῆς ἐκ τῆς ὀρχήστρας πριαμένους Σωκράτους καταγελαῶν, ἐὰν προσποιῆται ἑαυτοῦ εἶναι, ἄλλως τε καὶ οὕτως ἄτοπα ὄντα;

A 36 = Kléméns Alex., Stromata I, 78, 2-4

K Řekům však nauka o řeči přišla velice pozdě, stejně jako písmo. První spis o přírodě sepsal Alkmaión z Krotónu, syn Peritha. Jiní uvádějí, že první takovou knihu napsal Anaxagorás z Klazomen, syn Hégésibúla.

Verze překladu:

... že první knihu s nákresem vydal Anaxagorás...

ναὶ μὴν ὀψέ ποτε εἰς Ἑλληνας ἢ τῶν λόγων παρηλθε διδασκαλία τε καὶ γραφή.
Ἄλκμαίων γοῦν Περίθου Κροτωνιάτης πρῶτος φυσικὸν λόγον συνέταξεν. οἱ δὲ
Ἄναξαγόραν Ἡγησιβούλου Κλαζομένιον πρῶτον διὰ γραφῆς ἐκδοῦναι βιβλίον
ἱστοροῦσιν.

A 37 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum I, 16

Někteří napsali jenom jeden spis: Melissos, Parmenidés, Anaxagorás.

οἱ δὲ ἀνὰ ἓν σύγγραμμα Μέλισσος, Παρμενίδης, Ἄναξαγόρας.

A 38 = Plútarchos, De exilo 17; 607f

Ve vězení však Anaxagorás napsal spis o kvadratuře kruhu.

ἀλλ' Ἄναξαγόρας μὲν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὸν τοῦ κύκλου τετραγωνισμὸν ἔγραφε.

A 39 = Vitruvius, De architectura VII, pr. 11 (př. Alois Otoupalík)

První takovou prací bylo pojednání zanechané Agatharchem o jeho dekorační výzdobě jevištního pozadí, již vytvořil, když Aischylos nacvičoval v Athénách svou tragédii. Z tohoto popudu psali o témž námětu Démokritos a Anaxagorás, totiž jak je nutno vzhledem k zrakové činnosti očí a k rozbíhavosti světelných paprsků vést přirozeným způsobem z daného ústředního bodu linie, aby

reprodukce konkrétních předmětů ve scénických malbách vyvolávaly skutečně dojem tohoto konkrétního předmětu a aby se zdálo, že věci nakreslené na rovném a plošném průčelí scény jednak ustupují do pozadí, jednak že vystupují do popředí.

primum Agatharchus Athenis Aeschylo docente tragoediam scaenam fecit et de ea commentarium reliquit. ex eo moniti Democritus (Déokritos B IX, 4) et Anaxagoras de eadem re scripserunt, quemadmodum oporteat ad aciem oculorum radiorumque extentionem certo loco centro constituto lineas ratione naturali respondere, uti de incerta re certae imagines aedificiorum in scaenarum picturis redderent speciem et quae in directis planisque frontibus sint figurata alia abscedentia alia prominentia esse videantur.

A 40 = Cod. Monach. 490, 15 (XV f. 483V)

O Anaxagorovi. Říká se, že Anaxagorás napsal řeč o obtížných otázkách, že ji nazval *Řemen* [*Popruh*] kvůli připoutání na obtížné cesty, protože se domníval, že tyto věci dobře poznává.

περὶ τοῦ Ἀναξαγόρα. τὸν Ἀναξαγόραν δὲ φασὶν τινες λόγον περὶ ἀπόρων ζητημάτων γράψαντα τοῦτον [Ἴμάντα] καλέσαι διὰ τὸ ταῖς δυσπορίαις ἐνδεσμεῖν, ὡς [ᾧ]ετο, τοὺς ἀναγινώσκοντας.

A 41 /1 = Simplicios, In Physica 27, 1-23 (= Theophrastos, *Fysikón doxai*, fr. 4; Dox. 479)

(27,1) Anaxagorás z Klazomen, syn Hégésibúla, se připojil k Anaximenově filosofii. Jako první změnil mínění o principech a doplnil chybějící příčinu, když tělesným [prvkům] připsal nekonečnost: že všechny stejnorodé podíly [vlastnosti], jako voda, oheň nebo zlato, jsou nezrozené a nepomíjející; že se pouze zdá, že vznikají a zanikají, když se slučují a rozlučují, protože všechno je ve všem. Každá věc je charakterizovaná tím, co v ní převládá. Zlatem se totiž jeví to, v čem je obsaženo mnoho částíček zlata, a to i když je všechno ve všem. Anaxagorás říká,

že „ve všem je podíl všeho“ (začátek B 12 /1) a „každá věc je a byla zřejmě tím, čeho je v ní nejvíc“ (závěr B 12 /2).

(27,1) Ἄναξαγόρας μὲν γὰρ Ἑγησιβούλου Κλαζομένιος, κοινωνήσας τῆς Ἄναξιμένους φιλοσοφίας, πρῶτος μετέστησε τὰς περὶ τῶν ἀρχῶν δόξας καὶ τὴν ἐλλείπουσαν αἰτίαν ἀνεπλήρωσε, τὰς μὲν σωματικὰς ἀπειροὺς ποιήσας· πάντα γὰρ τὰ ὁμοιομερῆ, οἷον ὕδωρ ἢ πῦρ ἢ χρυσόν, ἀγένητα μὲν εἶναι καὶ ἀφθαρτα, φαίνεσθαι δὲ γινόμενα καὶ ἀπολλύμενα συγκρίσει καὶ διακρίσει μόνον, πάντων μὲν ἐν πᾶσιν ἐνότων, ἐκάστου δὲ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν αὐτῷ χαρακτηριζομένου. χρυσοῦς γὰρ φαίνεται ἐκεῖνο, ἐν ᾧ πολὺ χρυσίον ἐστὶ καίτοι πάντων ἐνότων. λέγει γοῦν Ἄναξαγόρας ὅτι „ἐν παντὶ παντὸς μοῖρα ἔνεστι“ (cfr B 12 /1) καὶ „ὅτων πλεῖστα ἔνι, ταῦτα ἐνδηλότατα ἐν ἕκαστον ἔστι καὶ ἦν.“ (cfr B 12 /2)

(27,10) A toto pravil Theofrastos, když přirovnával Anaxagoru k Anaximandrovi:

(27,12) „[Anaxagorás] řekl, že při vydělování z bezmezna se to, co je sourodé, snáší k sobě navzájem. Například to, co bylo ve veškerenstvu zlatem, se stává zlatem; co bylo zemí, se stává zemí. Podobně je tomu i s každou jinou jednotlivostí: nevznikají, nýbrž byly [ve veškerenstvu] obsaženy už dříve. Za příčinu pohybu a vzniku považoval Anaxagorás mysl. Díky ní zrodily rozlišené [věci] svět i přirozenosti všech ostatních [věcí].“

(27, 10) καὶ ταῦτά φησιν ὁ Θεόφραστος παραπλησίως τῷ Ἄναξιμάνδρῳ λέγειν τὸν Ἄναξαγόραν·

(27,12) „ἐκεῖνος γὰρ φησιν ἐν τῇ διακρίσει τοῦ ἀπειροῦ τὰ συγγενῆ φέρεσθαι πρὸς ἄλληλα, καὶ ὅτι μὲν ἐν τῷ παντὶ χρυσοῦς ἦν, γίνεσθαι χρυσόν, ὅτι δὲ γῆ, γῆν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὡς οὐ γινομένων ἀλλ' ἐνυπαρχόντων πρότερον. τῆς δὲ κινήσεως καὶ τῆς γενέσεως αἴτιον ἐπέστησε τὸν νοῦν ὁ Ἄναξαγόρας, ὅφ' οὐ διακρινόμενα τοὺς τε κόσμους καὶ τὴν τῶν ἄλλων φύσιν ἐγέννησαν.“ (Theofrastos, *Fysikón doxai*, fr. 4; Dox. 479)

(27,17-23) „Když to pojímá takto,” říká [Theophrastos], „zdálo by se, že podle Anaxagory jsou látkové principy bezmezné a mysl je jediná příčina pohybu a vzniku. Kdyby se však někdo domníval, že směs všech věcí je jedna přirozenost, která je neomezená co do tvaru i co do velikosti, pak nutně tvrdí, že jsou dva počátky: přirozenost bezmezná a mysl. Takže je zjevné, že předpokládá tělesné prvky obdobným způsobem jako Anaximandros.“

(27,17-23) „καὶ οὕτω μὲν“, φησί, „λαμβάνόντων δόξειεν ἂν ὁ Ἄναξαγόρας τὰς μὲν ὑλικὰς ἀρχὰς ἀπείρους ποιεῖν, τὴν δὲ τῆς κινήσεως καὶ τῆς γενέσεως αἰτίαν μίαν τὸν νοῦν· εἰ δέ τις τὴν μίξιν τῶν ἀπάντων ὑπολάβοι μίαν εἶναι φύσιν ἀόριστον καὶ κατ' εἶδος καὶ κατὰ μέγεθος, συμβαίνει δύο τὰς ἀρχὰς αὐτὸν λέγειν τὴν τε τοῦ ἀπείρου φύσιν καὶ τὸν νοῦν· ὥστε φαίνεται τὰ σωματικὰ στοιχεῖα παραπλησίως ποιῶν Ἄναξιμάνδρω“.

A 41 /2 = Simplikios, In Physica 166,15 (in Aristotelés, Physica 187b13)

Když Anaxagorás řekl, že „nic z malého není nejmenší, ale [může být] vždy menší“ (B 3), ani [z velkého není nic] největší, jak to ukazují i sama Anaxagorova slova [, není to dostatečné].

Podobně píše Theophrastos v druhé knize spisu *O Anaxagorovi* toto:

„Potom není dostatečně přesvědčivý důvod toho, proč říká, že je všechno ve všem, totiž že je neomezené ve velikosti i v malosti, a že nelze uchopit ani to největší, ani to nejmenší.“

εἰπόντος τοῦ Ἄναξαγόρου ὅτι οὔτε τοῦ μικροῦ ἐστὶ τοῦλάχιστον ἀλλὰ ἔλασσον αἰεὶ (B 3) οὔτε τὸ μέγιστον (ὡς καὶ αὐτὴ ἡ λέξις τοῦ Ἄναξαγόρου δηλοῖ, καὶ μέντοι καὶ Θεόφραστος ἐν τῷ Περὶ Ἄναξαγόρου δευτέρῳ τάδε γράφων

„ἔπειτα τὸ διὰ τοῦτο λέγειν εἶναι πάντα ἐν παντί, διότι καὶ ἐν μεγέθει καὶ ἐν μικρότητι ἄπειρα, καὶ οὔτε τὸ ἐλάχιστον οὔτε τὸ μέγιστον ἔστι λαβεῖν, οὐχ ἰκανὸν πρὸς πίστιν“) ...

A 42 = Hippolytos Rom., Refutatio I, 8,1-13 Marcovich

(1) Po něm [Anaximenovi] je Anaxagorás, syn Hégésibúla, původem z Klazomen. Ten řekl, že počátkem všeho [veškerenstva?] je mysl a látka. Mysl tvoří, látka se děje [dává vznik]. Neboť když bylo všechno pohromadě, přišla mysl a uspořádala to. Látkové počátky jsou však bezmezné [co do počtu], říká (viz B 1), že i ty nejmenší z nich jsou bezmezná.

(1) μετὰ τοῦτον [Ἀναξιμένης] γίνεται Ἄναξαγόρας Ἡγησιβούλου ὁ Κλαζομένιος. οὗτος ἔφη τὴν τοῦ παντὸς ἀρχὴν νοῦν καὶ ὕλην, τὸν μὲν νοῦν ποιοῦντα, τὴν δὲ ὕλην γινομένην· ὄντων γὰρ πάντων ὁμοῦ, νοῦς ἐπελθὼν διεκόσμησεν. τὰς δ' ὑλικὰς ἀρχὰς ἀπειροὺς ὑπάρχειν καὶ τὰς σμικροτέρας αὐτῶν ἄπειρα λέγει (cfr. B 1).

(2) Všechno se účastní pohybu působením mysli; během pohybu se to, co je [navzájem] podobné, sešlo dohromady. A nebeská tělesa se uspořádala působením kruhového pohybu. To, co je husté, vlhké, temné, chladné a vše těžké se shromáždilo ve středu, ztuhnutím toho se ustavila Země. To, co je naproti nim, je <řidké>, teplé, jasné, suché a lehké, je puženo k přední části aithéru (viz B 15).

(2) κινήσεως δὲ μετέχειν τὰ πάντα ὑπὸ τοῦ νοῦ κινούμενα συνελθεῖν τε τὰ ὅμοια. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν οὐρανὸν κεκοσμηθῆναι ὑπὸ τῆς ἐγκυκλίου κινήσεως· τὸ μὲν οὖν πυκνὸν καὶ <τὸ> ὑγρὸν καὶ τὸ σκοτεινὸν καὶ <τὸ> ψυχρὸν καὶ πάντα τὰ βαρέα συνελθεῖν ἐπὶ τὸ μέσον, ἐξ ὧν παγέντων τὴν γῆν ὑποστήναι· τὰ δ' ἀντικείμενα τούτοις, <τὸ ἀραιὸν καὶ> τὸ θερμὸν καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ κοῦφον, εἰς τὸ πρόσω τοῦ αἰθέρος (cfr. B 15) ὀρμησαί.

(3) Země je co do tvaru plochá, díky své velikosti se vznáší: díky tomu, že není žádné prázdno, a díky tomu, že velmi silný vzduch nese zemi, která na něm spočívá.

(3) τὴν δὲ γῆν τῷ σχήματι πλατεῖαν εἶναι καὶ μένειν μετέωρον διὰ τὸ μέγεθος καὶ διὰ τὸ μῆδὲν εἶναι κενὸν καὶ διὰ τὸ τὸν ἀέρα ἰσχυρότατον ὄντα φέρειν ἐποχουμένην τὴν γῆν.

(4) Co se týká vlhkosti na Zemi, tvrdí, že může vzniklo <z> vod, které jsou uvnitř Země. Jedná se o zbytek <z nich>, vzniklý jejich vypařením a stečením řek.

(4) τῶν δὲ ἐπὶ γῆς ὑγρῶν τὴν μὲν θάλασσαν ὑπάρξαι <τῆς γενέσεος ἕκ> τε τῶν ἐν αὐτῇ ὑδάτων, <ῶν> ἐξατμισθέντων τὰ ὑποστάντα οὕτως γεγονέναι, καὶ ἀπὸ τῶν καταρρευσάντων ποταμῶν.

(5) Řeky pak vznikají z dešťů a z vod v zemi, neboť ta je dutá a má vodu ve svých dutinách. Nil přibývá v létě, neboť se do něj stékají vody ze sněhů na jihu (viz A 91).

(5) τοὺς δὲ ποταμοὺς καὶ ἀπὸ τῶν ὄμβρων λαμβάνειν τὴν ὑπόστασιν, καὶ ἐξ ὑδάτων τῶν ἐν τῇ γῆ. εἶναι γὰρ αὐτὴν κοίλην καὶ ἔχειν ὕδωρ ἐν τοῖς κοιλώμασιν. τὸν δὲ Νεῖλον αὐξέσθαι κατὰ τὸ θέρος καταφερομένων εἰς αὐτὸν ὑδάτων ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἀνταρκτικῶν χιόνων.

(6) Slunce, Měsíc a všechna nebeská tělesa jsou rozžhavené kameny, které jsou společně nesený dokola otáčivým pohybem aithéru. Pod hvězdami jsou jakási tělesa pro nás neviditelná, která jsou nesená spolu se Sluncem a Měsícem.

(6) ἥλιον δὲ καὶ σελήνην καὶ πάντα τὰ ἄστρα λίθους εἶναι ἐμπύρους συμπεριληφθέντας ὑπὸ τῆς <τοῦ> αἰθέρος περιφορᾶς. εἶναι δ' ὑποκάτω τῶν ἄστρον ἡλίω καὶ σελήνη σώματά τινα συμπεριφερόμενα ἡμῖν ἀόρατα.

(7) Teplotu hvězd nevnímáme, neboť jejich vzdálenost od Země je velká. Dále, nejsou stejně teplé jako Slunce, protože mají chladnější místo. Měsíc je pak níže pod Sluncem, blíže nám.

(7) τῆς δὲ θερμότητος μὴ αἰσθάνεσθαι τῶν ἄστρον διὰ τὸ μακρὰν εἶναι <καὶ διὰ> τὴν ἀπόστασιν τῆς γῆς· ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως θερμὰ τῷ ἡλίῳ διὰ τὸ χῶραν ἔχειν ψυχροτέρων. εἶναι δὲ τὴν σελήνην κατωτέρω τοῦ ἡλίου πλησιώτερον ἡμῶν.

(8) Slunce svou velikostí přesahuje Peloponnés. Měsíc nemá vlastní světlo, nýbrž je má od Slunce. Nebeská tělesa obíhají pod Zemí.

(8) ὑπερέχειν δὲ τὸν ἥλιον μεγέθει τὴν Πελοπόννησον. τὸ δὲ φῶς τὴν σελήνην μὴ ἴδιον ἔχειν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἡλίου. τὴν δὲ τῶν ἄστρον περιφορὰν ὑπὸ γῆν γίνεσθαι.

(9) K zatmění Měsíce dochází, když jej zakryje Země. A někdy, když jej zakryjí tělesa pod Měsícem. K zatmění Slunce dochází během novu, když jej zakryje Měsíc. K obrátům Slunce a Měsíce dochází, když je zatlačí zpět vzduch. Měsíc se obrací často, protože nemůže vystát chlad.

(9) ἐκλείπειν δὲ τὴν σελήνην γῆς ἀντιφραττούσης, ἐνίστε δὲ καὶ τῶν ὑποκάτω τῆς σελήνης, τὸν δὲ ἥλιον ταῖς νομηνίαις σελήνης ἀντιφραττούσης. τροπὰς δὲ ποιεῖσθαι καὶ ἥλιον καὶ σελήνην ἀπωθουμένους ὑπὸ τοῦ ἀέρος. σελήνην δὲ πολλάκις τρέπεσθαι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι κρατεῖν τοῦ ψυχροῦ.

(10) [Anaxagorás] byl první, kdo [správně] vysvětlil zatmění a fáze Měsíce. Řekl, že Měsíc je zemitý a má na sobě planiny, <hory a> soutěsky. Mléčná dráha je odraz světla hvězd, které nejsou osvětleny Sluncem. Hvězdy, které přecházejí jako létající hvězdy, vznikají pohybem nebeské klenby [pólu?].

(10) οὗτος ἀφώρισε πρῶτος τὰ περὶ τὰς ἐκλείψεις καὶ φωτισμούς. ἔφη δὲ γήϊνην εἶναι τὴν σελήνην ἔχειν τε ἐν αὐτῇ πεδία <καὶ ὄρη> φάραγγας. τὸν δὲ γαλαξίαν ἀνάκλασιν εἶναι τοῦ φωτὸς τῶν ἀστρῶν τῶν μὴ καταλαμπομένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου. τοὺς δὲ μεταβαίνοντας ἀστέρας ὡσεὶ σπινθῆρας ἀφαλλομένους γίνεσθαι ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ πόλου.

(11) Větry vznikají, když se vzduch působením Slunce stává jemným a když se [jeho] rozžhavené [části] pohybují směrem k nebeské báni a vracejí se zpátky. Hromy a blesky vznikají působením tepla, které vpadá do mraků.

(11) ἀνέμους δὲ γίνεσθαι λεπτυνομένου τοῦ ἀέρος ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἐκκαίωμένων πρὸς τὸν πόλον ὑποχωρούντων καὶ ἀποφερομένων. βροντὰς δὲ καὶ ἀστραπὰς ἀπὸ <τοῦ> θερμοῦ γίνεσθαι ἐμπίπτοντος εἰς τὰ νέφη.

(12) Zemětřesení vzniká, když horní vzduch vpadne do vzduchu, který je pod Zemí [na němž se Země vznáší]. Ten se začne pohybovat a Země, která se na něm vznáší, se třese. Živé bytosti se na počátku zrodily ve vlhku, poté se rodí ze sebe navzájem. Samci se rodí, když se semeno vyloučené z pravé strany usadí v pravé části dělohy, u samic je tomu naopak.

(12) σεισμὸς δὲ γίνεσθαι τοῦ ἄνωθεν ἀέρος εἰς τὸν ὑπὸ γῆν ἐμπίπτοντος· τούτου γὰρ κινουμένου καὶ τὴν ὀχουμένην γῆν ὑπ' αὐτοῦ σαλεύεσθαι. ζῶα δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν ἐν ὑγρῷ γενέσθαι, μετὰ ταῦτα δὲ ἐξ ἀλλήλων· καὶ ἄρρενας μὲν γίνεσθαι, ὅταν ἀπὸ τῶν δεξιῶν μερῶν ἀποκριθὲν τὸ σπέρμα τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῆς μήτρας κολληθῆ, τὰ δὲ θήλεα κατὰ τοῦναντίον.

(13) V mužném věku byl Anaxagorás [spíše: <zemřel>] v prvním roce 88. olympiády [428 př. n. l.], v době, kdy se také narodil Platón. Říká se, že Anaxagorás měl schopnost předvídat.

(13) οὗτος ἤκμασεν <ἐτελεύτησεν> ἔτους πρώτου τῆς ὀγδοηκοστῆς ὀγδότης Ὀλυμπιάδος (428 BC), καθ' ὃν καιρὸν καὶ Πλάτωνα λέγουσι γεγενῆσθαι. τοῦτον λέγουσι καὶ προγνωστικὸν γεγονέναι.

A 43 /1 = Aristotelés, *Metaphysica* I, 3; 984a11

Anaxagorás z Klazomen, který je sice věkem starší než Empedoklés (viz Empedoklés A 6), avšak svými díly pozdější, říká, že principy jsou bezmezné [nesčetné]. Tvrdí totiž, že téměř všechny stejnorodé části, jako například voda nebo oheň, vznikají a zanikají tak, že se pouze slučují a rozlučují; jinak však nic nevzniká ani nezaniká, nýbrž vždy trvá.

Ἄναξαγόρας δ' ὁ Κλαζομένιος τῆ μὲν ἡλικίαι πρότερος ὢν τούτου (cfr. 31 A 6), τοῖς δ' ἔργοις ὕστερος, ἀπειροῦς εἶναι φησι τὰς ἀρχάς. σχεδὸν γὰρ ἅπαντα τὰ ὁμοιομερῆ (καθάπερ ὕδωρ ἢ πῦρ) οὕτω γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι φησι συγκρίσει καὶ διακρίσει μόνον, ἄλλως δ' οὔτε γίνεσθαι οὔτ' ἀπόλλυσθαι, ἀλλὰ διαμένειν αἰδία.

A 43 /2 = Aristotelés, *De caelo* III, 3; 302a28

Anaxagorás mluví o prvcích opačně než Empedoklés. Empedoklés totiž tvrdí, že oheň, země a prvky těmto souřadné jsou prvky těles, a z těchto [prvků] se vše skládá. Anaxagorás zase naopak: Za prvky totiž považuje stejnorodé podíly (*homoiomerie*), například maso, kost a další z takovýchto. Vzduch a oheň však považuje za směsi ze všech takových i jiných semen. Vzduch i oheň prý totiž jsou nahlučením všech těchto neviditelných stejnorodých podílů. Proto z nich také všechno vzniká. Oheň a aithér totiž Anaxagorás nazývá stejně.

Ἄναξαγόρας δ' Ἐμπεδοκλεῖ ἐναντίως λέγει περὶ τῶν στοιχείων. ὁ μὲν γὰρ πῦρ καὶ γῆν τὰ σύστοιχα τούτοις στοιχεῖά φησιν εἶναι τῶν σωμάτων καὶ συγκεῖσθαι πάντ'

ἐκ τούτων, Ἄναξαγόρας δὲ τούναντίον· τὰ γὰρ ὁμοιομερῆ στοιχεῖα, λέγω δ' οἶον σάρκα καὶ ὄστουν καὶ τῶν τοιούτων ἕκαστον· ἀέρα δὲ καὶ πῦρ μείγματα τούτων καὶ τῶν ἄλλων σπερμάτων πάντων· εἶναι γὰρ ἑκάτερον αὐτῶν ἐξ ἀοράτων ὁμοιομερῶν πάντων ἠθροισμένον. διὸ καὶ γίγνεσθαι πάντ' ἐκ τούτων· τὸ γὰρ πῦρ καὶ τὸν αἰθέρα προσαγορεύει ταυτό.

A 44 = Lucretius, De rerum natura I, 830-878 (překlad J. Nováková)

- 830 Zkoumejme nyní i názor Anaxagorův,
po řecku *homoiomerei*; našeho názvu
nemáme pro ni dík chudobě mateřské řeči;
Není však těžké ten pojem vysvětlit slovy.
Homoiomereia věcí mu znamená toto:
- 830 nunc et Anaxagorae scrutemur homoeomerian,
quam Grai memorant nec nostra dicere lingua
concedit nobis patrii sermonis egestas,
sed tamen ipsam rem facilest exponere verbis.
principio, rerum quam dicit homoeomerian,
- 835 po jeho rozumu z malých a drobounkých kůstek
se tvoří kosti a z drobných a malinkých drobtů
masa zas maso; když četné krůpějky krve
se vespolek sejdou, tu vznikne podstata krve;
z pouhých zrníček zlatých je složeno zlato,
- 835 ossa videlicet e pauxillis atque minutis
ossibus hic et de pauxillis atque minutis
visceribus viscus gigni sanguenque creari

sanguinis inter se multis coeuntibus guttis,
ex auriq̄ue putat micis consistere posse

840 z mizivých krupiček hlíny je stmelena země,
z plamínků oheň a voda z kapiček vody;
obdobně vidí a vykládá ostatní hmoty.
Nicméně nepřipouští, že ve světě je prázdno,
a mimoto nezná mez ani v dělení látky;

840 aurum et de terris terram concrecere parvis,
ignibus ex ignis, umorem umoribus esse,
cetera consimili fingit ratione putatque.
nec tamen esse ulla de parte in rebus inane
concedit neque corporibus finem esse secandis

845 proto si myslím, že v obojí příčině bloudí
o nic méně než ti, jež jsem uvedl výše.
Ostatně ty jeho prvky jsou nadmíru křehké –
jsou-li to vůbec prvky, když povahu tutěž
mají co věc a stejně i trpí a hynou,

845 quare in utraque mihi pariter ratione videtur
errare atque illi, supra quos diximus ante.
Adde quod inbecilla nimis primordia fingit;
si primordia sunt, simili quae praedita constant
natura atque ipsae res sunt aequaeque laborant

850 aniž je nějaký prostředek uchrání zmaru.
Vždyť co z těch prvků se ubrání mocnému tlaku,
co v samotném chřtánu smrti se záhubě vyhne?

Vzduch či voda či oheň? krev nebo kosti?
Myslím, že nic, je-li stejně smrtelné všechno

850 et pereunt, neque ab exitio res ulla refrenat.
nam quid in oppressu valido durabit eorum,
ut mortem effugiat, leti sub dentibus ipsis?
ignis an umor an aura? quid horum? sanguen an ossa?
nil ut opinor, ubi ex aequo res funditus omnis

855 jako ty věci, jež vidíme na vlastní oči
a které jakási moc tak patrně ničí.
Přejít v nic však nemohou věci a vzejít
z ničeho nemohou také: viz důkazy výše.
Ještě: čím tělo žije a roste, je pokrm.

855 tam mortalis erit quam quae manifesta videmus
ex oculis nostris aliqua vi victa perire.
at neque recidere ad nihilum res posse neque autem
crescere de nihilo testor res ante probatas.
Praeterea quoniam cibus auget corpus alitque,

860 Proto i naše krev a kosti a žíly [...]
leda by řekli, že všechna jídla jsou směsí
a chovají v sobě i maličká tělíška svalstva,
kousíčky kostí a žil i krůpějky krve;
leč potom by každá i tuhá i tekutá krmě

860 scire licet nobis venas et sanguen et ossa
sive cibos omnis commixto corpore dicent
esse et habere in se nervorum corpora parva
ossaque et omnino venas partisque cruoris,

fiet uti cibus omnis et aridus et liquor ipse

- 865 obsahovala zas částice nestejnorodé,
ve směsi šlachy i krev a mízu i kosti.
Mimoto jestliže těla, jež vzklíčila z hlíny,
tkví v půdě, i sama zem je nestejnorodá,
směs všeho rozličného, co ze země roste.
- 865 ex alienigenis rebus constare putetur,
ossibus et nervis sanieque et sanguine mixto.
Praeterea quae cumque e terra corpora crescunt,
si sunt in terris, terram constare necessest
ex alienigenis, quae terris exoriuntur.
- 870 Obrat' to jinam a posluž si tolikéž slovy:
chová-li dřevo dým a plamen a popel,
i samo dřevo je nezbytně nestejnorodé,
směs toho rozličného, co ze dřeva vzniká.
Jakási výmluva chabá by zbývala ještě,
- 870 transfer item, totidem verbis utare licebit:
in lignis si flamma latet fumusque cinisque,
ex alienigenis consistant ligna necessest,
{praeterea tellus quae corpora cumque alit auget}
ex alienigenis, quae lignis [ex]oriuntur.
Linquitur hic quaedam latitandi copia tenvis,
- 876 už Anaxagorova zbraň: že všechno je ve všem,
že jedno je navzájem skryto a vmíšeno v druhé;
prý je vidět jen to, co je na dosah oka,

čeho je ve věci nejvíc či na čelném místě.

876 id quod Anaxagoras sibi sumit, ut omnibus omnis
res putet immixtas rebus latitare, sed illud
apparere unum, cuius sint plurima mixta
et magis in promptu primaque in fronte locata.

A 45 /1 = Aristotelés, Physica III, 4; 203a19

Avšak ti, kteří považují [počet] prvků za neomezený, jako Anaxagorás a Démokritos – první z nich [bezmezno] ze stejnorodých dílů, druhý pak [bezmezno] ze zárodečné směsi (*panspermia*) podob (*tón schématón*) –, ti tvrdí, že nekonečno je spojitě díky doteku [částí]. První z nich tvrdí, že kterákoliv z částí je směsí podobně jako veškerenstvo, protože viděl, že cokoliv vzniká z čehokoliv.

ὅσοι δ' ἄπειρα ποιούσι τὰ στοιχεῖα, καθάπερ Ἄναξαγόρας καὶ Δημόκριτος, ὁ μὲν ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν, ὁ δ' ἐκ τῆς πανσπερμίας τῶν σχημάτων, τῇ ἀφῆ συνεχὲς τὸ ἄπειρον εἶναι φασιν. καὶ ὁ μὲν ὅτι οὖν τῶν μορίων εἶναι μείγμα ὁμοίως τῷ παντὶ διὰ τὸ ὄραν ὅτι οὖν ἐξ ὅτου οὖν γιγνόμενον.

A 45 /2 = Simplikios, In Physica IX, 460, 4

Poté Anaxagorás [předpokládal] stejnorodé podíly, Démokritos atomy. Oba předpokládají, že principy jsou co do počtu nekonečné. (...)

ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν Ἄναξαγόρας τὰς ὁμοιομερείας, ὁ δὲ Δημόκριτος τὰς ἀτόμους ἀπείρους ἐκάτερος τῷ πλήθει ὡς ἀρχὰς ὑποτίθεται, τὴν Ἄναξαγόρου πρῶτον ἱστορῶν δόξαν καὶ τὴν αἰτίαν ἡμᾶς διδάσκει, δι' ἣν εἰς τοιαύτην ἦλθεν ὁ

Ἄναξαγόρας ὑπόνοιαν, καὶ δείκνυσιν ὅτι οὐ μόνον τὸ ὅλον μίγμα ἄπειρον ἀνάγκη τῷ μεγέθει λέγειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐκάστην ὁμοιομέρειαν ὁμοίως τῷ ὅλῳ πάντα ἔχουσιν ἐνυπάρχοντα, καὶ οὐδὲ ἄπειρα μόνον ἀλλὰ καὶ ἀπειράκις ἄπειρα. ἀλλ' εἰς μὲν τὴν τοιαύτην ἔννοιαν ὁ Ἄναξαγόρας ἦλθεν ἡγούμενος μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίνεσθαι καὶ πᾶν ὑπὸ ὁμοίου τρέφεσθαι. ὁρῶν οὖν πᾶν ἐκ παντὸς γινόμενον, εἰ καὶ μὴ ἀμέσως ἀλλὰ κατὰ τάξιν (καὶ γὰρ ἐκ πυρὸς ἀήρ καὶ ἐξ ἀέρος ὕδωρ καὶ ἐξ ὕδατος γῆ καὶ ἐκ γῆς λίθος καὶ ἐκ λίθου πάλιν πῦρ, καὶ τροφῆς δὲ τῆς αὐτῆς προσφερομένης οἶον ἄρτου πολλὰ καὶ ἀνόμοια γίνεται, σάρκες ὅστ' αὖ φλέβες νεῦρα τρίχες ὄνυχες καὶ πτερὰ δὲ εἰ οὕτω τύχοι καὶ κέρατα, αὖξεται δὲ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ). διὰ ταῦτα ἐν τῇ τροφῇ ὑπέλαβεν εἶναι καὶ ἐν τῷ ὕδατι, εἰ τούτῳ τρέφοιτο τὰ δένδρα, ξύλον καὶ φλοιὸν καὶ καρπὸν. διὸ πάντα ἐν πᾶσιν ἔλεγε μεμίχθαι καὶ τὴν γένεσιν κατὰ ἔκκρισιν γίνεσθαι. πρὸς τοῦτο δὲ ἐνήγγεν ἴσως καὶ τὸ μενόντων τινῶν γίνεσθαι ἀπ' αὐτῶν ἀλλὰ ὡσπερ ἐκ λίθου πῦρ καὶ ἐξ ὕδατος πομφολυγίζοντος ἀέρα. ὁρῶν οὖν ἀφ' ἐκάστου τῶν νῦν διακεκριμένων πάντα ἐκκρινόμενα οἶον ἀπὸ ἄρτου σάρκα καὶ ὀστοῦν καὶ τὰ ἄλλα, ὡς πάντων ἅμα ἐνυπαρχόντων αὐτῷ καὶ μεμιγμένων ὁμοῦ, ἐκ τούτων ὑπενόει καὶ πάντα ὁμοῦ τὰ ὄντα μεμίχθαι πρότερον πρὶν διακριθῆναι. διὸ καὶ οὕτως ἤρξατο τοῦ συγγράμματος· ἦν ὁμοῦ πάντα χρήματα' (B 1) ὥστε ὅτιοῦν οἶον τὸν ἄρτον τόνδε καὶ σαρκὸς τῆσδε καὶ τοῦδε τοῦ ὀστοῦ μίγμα εἶναι ὁμοίως τῷ παντί.'

A 45 /3 = Simplicios, In Physica X, 1123, 21

Anaxagorás se domníval, že všechny věci byly pohromadě, když byly v klidu po neomezený čas, než světotvorná mysl dala přednost rozloučení podob, které nazývá stejnorodými podíly, a způsobila jejich pohyb.

ἔδόκει δὲ λέγειν ὁ Ἀναξαγόρας, ὅτι ὁμοῦ πάντων ὄντων χρημάτων καὶ ἡρεμούντων τὸν ἄπειρον πρὸ τοῦ χρόνον βουλευθεὶς ὁ κοσμοποιὸς νοῦς διακρίῃναι τὰ εἶδη, ἅπερ ὁμοιομερείας καλεῖ, κίνησιν αὐταῖς ἐνεποίησεν.

A 46 /1 = Aristotelés, De generatione et corruptione I, 1; 314a18

[Anaxagorás] totiž za prvky pokládá stejnorodé podíly (*homoimerie*), jako kost, maso, morek a všechno ostatní, čeho každá část má stejné pojmenování [jako celek].

ὁ μὲν γὰρ τὰ ὁμοιομερῆ στοιχεῖα τίθησιν οἶον ὀστοῦν καὶ σάρκα καὶ μυελὸν καὶ τῶν ἄλλων, ὧν ἑκάστου συνώνυμον τὸ μέρος ἐστίν.

A 46 /2 = Áetios I, 3, 5 (Dox. 279)

Anaxagorás z Klazomen, syn Hégésibúlův, prohlašoval za principy všeho stejnorodé části (*homoimerie*). Zdálo se mu totiž nemožné, že by něco mohlo vzniknout z něčeho, co není, nebo zaniknout do toho, co není. Vždyť přijímáme jednoduchou potravu jednoho druhu, chléb a vodu, a z ní se živí vlasy, žíly, tepny, svaly, šlachy, kosti i ostatní části [těla]. Když se to tedy děje takto, musíme souhlasit s tím, že v potravě, kterou přijímáme, je všechno, co je; a z toho, co je, že všechno roste. V potravě jsou obsaženy podíly, které dávají zrod krvi i šlachám, kostem a ostatnímu. Tyto podíly jsou nahlédnutelné rozumem (viz B 21). Není totiž třeba převádět na smyslové vnímání všechno to, že chléb a voda toto vše zařizují, nýbrž jsou v nich obsaženy rozumem nahlédnutelné podíly. Protože jsou tedy části v potravě podobné částem, které z ní vznikají, nazval je *homoimerie* [stejnorodé podíly, podobné části] a prohlašoval, že jsou principy toho, co jest. Tyto *homoimerie* jsou látkou, působící příčinou je mysl, která všechno uspořádala. Ἀναξαγόρας Ἡγησιβούλου ὁ Κλαζομένιος ἀρχὰς τῶν ὄντων τὰς ὁμοιομερείας ἀπεφήνατο. ἔδόκει γὰρ αὐτῶ ἀπορώτατον εἶναι, πῶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δύναται τι

γίνεσθαι ἢ φθείρεσθαι εἰς τὸ μὴ ὄν. τροφήν γοῦν προσφερόμεθα ἀπλῆν καὶ μονοειδῆ, ἄρτον καὶ ὕδωρ, καὶ ἐκ ταύτης τρέφεται θριξὶ φλέψι ἀρτηρία σὰρξ νεῦρα ὀσῆ καὶ τὰ λοιπὰ μόρια. τούτων οὖν γιγνομένων ὁμολογητέον ὅτι ἐν τῇ τροφῇ τῇ προσφερομένη πάντα ἐστὶ τὰ ὄντα, καὶ ἐκ τῶν ὄντων πάντα αὐξεται. καὶ ἐν ἐκείνῃ ἐστὶ τῇ τροφῇ μόρια αἵματος γεννητικὰ καὶ νεύρων καὶ ὀστέων καὶ τῶν ἄλλων· ἃ ἦν λόγῳ θεωρητὰ μόρια (cfr. B 21; A 45 /2). οὐ γὰρ δεῖ πάντα ἐπὶ τὴν αἴσθησιν ἀνάγειν, ὅτι ἄρτος καὶ τὸ ὕδωρ ταῦτα κατασκευάζει, ἀλλ' ἐν τούτοις ἐστὶ λόγῳ θεωρητὰ μόρια. ἀπὸ τοῦ οὖν ὅμοια τὰ μέρη εἶναι ἐν τῇ τροφῇ τοῖς γεννωμένοις ὁμοιομερείας αὐτὰς ἐκάλεσε καὶ ἀρχὰς τῶν ὄντων ἀπεφήνατο, καὶ τὰς μὲν ὁμοιομερείας ὕλην, τὸ δὲ ποιοῦν αἴτιον νοῦν τὸν πάντα διαταξάμενον.

Začíná takto:

„Všechny věci byly pohromadě“ (B 1), mysl je však rozlišila a uspořádala (viz B 12). Slovem *chrémata* myslí věci (*pragmata*). Nevysvětluje, jak tvůrce látku pospojoval.

ἄρχεται δὲ οὕτως·

„ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν, νοῦς δὲ αὐτὰ διέκρινε καὶ διεκόσμησε,“
 χρήματα λέγων τὸ πράγματα· ἀποδεκτέος οὖν ἐστίν, ὅτι τῇ ὕλῃ τὸν τεχνίτην προσέζευσεν.

A 47 /1 = Platón, Phaedo 97b-98c (podle př. F. Novotného)

Jednou jsem však slyšel kohosi číst z nějaké knihy, z Anaxagorovy, jak mi řekl, že prý tím, co pořádá svět a co je všeho příčinou, je mysl. Tu jsem měl z této příčiny radost a zdálo se mi, že to je jaksi v pořádku, že intelekt je příčinou všeho, a pomyslíl jsem si, že je-li tomu tak, že tedy intelekt, působící řád světa, všechno pořádá a každou jednotlivou věc klade tam, kde by byla co nejlepší.

Vždyť pokud by někdo chtěl pro každou věc nalézt příčinu toho, jak vzniká nebo zaniká nebo jest, musel by nalézt, jaké je pro ni nejlepší bytí nebo kterýkoliv jiný stav nebo činnost; a z toho také důvodu nenáleží člověku zkoumat nic jiného, jak o té samé věci, tak o ostatních, nežli to nejdokonalejší a nejlepší. Díky tomu že pak nutně zná i horší stav, neboť vědění o tom obojím je totéž. Když jsem toto uvážil, myslil jsem, ke své radosti, že jsem našel učitele příčiny toho, co jest, podle svého přání, totiž Anaxagoru! A ten že mi nejprve ukáže, zda je Země plochá nebo kulatá, a po té že mi vyloží i příčinu a nutnost toho; a to tak, že řekne, co je lepší, a že by bylo lépe, aby byla taková. A jestliže řekne, že Země je uprostřed, že také vyloží, proč je lépe, aby Země byla ve středu. A pokud mi toto objeví, byl jsem připraven k tomu, že už nikdy nezatoužím po jiném druhu příčiny.

ἀλλ' ἀκούσας μὲν ποτε ἐκ βιβλίου τινός, ὡς ἔφη, Ἄναξαγόρου ἀναγιγνώσκοντος καὶ λέγοντος, ὡς ἄρα νοῦς ἐστὶν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἴτιος, ταύτη δὴ τῇ αἰτία ἦσθην καὶ ἔδοξέ μοι τρόπον τινὰ εὖ ἔχειν τὸ τὸν νοῦν εἶναι πάντων αἴτιον καὶ ἡγησάμην, εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, τὸν γε νοῦν κοσμοῦντα πάντα κοσμεῖν καὶ ἕκαστον τιθέναι ταύτη ὅπη ἂν βέλτιστα ἔχη.

εἰ οὖν τις βούλοιο τὴν αἰτίαν εὐρεῖν περὶ ἐκάστου ὅπη γίγνεται ἢ ἀπόλλυται ἢ ἔστι, τοῦτο δεῖν περὶ αὐτοῦ εὐρεῖν, ὅπη βέλτιστον αὐτῷ ἐστὶν ἢ εἶναι ἢ ἄλλο ὅτιοῦν πᾶσχειν ἢ ποιεῖν· ἐκ δὲ δὴ τοῦ λόγου τούτου οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκειν ἀνθρώπῳ καὶ περὶ αὐτοῦ ἐκείνου καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀλλ' ἢ τὸ ἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον. ἀναγκαῖον δὲ εἶναι τὸν αὐτὸν τοῦτον καὶ τὸ χεῖρον εἰδέναί· τὴν αὐτὴν γὰρ εἶναι ἐπιστήμην περὶ αὐτῶν. ταῦτα δὴ λογιζόμενος ἄσμενος ἠύρηκέναί ᾧμην διδάσκαλον τῆς αἰτίας περὶ τῶν ὄντων κατὰ νοῦν ἑμαυτῷ, τὸν Ἄναξαγόραν, καὶ μοι φράσειν πρῶτον μὲν πότερον ἢ γῆ πλατεῖά ἐστὶν ἢ στρογγύλη, ἐπειδὴ δὲ φράσειεν, ἐπεκδιηγῆσεσθαι τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀνάγκην, λέγοντα τὸ ἄμεινον καὶ ὅτι αὐτὴν ἄμεινον ἦν τοιαύτην εἶναι, ἦν τοιαύτην εἶναι· καὶ εἰ ἐν μέσῳ φαίη εἶναι αὐτήν, ἐπεκδιηγῆσεσθαι ὡς ἄμεινον ἦν αὐτὴν ἐν μέσῳ εἶναι· καὶ εἰ μοι ταῦτα ἀποφαίνοι, παρεσκευάσμην ὡς οὐκέτι ποθεσόμενος αἰτίας ἄλλο εἶδος.

(98) Byl jsem ovšem připraven dozvědět se tímto způsobem také o Slunci, o Měsíci i o dalších hvězdách, o jejich vzájemné rychlosti, obrazech a ostatních stavech, jak je asi lépe pro každou z nich působit i snášet stavy, které snáší. Nikdy bych totiž si o něm nebyl myslel, že by při svém tvrzení, že to vše je uspořádáno intelektem, pro ně kdy uvedl nějakou jinou příčinu, nežli že je nejlepší, aby byly právě tak, jak jsou. Myslil jsem tedy, že dá každé jednotlivé z nich i všem společně náležitou příčinu, že také vyloží, co je všem společně pro každou zvlášť nejlepší a že uvede, co je společné dobro pro všechny. A nebyl bych dal ani za neví co ty naděje, nýbrž s velkou snahou jsem se chopil těch knih a četl jsem je co nejrychleji, abych co nejdříve znal to nejlepší i to horší. Tu však jsem se, příteli, rázem rozloučil s tou podivuhodnou nadějí, když při dalším čtení vidím, že ten muž intelekt k ničemu neužívá, ani mu nepřičítá žádné příčiny co do uspořádání věcí, ale že za příčiny uvádí vzduchy, aithéry a vody – i mnoho jiných a divných věcí. (Viz B 12 /2.)

(98) καὶ δὴ καὶ περὶ ἡλίου οὕτω παρεσκευάσμεν ὡσαύτως πεισόμενος, καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων ἀστρῶν τάχους τε πέρι πρὸς ἄλληλα καὶ τροπῶν καὶ τῶν ἄλλων παθημάτων, πῆ ποτε ταῦτ' ἀμεινόν ἐστιν ἕκαστον καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν ἅ πάσχει. οὐ γὰρ ἂν ποτε αὐτὸν ὦιμην, φάσκοντά γε ὑπὸ νοῦ αὐτὰ κεκοσμηθῆναι, ἄλλην τιὰ αὐτοῖς αἰτίαν ἐπενεγκεῖν ἢ ὅτι βέλτιστον αὐτὰ οὕτως ἔχειν ἐστὶν ὥσπερ ἔχει· ἕκαστῳ οὖν αὐτῶν ἀποδιδόντα τὴν αἰτίαν καὶ κοινῇ πᾶσι τὸ ἕκαστῳ βέλτιστον ὦιμην καὶ τὸ κοινὸν πᾶσιν ἐκδηγήσεσθαι ἀγαθόν· καὶ οὐκ ἂν ἀπεδόμην πολλοῦ τὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ πάνυ σπουδῆ λαβὼν τὰς βίβλους ὡς τάχιστα οἷός τ' ἦ ἀνεγίγνωσκον, ἵν' ὡς τάχιστα εἰδείην τὸ βέλτιστον καὶ τὸ χειρόν. ἀπὸ δὴ θαυμαστῆς ἐλπίδος, ὧ ἑταῖρε, ὠιχόμενος φερόμενος, ἐπειδὴ προῖων καὶ ἀναγινώσκων ὁρῶ ἄνδρα τῷ μὲν νῶ οὐδὲν χρώμενον οὐδέ τινας αἰτίας ἐπαιτιώμενον εἰς τὸ διακοσμεῖν τὰ πράγματα, ἀέρας δὲ καὶ αἰθέρας καὶ ὕδατα αἰτιώμενον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄτοπα.

(Cfr. B 12 /2)

A 47 /2 = Aristotelés, *Metaphysica* I, 4; 985a18

Anaxagorás totiž používá mysl jako stroj [jako divadelní „bůh ze stroje“] k výkladu vzniku světa. Přitáhne jej, když má potíže s výkladem, proč je nějaká příčina nutná. Ve všech ostatních případech však příčinu dění hledá spíše jinde než v mysli.

Ἄναξαγόρας τε γὰρ μηχανῆ χρηται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν καὶ ὅταν ἀπορήσῃ διὰ τίν' αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστί, τότε παρέλκει αὐτόν, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γιγνομένων ἢ νοῦν.

A 47 /3 = Simplikios, *In Physica* 327, 26

Anaxagorás však mysl šetří, jak říká Eudémos (fr. 21), když nechává věci sestavovat se nahodile.

καὶ Ἄναξαγόρας δὲ τὸν νοῦν ἐάσας, ὡς φησιν Εὐδήμος (fr. 21), καὶ αὐτοματίζων τὰ πολλὰ συνίστησι.

A 48 /1 = Áetios I, 7, 5 (Dox. 299)

Anaxagorás tvrdí, že na začátku byla tělesa v klidu, že je však mysl boha uspořádala a způsobila vznik vesmíru [doslovně: způsobila vzniky celků].

ὁ δὲ Ἄναξαγόρας φησίν, ὡς εἰσθήκει κατ' ἀρχὰς τὰ σώματα, νοῦς δὲ αὐτὰ διεκόσμησε θεοῦ καὶ τὰς γενέσεις τῶν ὄλων ἐποίησεν.

A 48 /2 = Áetios I, 7, 15 (Dox. 302)

Anaxagorás považoval boha za mysl utvářející svět.

Ἄναξαγόρας νοῦν κοσμοποιὸν τὸν θεόν.

A 48 /3 = Iamblichos, *Protrepticus* 8; p. 48 Pisteli (Dox. 532) = Aristotelés, *Protrepticus* fr. 110
Düring

„Mysl je náš bůh“, řekl to buď Hermotimos nebo Anaxagorás. Dále také toto: „Smrtelný věk [život] má podíl na nějakém bohu.“

„ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός“, εἴτε Ἑρμότιμος εἴτε Ἄναξαγόρας εἶπε τοῦτο, καὶ ὅτι „ὁ θνητὸς αἰὼν μέρος ἔχει θεοῦ τινος“.

A 48 /3 cfr = Eurípidés, fr. 1018

Mysl je totiž bůh v každém z nás.

ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ἐν ἐκάστῳ θεός.

A 48 /4 = Filodémos, *De pietate* c. 4a; p. 66 G.

Bůh byl a je a bude – a je všech věcí začátek i vláda. A mysl uspořádala všechno, co je ve smíšení bezmezné.

[θε]ὸν γεγονέναι τε καὶ εἶναι καὶ ἔσεσθαι καὶ πάντων ἄρχειν καὶ κρατεῖν. καὶ νοῦν ἄπειρα ὄντα [με]μειγμένα τὰ σύμπαντα διακοσμήσαι.

A 48 /5 = Cicero, De natura deorum I, 11, 26 (Dox. 532) – zčásti podle př. A. Koláře

Anaxagorás, jenž přijal nauku od Anaximena, první prohlásil, že rozvržení a uzpůsobení všech věcí se děje a dovršuje silou a rozumem nekonečné mysli. Přitom však pominul, že v bezmezném není možný souvislý pohyb spojený s vnímáním, a že vůbec není vnímání bez toho, aniž by podnět vnímala celá bytost. Pokládal-li dále tuto mysl za jakousi živou bytost, jistě jest něčím vnitřním, podle čeho se ona živá bytost nazývá. Co je však vnitřnějšího než mysl? Proto je obklopena vnějším tělem. S tím však [Anaxagorás] nesouhlasí, a proto se [podle Anaxagory mysl] bez čehokoli navíc, čím by mohla vnímat [bez těla], patrně vymyká síle našeho myšlení a rozumu.

inde Anaxagoras, qui accepit ab Anaximene disciplinam, primus omnium rerum discriptionem et modum mentis infinitae vi ac ratione dissignari et confici voluit: in quo non vidit neque motum sensu iunctum et continentem infinito ullum esse posse neque sensum omnino, quo non tota natura pulsa sentiret. deinde si mentem istam quasi animal aliquod esse voluit, erit aliquid interius ex quo illud animal nominetur. quid autem interius mente? cingatur igitur corpore externo. quod quoniam non placet, aperta simplexque mens nulla re adiuncta, qua sentire possit, fugere intellegentiae nostrae vim et rationem videtur.

A 49 = Cicero, Academica priora II, 118, 3-5 (Dox. 119)

Anaxagorás [řekl, že vše je] nekonečnou látkou, ze které vznikly podobné částice, vzájemně se rozdělující, jež byly nejprve neuspořádané, a poté je uspořádala božská mysl.

Anaxagoras materiam infinitam, sed ex ea particulas similes inter se minutas eas primum confusas postea in ordinem adductas mente divina.

A 50 = Aristotelés, *Physica* III, 5; 205b1

Anaxagorás však mluví o trvání bezmezna nesmyslně. Tvrdí totiž, že bezmezno samo sebe podpírá, a to proto, že je v sobě samém. Nic jiného [je] totiž neobklopuje; jako by tam, kde něco je, tam bylo přirozeně.

Ἄναξαγόρας δ' ἀτόπως λέγει περὶ τῆς τοῦ ἀπείρου μονῆς· στηρίζει γὰρ αὐτὸ αὐτό φησι τὸ ἄπειρον· τοῦτο δέ, ὅτι ἐν αὐτῷ ἄλλο γὰρ οὐδὲν περιέχειν, ὡς ὅπου ἂν τι ἦι, πεφυκὸς ἐνταῦθα εἶναι.

A 51 = Áetios I, 14, 4 (Dox. 312)

Anaxagorás [předpokládal] stejnorodé podíly (*homoiomerie*) mnoha podob.

Ἄναξαγόρας τὰ ὁμοιομερῆ πολυσχήμονα.

A 52 /1 = Aristotelés, *Physica* I, 4; 187a26

Jak se zdá, Anaxagorás předpokládal, že [takzvané prvky] jsou [co do počtu] bezmezné, protože měl za pravdivé společné mínění fyziků, že nic nemůže vzniknout z nejsoucího. Vždyť proto říkají: „Všechno bylo pohromadě“ (B 1) a [že] vznikání toho či onoho spočívá v přeměňování.

ἔοικε δὲ Ἄναξαγόρας ἄπειρα οὕτως οἰηθῆναι διὰ τὸ ὑπολαμβάνειν τὴν κοινὴν δόξαν τῶν φυσικῶν εἶναι ἀληθῆ ὡς οὐ γινομένου οὐδενὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος· διὰ τοῦτο γὰρ οὕτω λέγουσιν· „ἦν ὁμοῦ τὰ πάντα“ (B 1) καὶ τὸ γίνεσθαι τοιόνδε καθέστηκεν ἀλλοιοῦσθαι.

A 52 /2 = Aristotelés, De generatione et corruptione I, 1; 314a11

Ti však, kteří předpokládají, že látka je více než jedno, jako Empedoklés, Anaxagorás a Leukippos, nutně musí říkat, že je to také něco jiného. A přece právě Anaxagorás nepoznal svůj vlastní hlas: Říká, že vznik a zánik je totéž jako proměňování [kvality].

ὅσοι δὲ πλείω τὴν ὕλην ἑνὸς τιθέασιν οἷον Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Λεύκιππος, τούτοις δὲ ἕτερον (νῦμιλιχη ἀλλοίωσιν καὶ γένεσιν ἀνάγκη εἰπεῖν). καίτοι Ἀναξαγόρας γε τὴν οἰκείαν φωνὴν ἠγνόησεν· λέγει γοῦν ὡς τὸ γίγνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι ταῦτόν καθέστηκε τῷ ἀλλοιοῦσθαι.

A 52 /3 = Hippokratés, De victu I, 4

Nyní tedy žádná ze všech věcí nezaniká, ani nevzniká něco, co by už dříve nebylo. Všechny věci se však proměňují, když se směšují a rozlučují [jejich semena].

ἀπόλλυται μὲν νυν οὐδὲν ἀπάντων χρημάτων οὐδὲ γίνεται, ὅτι μὴ καὶ πρόσθεν ἦν· συμμιγόμενα δὲ καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται.

A 53 = Simplikios, In Physica 461, 20 (= fr. 10 Schaub.)

Proto Anaxagorás říká, že nelze připustit, aby bylo rozloučeno všechno; úplné roztrhání totiž není rozloučení.

διό φησιν Ἀναξαγόρας μηδ' ἐνδέχεσθαι πάντα διακριθῆναι· οὐ γὰρ παντελῆς διασπασμός ἐστιν ἢ διάκρισις.

A 54 = Áetios I, 17, 2 (Dox. 315)

Ti kolem Anaxagory a Démokrita [předpokládají], že směsi vznikají skládáním prvků.

οί περι᾽ Ἄναξαγόραν καὶ Δημόκριτον τὰς κράσεις κατὰ παράθεσιν γίγνεσθαι τῶν στοιχείων.

A 55 /1 = Platón, Cratylus 413c

Spravedlivé je prý to, co říká Anaxagorás: mysl. Ta je totiž svévládná a s ničím nesmíšená, pořádá přirozeně všechny věci, když skrze všechny prochází.

εἶναι δὲ τὸ δίκαιον ὃ λέγει Ἄναξαγόρας νοῦν εἶναι τοῦτο· αὐτοκράτορα γὰρ αὐτὸν ὄντα καὶ οὐθενὶ μεμειγμένον πάντα φησὶν αὐτὸν κοσμεῖν τὰ πράγματα διὰ πάντων ἰόντα.

A 55 /2 = Aristotelés, De anima I, 2; 405a15

[Anaxagorás] pokládá mysl především za princip všeho. Říká, že mysl je jako jediná ze jsoucen jednoduchá, nesmíšená a čistá. Přitom se však obojí, poznávání i pohyb, děje díky témuž principu. Říká přece, že mysl uvedla veškerenstvo v pohyb.

ἀρχὴν γε τὸν νοῦν τίθεται [Ἄναξαγόρας] μάλιστα πάντων· μόνον γοῦν φησὶν αὐτὸν τῶν ὄντων ἀπλοῦν εἶναι καὶ ἀμιγῆ τε καὶ καθαρὸν. ἀποδίδωσι δ' ἄμφω τῇ αὐτῇ ἀρχῇ τό τε γινώσκειν καὶ τὸ κινεῖν, λέγων νοῦν κινῆσαι τὸ πᾶν.

A 56 = Aristotelés, *Physica* VIII, 5; 256b24

Proto také Anaxagorás správně říká, že mysl je neporušená (*apathé*) a nesmíšená, proto ji pokládá za princip pohybu. Může totiž hýbat pouze díky tomu, že sama je nepohnutelná (*akinétos*), a vládnout díky tomu, že není smíšená.

διὸ καὶ Ἄναξαγόρας ὀρθῶς λέγει τὸν νοῦν ἀπαθῆ φάσκων καὶ ἀμιγῆ εἶναι, ἐπειδὴπερ κινήσεως ἀρχὴν αὐτὸν ποιεῖ εἶναι. οὕτω γὰρ ἂν μόνως κινοίη ἀκίνητος ὢν καὶ κρατοίη ἀμιγῆς ὢν.

A 57 = Kléméns Alexandrijský, *Stromata* II, 14, 2

Anaxagorás byl první, kdo věcem nadřadil mysl, avšak ani on nepátral po tvůrčí příčině. Vytvářel jenom obraz jakéhosi nerozumného víření, zatímco mysl ponechal v nečinnosti a bez myšlení.

Ἄναξαγόρας πρῶτος ἐπέστησε τὸν νοῦν τοῖς πράγμασιν. ἀλλ' οὐδὲ οὗτος ἐτήρησε τὴν αἰτίαν τὴν ποιητικὴν, δίνους τινὰς ἀνοήτους ἀναζωγραφῶν σὺν τῇ τοῦ νοῦ ἀπραξίαι τε καὶ ἀνοίαι.

A 58 = Aristotelés, *Metaphysica* I, 3; 984b15

Když tedy někdo řekl, že podobně jako v živých bytostech je také v přírodě příčinou uspořádání světa a veškerého řádu mysl, jevil se oproti těm dřívějším, kteří se vyjadřovali slepě, jako střízlivý. Této myšlenky se zjevně, jak víme, chopil Anaxagorás, je však důvod předpokládat, že to už dříve říkal Hermotimos z Klazomen.

νοῦν δὴ τις εἰπὼν ἐνεῖναι καθάπερ ἐν τοῖς ζώοις καὶ ἐν τῇ φύσει, τὸν αἴτιον τοῦ κόσμου καὶ τῆς τάξεως πάσης, οἷον νήφων ἐφάνη παρ' εἰκῆ λέγοντας τοὺς πρότερον. φανερωῶς μὲν οὖν Ἄναξαγόραν ἴσμεν ἀψάμενον τούτων τῶν λόγων, αἰτίαν δ' ἔχει πρότερον Ἐρμότιμος ὁ Κλαζομένιος εἰπεῖν.

A 59 = Simplicios, In Physica 1185, 9

Eudémos kritizuje Anaxagoru nejen proto, že říká, že pohyb začal v určité době a že neexistoval předtím, ale také proto, že zapomněl říct, zda to bude pokračovat, nebo někdy skončí, protože to není zřejmé.

„Co brání tomu“, řekl, „abychom se nemohli domnívat, že díky mysli se v určité době všechny věci nezastaví, tak jako on [Anaxagorás] řekl, že se [díky mysli] pohybují?“

Eudémos pak kritizuje Anaxagoru také takto:

„Jak by bylo možné, aby některé absence existovaly před opačným stavem? Pokud by klid byl opravdu absencí pohybu, tak by neexistoval před pohybem.“

ὁ δὲ Εὐδήμος (fr. 71) μέμφεται τῷ Ἄναξαγόρῳ οὐ μόνον, ὅτι μὴ πρότερον οὐσαν ἄρξασθαί ποτε λέγει τὴν κίνησιν, ἀλλ' ὅτι καὶ περὶ τοῦ διαμένειν ἢ λήξειν ποτὲ παρέλιπεν εἰπεῖν, καίπερ οὐκ ὄντος φανεροῦ.

„τί γὰρ κωλύει, φησί, δόξαι ποτὲ τῷ νῶ στήσαι πάντα χρήματα, καθάπερ ἐκεῖνος εἶπεν κινήσαι;“

καὶ τοῦτο δὲ αἰτιᾶται τοῦ Ἄναξαγόρου ὁ Εὐδήμος·

„πῶς ἐνδέχεται στέρησίν τινα προτέραν εἶναι τῆς ἀντικειμένης ἕξεως; εἰ οὖν ἡ ἡρεμία στέρησις κινήσεώς ἐστιν, οὐκ ἂν εἴη πρὸ τῆς κινήσεως.“

A 60 = Aristotelés, Metaphysica X, 6; 1056b28

Proto se také nesprávně odchýlil Anaxagorás, když řekl, že „všechny věci byly pohromadě, neomezené jak co do množství, tak co do malosti” (B 1). Místo „co do malosti” měl říci „co do mála”. Nejsou totiž neomezené, neboť „málo” se netýká jednoho, jak někteří tvrdí, nýbrž je díky dvěma.

διὸ καὶ οὐκ ὀρθῶς ἀπέστη Ἄναξαγόρας εἰπὼν ὅτι „ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν ἄπειρα καὶ πλήθει καὶ μικρότητι“ (B 1). ἔδει δ' εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ „καὶ μικρότητι“ καὶ ὀλιγότητι· οὐ γὰρ ἄπειρα, ἐπεὶ τὸ ὀλίγον οὐ διὰ τὸ ἓν, ὥσπερ τινές φασιν, ἀλλὰ διὰ τὰ δύο.

A 61 /1 = Aristotelés, *Metaphysica* XII, 2; 1069b19

Všechno vzniká ze jsoucího, totiž z toho, co je v možnosti, a z toho, co je ve skutečnosti. A toto [to v možnosti] je ono Anaxagorovo jedno, neboť to je lepší výraz než jeho „všechno pohromadě“ i než Empedokleova a Anaximandrova směs, a jak říká Démokritos.

(Následuje Démokritos A 57.)

ἐξ ὄντος γίγνεται πάντα, δυνάμει μέντοι ὄντος, ἐκ μὴ ὄντος δὲ ἐνεργείαι. καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ Ἄναξαγόρου ἓν (βέλτιον γὰρ ἢ ὁμοῦ πάντα) καὶ Ἐμπεδοκλέους τὸ μείγμα καὶ Ἄναξιμάνδρου.

A 61 /2 = Aristotelés, *Metaphysica* I, 8; 989a30

Pokud by někdo předpokládal, že Anaxagorás mluví o dvou prvcích, chápal by jeho výklad nejlépe, i když to on sám nevyslovil.

Ἄναξαγόραν δ' εἴ τις ὑπολάβοι δύο λέγειν στοιχεῖα, μάλιστ' ἂν ὑπολάβοι κατὰ λόγον, ὃν ἐκεῖνος αὐτὸς μὲν οὐ διήρθρωσεν.

A 61 /3 = Aristotelés, *Metaphysica* I, 8; 989b4

Kdyby někdo důsledněji a určitěji vyložil, co chtěl říci, tak by se ukázalo, že Anaxagorás mluví novým a neobvyklým způsobem.

ὅμως εἴ τις ἀκολουθήσειε συνδιαρθρῶν ἃ βούλεται λέγειν, ἴσως ἂν φανείη καινοπρεπεστέρως λέγων.

A 61 /4 = Aristotelés, *Metaphysica* I, 8; 989b16

Následkem toho jednou říká, že principem je jedno – to je přece jednoduché a nesmíšené – jindy, že to rozdílné, jak my nazýváme to, co je neurčité, dokud nebylo určeno a nenabylo účast v nějakém druhu.

ἐκ δὴ τούτων συμβαίνει λέγειν αὐτῷ τὰς ἀρχὰς τό τε ἓν – τοῦτο γὰρ ἀπλοῦν καὶ ἀμιγές – καὶ θάτερον οἷον τίθεμεν τὸ ἀόριστον πρὶν ὀρισθῆναι καὶ μετασχεῖν εἶδους τινός.

A 62 = Diodóros, *Bibliotheca historica* I, 7, 7

Zdá se, že ani Eurípidés by neodporoval tomu, co jsem právě řekl o povaze veškerenstva, neboť byl žákem filosofa přírody Anaxagory. Vždyť to v [tragédii] *Melanippé* vyslovuje takto (Eurípidés, *Melanippé*, *hé sofé* fr. 484):

ἔοικε δὲ περὶ τῆς τῶν ὄλων φύσεως οὐδ' Εὐριπίδης διαφωνεῖν τοῖς προειρημένοις μαθητῆς ὧν Ἀναξαγόρου τοῦ φυσικοῦ· ἐν γὰρ τῇ Μελανίππῃ τίθησιν οὕτως (Eurípidés, Melanipp. fr. 484):

Tento příběh není ode mě, ale od mé matky,
jak nebe a Země byly jednoho tvaru;
a když byly navzájem odděleny ve dvě,
zrodily všechny věci a vydaly je na světlo;
stromy, ptáky, zvířata, i ty, které živí moře,
a také rod smrtelníků.

[κούκ ἐμὸς ὁ μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα,
ὡς οὐρανός τε γαῖά τ' ἦν μορφή μία·
ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
τίκτουσι πάντα κἀνέδωκαν εἰς φάος
δένδρη, πετηνά, θῆρας, οὓς θ' ἄλμη τρέφει
γένος τε θνητῶν.

A 63 = Áetios II, 1, 2 Mansfeld–Runia

Thalés, Pýthagorás, Empedoklés, Ekfantos, Parmenidés, Melissos, Hérakleitos, Anaxagorás, Platón, Aristotelés a Zénón říkají, že svět je jeden.

Θαλῆς, (...) Ἀναξαγόρας, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Ζήνων ἓνα τὸν κόσμον.

A 64 /1 = Simplikios, In Physica 154, 29

Anaxagorás říká, že jakmile svět vznikl ze směsi, trvá, nadále udržovaný i rozlučovaný vládoucí myslí.

τὸν Ἀναξαγόραν λέγειν ἅπαξ γενόμενον τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μίγματος διαμένειν
λοιπὸν ὑπὸ τοῦ νοῦ ἐφεστῶτος διοικούμενόν τε καὶ διακρινόμενον.

A 64 /2 = Simplicios, In Physica 1121, 21

Anaxagorás a také Archeláos a Métrodóros z Chiu se domnívají, že svět vznikl při počátku času. Také říkají, že pohyb měl začátek. Říkají totiž, že pohyb jsouceni, která před časem setrvala v klidu, nastal působením mysli, že díky pohybu vznikl svět. Zdá se, že předpokládají utvoření světa v pořadí [které je vhodné] pro výklad.

ἀπ' ἀρχῆς δὲ χρόνου δοκοῦσι λέγειν γεγονέναι τὸν κόσμον Ἀναξαγόρας τε καὶ Ἀρχέλαος καὶ Μητρόδωρος ὁ Χίος. οὗτοι δὲ καὶ τὴν κίνησιν ἀρξασθαί φασιν ἠρεμούντων γὰρ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον τῶν ὄντων κίνησιν ἐγγενέσθαι φασὶν ὑπὸ τοῦ νοῦ, ὑφ' ἧς γεγονέναι τὸν κόσμον. φαίνονται δὲ καὶ οὗτοι τάξεως ἕνεκα διδασκαλικῆς ἀρχὴν τῆς κοσμοποιίας ὑποθέμενοι.

A 65 = Áetios II, 4, 7 Mansfeld–Runia (Dox. 331)

Anaximandros, Anaximenés, Anaxagorás, Archeláos, Diogenés [z Apollónie] a Leukippos tvrdí, že svět podléhá zkáze.

Ἀναξίμανδρος, Ἀναξιμένης, Ἀναξαγόρας, Ἀρχέλαος, Διογένης, Λεύκιππος
φθαρτὸν τὸν κόσμον.

A 66 /1 = Áetios I, 29, 7 (Dox. 326b7n.)

Anaxagorás, Démokritos a stoici považují příčinu za nezřejmou lidskému rozumu. Vždyť některé věci jsou podle nutnosti, jiné podle osudu, jiné podle volby, jiné díky náhodě, jiné samy od sebe.

Ἄναξαγόρας καὶ Δημόκριτος καὶ οἱ Στωικοὶ ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ ἃ μὲν γὰρ εἶναι κατ' ἀνάγκην, ἃ δὲ καθ' εἰμαρμένην, ἃ δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἃ δὲ κατὰ τύχην, ἃ δὲ κατὰ τὸ αὐτόματον.

A 66 /2 = Alexandros, De fato 2 (II, 165, 22 Bruns)

[Anaxagorás] říká, že nic z toho, co se stává, se neděje podle osudu, ale že osud je prázdný pojem.

λέγει γὰρ οὗτός γε [Ἄναξαγόρας] μηδὲν τῶν γινομένων γίνεσθαι καθ' εἰμαρμένην, ἀλλ' εἶναι κενὸν τοῦτο τοῦνομα.

A 66 /3 = Schol. Aristid. Vatic. gr. 1298

Anaxagorás řekl, že nějaká prozřetelnost bohů ve vztahu k lidem vůbec není [verze překladu: že lidé vůbec nemají nějakou prozřetelnost bohů], ale že všechny lidské záležitosti se dějí díky náhodě.

καὶ Ἄναξαγόρας ἔλεγε μὴ ὅλως εἶναι πρόνοιάν τινα τῶν θεῶν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ πάντα ἀνθρώπεια ὑπὸ τῇ τύχῃ ἄγεσθαι.

A 67 = Áetios II, 8, 1 Mansfeld–Runia

Jaká je příčina toho, že se kosmos naklonil:

Diogenés [z Apollónie] a Anaxagorás [tvrdí], že poté, co se ustavil svět a ze země povstali živočichové, se svět sám od sebe nějak naklonil ke své jižní straně...

Τίς ἡ αἰτία τοῦ τὸν κόσμον ἐγκλιθῆναι·

Διογένης καὶ Ἄναξαγόρας ἔφησαν μετὰ τὸ συστῆναι τὸν κόσμον καὶ τὰ ζῶα ἐκ τῆς γῆς ἐξαγαγεῖν ἐγκλιθῆναι πῶς τὸν κόσμον ἐκ τοῦ αὐτομάτου εἰς τὸ μεσημβρινὸν αὐτοῦ μέρος (ἴσως ὑπὸ προνοίας, ἵν' ἅ μὲν ἀοίκητα γένηται ἅ δ' οἰκητὰ μέρη τοῦ κόσμου κατὰ φύσιν καὶ ἐκπύρωσιν καὶ εὐκρασίαν).

A 68 /1 = Aristotelés, De caelo IV, 2; 309a19

Některí z těch, kdo nepřijímají, že by bylo prázdno, nijak nepopsali rozdíl mezi lehkým a těžkým, například Anaxagorás a Empedoklés.

ἔνιοι μὲν οὖν τῶν μὴ φασκόντων εἶναι κενὸν οὐδὲν διώρισαν περὶ κούφου καὶ βαρέος οἶον Ἄναξαγόρας καὶ Ἐμπεδοκλῆς.

A 68 /2 = Aristotelés, Physica IV, 6; 213a22

Ti, kteří se pokoušejí ukázat, že [prázdno] není, tím nechtějí vyvracet to, čemu lidé říkají prázdno, nýbrž mluví chybně, podobně jako Anaxagorás a ti, kteří tímto způsobem argumentují. Ukazují totiž, že vzduch je něco a předvádějí, jak je vzduch silný, když jím plní měchy a uzavírají ho v klepsydách. (Viz Empedoklés B 100.)

οἱ μὲν οὖν δεικνύναι πειρώμενοι ὅτι οὐκ ἔστιν [τὸ κενόν], οὐχ ὁ βούλονται λέγειν οἱ ἄνθρωποι κενὸν τοῦτ' ἐξελέγχουσιν, ἀλλ' ἀμαρτάνοντες λέγουσιν ὥσπερ Ἄναξαγόρας καὶ οἱ τοῦτον τὸν τρόπον ἐλέγχοντες. ἐπιδεικνύουσι γὰρ ὅτι ἔστι τι ὁ ἀήρ, στρεβλοῦντες τοὺς ἀσκούς καὶ δεικνύντες ὡς ἰσχυρὸς ὁ ἀήρ καὶ ἐναπολαμβάνοντες ἐν ταῖς κλεψύδραις.

A 69 = Pseudo-Aristotelés, *Problemata* XVI, 8; 914b9

Pokud jde o jevy související s klepsydrou, zdá se, že vcelku je jejich příčina taková, jak Anaxagorás říká. Vzduch v trubce násosky je příčinu, proč se voda nedostala až do ní, proč se zastavila. Vzduch však není příčinou jednoduše, neboť pokud někdo vloží násosku do vody šikmo, voda vstoupí. Proto Anaxagorás nevysvětlil uspokojivě, jak je vzduch příčinou, ačkoli to jistě je příčina, jak již bylo řečeno. (...)

τῶν περὶ τὴν κλεψύδραν συμβαινόντων τὸ μὲν ὅλον ἔοικεν εἶναι αἴτιον καθάπερ Ἄναξαγόρας λέγει· ὁ γὰρ ἀήρ ἐστὶν αἴτιος ἐναπολαμβανόμενος ἐν αὐτῇ τοῦ μὴ εἰσιέναι τὸ ὕδωρ ἐπιληφθέντος τοῦ αὐλοῦ, οὐ μὴν ἀπλῶς γε αἴτιος· κὰν γὰρ τις αὐτὴν πλαγίαν ἐνῆ εἰς τὸ ὕδωρ ἐπιλαβὼν τὸν αὐλόν, εἴσεισι τὸ ὕδωρ. διόπερ οὐ λέγεται ὑπ' αὐτοῦ ἰκανῶς, ἦι αἰτίον ἐστίν. ἔστι δὲ αἴτιον μὲν, καθάπερ εἴρηται, ὁ ἀήρ· οὗτος δὲ ὠθούμενός τε καὶ καθ' ἑαυτὸν φερόμενος καὶ μὴ βιαζόμενος ἐπ' εὐθείας πέφυκε φέρεσθαι καθάπερ καὶ ἄλλα στοιχεῖα· πλαγίας μὲν οὖν βαφείσης τῆς κλεψύδρας διὰ τῶν ἐναντίων τοῖς ἐν τῷ ὕδατι τρυπημάτων ἐπ' εὐθείας μένων ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐξέρχεται, ὑποχωροῦντος δὲ αὐτοῦ τὸ ὕδωρ εἰσέρχεται· ὀρθῆς δὲ εἰς τὸ ὕδωρ βαφείσης τῆς κλεψύδρας οὐ δυνάμενος πρὸς ὀρθὴν ὑποχωρεῖν διὰ τὸ πεφράχθαι τὰ ἄνω μένει περὶ τὰ πρῶτα τρυπήματα. σάπτεσθαι γὰρ εἰς αὐτὸν οὐ πέφυκεν. σημεῖον δ' ἐστὶ τοῦ εἴργειν δύνασθαι τὸ ὕδωρ ἀκινητίζοντα τὸν ἀέρα τὸ ἐπ' αὐτῆς γινόμενον τῆς κλεψύδρας. ἐὰν γὰρ τις αὐτῆς αὐτὴν τὴν κωδύαν

ἐμπλήσας ὕδατος ἐπιλαβὼν τὸν αὐλόν, καταστρέψῃ ἐπὶ τὸν αὐλόν, οὐ φέρεται τὸ ὕδωρ διὰ τοῦ αὐλοῦ ἐπὶ στόμα. ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ στόματος οὐκ εὐθὺς ἐκρεῖ κατὰ τὸν αὐλόν, ἀλλὰ μικροτέρῳ ὕστερον ὡς οὐκ ὄν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ αὐλοῦ, ἀλλ' ὕστερον διὰ τούτου φερόμενον ἀνοιχθέντος. πλήρους τε καὶ ὀρθῆς οὐσης τῆς κλεψύδρας ἀνοιχθέντος τοῦ αὐλοῦ εὐθὺς ῥεῖ διὰ τοῦ ἠθμοῦ διὰ τὸ ἐκείνου μὲν ἄπτεσθαι, τῶν δὲ ἄκρων τοῦ αὐλοῦ μὴ ἄπτεσθαι. οὐκ εἰσέρχεται μὲν οὖν τὸ ὕδωρ εἰς τὴν κλεψύδραν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν, ἐξέρχεται δὲ ἀνοιχθέντος τοῦ αὐλοῦ διὰ τὸ τὸν ἐν αὐτῷ ἀέρα κινούμενον ἄνω καὶ κάτω πολλὴν κένωσιν ποιεῖν τοῦ ἐν τῇ κλεψύδρῃ ὕδατος. ὠθούμενον δὲ κάτω καὶ αὐτὸ ῥέπον εἰς αὐτὸ εἰκότως ἐκρεῖ, βιαζόμενον τὸν ἐκτός (915a) τῆς κλεψύδρας ἀέρα κινούμενόν τε καὶ ὄντα ἴσον τῇ δυνάμει τῷ ἐπωθοῦντι αὐτὸν ἀέρι, τῇ δὲ ἀντερείσει ἀσθενέστερον ἐκείνου διὰ τὸ διαστενοῦ αὐτὸν τοῦ αὐλοῦ ῥέοντα θᾶπτον καὶ σφοδρότερον ῥεῖν καὶ προσπίπτειν τῷ ὕδατι· τοῦ δὲ πωμασθέντος, τοῦ αὐλοῦ, μὴ συρρεῖν τὸ ὕδωρ αἴτιον, ὅτι τὸ ὕδωρ εἰσιὼν εἰς τὴν κλεψύδραν ἐξωθεῖ βίαι τὸν ἀέρα ἐξ αὐτῆς. σημεῖον δὲ ἐστὶ τὸ γινόμενον ἐν ταύτῃ πνεῦμα καὶ ἐρυγμός. εἰσιόντος δὲ τοῦ ὕδατος βίαι ὠθούμενος (ὁ ἀήρ) εἰσπίπτει εἰς τὸν αὐλὸν αὐτῆς καθάπερ τὰ ἐμπιεστὰ ξύλα ἢ χαλκὸς τῇ διαιρέσει πιεζόμενος μένει ἄνευ παντός ἄλλου συνδέσμου, [ῥαϊδίως δὲ ἐξάλλεται, ὅταν] ἐκκρουσθῇ ἐκ τοῦ ἐναντίου, καθάπερ τοὺς κατεαγότας ἐπιούρους ἐν τοῖς ξύλοις ἐκκρούουσιν. συμβαίνει δὲ τοῦτο ἀνοιχθέντος τοῦ αὐλοῦ γίνεσθαι διὰ τὰ προειρημένα. ἢ οὖν διὰ ταῦτα εἰκὸς ἐστὶν αὐτὸ μὴ ἐκρεῖν ἢ ἐξι[έναι κωλύ]οντος βιαίου ἀέρος καὶ πνευματουμένου. δηλοῖ δὲ ὁ ψόφος ἐπισπᾶσθαι τῷ πνεύματι τὸ ὕδωρ ἄνω, ὡσπερ ἐπὶ πολλῶν συμβαίνει γίνεσθαι. ἐπισπώμενον δὲ καὶ συνεχὲς ὄν αὐτῷ πᾶν τὸ ὕδωρ μένει πιεζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ἕως ἂν ἀπωσθῇ πάλιν ὑπ' αὐτοῦ· τῆς δὲ ἀρχῆς μενούσης καὶ τὸ ἄλλο ἐξ αὐτῆς κρέμαται ὕδωρ ἐν καὶ συνεχές.

To, co je řídké a jemné, je teplé; co však je husté a nahlučené, je chladné; právě tak Anaxagorás rozlišuje vzduch a aithér.

τὸ μὲν μανὸν καὶ λεπτὸν θερμὸν, τὸ δὲ πυκνὸν καὶ παχὺ ψυχρὸν, ὥσπερ
Ἄναξαγόρας διαίρει τὸν ἀέρα καὶ τὸν αἰθέρα.

A 71 = Áetios II, 13, 3 (Dox. 341)

Anaxagorás [říká], že obklopující aithér je ve své podstatě ohnivý, prudkostí otáčení pak uchvátil kameny od Země, a když je zapálil, staly se z nich hvězdy.

Ἄναξαγόρας τὸν περικείμενον αἰθέρα πύρινον μὲν εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν, τῇ δὲ εὐτονίαι τῆς περιδινήσεως ἀναρπάσαντα πέτρους ἀπὸ τῆς γῆς καὶ καταφλέξαντα τούτους ἡστερωκέναι.

A 72 /1 = Áetios II, 20, 6 (Dox. 349)

Anaxagorás tvrdí, že Slunce je rozžhavená hrouda nebo skála prostoupená ohněm.

Ἄναξαγόρας μύδρον ἢ πέτρον διάπυρον εἶναι τὸν ἥλιον.

A 72 /2 = Áetios II, 21, 3 (Dox. 351)

Anaxagorás [považoval Slunce] za mnohem větší než Peloponnés.

Ἄναξαγόρας πολλαπλάσιον Πελοποννήσου.

A 72 /3 = Áetios II, 23, 2 Mansfeld–Runia

O slunovratech:

Anaxagorás [říká, že roční obraty Slunce nastávají] odpuzováním, které působí vzduch na severu, když jej [Slunce] činí silnějším tím, že jej stlačuje a tak zahušťuje.

Περὶ τροπῶν ἡλίου·

Ἄναξαγόρας ἀνταπώσει τοῦ πρὸς ταῖς ἄρκτοις ἀέρος, ὃν αὐτὸς συνωθῶν ἐκ τῆς πυκνώσεως ἰσχυροποιεῖ [τροπήν ἡλίου γίγνεσθαι].

A 73 /1 = Xenofón, Memorabilia IV, 7, 6-7

[Sókratés] však byl zásadně proti úvahám o tom, jak bůh sestavil nebesa. (...) Je to prý spojeno s nebezpečím, že ten, kdo se tomu věnuje, mluví nesmysly, jako se to přihodilo Anaxagorovi, jenž byl velice domýšlivý, pokud jde o výklad působení bohů. (7) Když totiž tvrdil, že oheň a Slunce jsou stejné, neuvážil, že dívat se do ohně nepůsobí lidem žádné potíže, avšak do Slunce hledět nemohou; že vlivem slunečních paprsků kůže ztmavne, působením ohně však nikoliv. Neuvážil ani to, že bez slunečních paprsků nemůže žádná rostlina zdárně růst, zatímco hyne, když je ohřátá ohněm. Když prohlašoval, že Slunce je rozžhavený kámen, tak neuvážil, že kámen v ohni nesvítí, ani tam dlouho nevydrží, zatímco Slunce trvá stále a veškerý čas neporovnatelně září.

ὅλως δὲ τῶν οὐρανίων ἤι ἕκαστα ὁ θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν γίγνεσθαι ἀπέτρεπεν· (...) κινδυνεῦσαι δ' ἂν ἔφη καὶ παραφρονῆσαι τὸν ταῦτα μεριμνῶντα οὐδὲν ἦπτον ἢ Ἄναξαγόρας παρεφρόνησεν ὁ μέγιστον φρονήσας ἐπὶ τῷ τὰς τῶν θεῶν μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι. (7) ἐκεῖνος γὰρ λέγων μὲν τὸ αὐτὸ εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον

ἡγνόει, ὅτι τὸ μὲν πῦρ οἱ ἄνθρωποι ῥαιδίως καθορῶσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον οὐ δύνανται ἀντιβλέπειν, καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπόμενοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχουσιν, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρός οὐ· ἡγνόει δὲ καὶ ὅτι τῶν ἐκ τῆς γῆς φυομένων ἄνευ μὲν ἡλίου αὐγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς αὔξεσθαι, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρός θερμαινόμενα πάντα ἀπόλλυται· φάσκων δὲ τὸν ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι καὶ τοῦτο ἡγνόει, ὅτι λίθος μὲν ἐν πυρὶ ὧν οὔτε λάμπει οὔτε πολὺν χρόνον ἀντέχει, ὁ δὲ ἥλιος πάντα τὸν χρόνον πάντων λαμπρότατος ὧν διαμένει.

A 73 /2 = Aristotelés, De caelo I, 3; 270b24

Anaxagorás slovo aithér používá nedobře, když jím označuje oheň. Nazývá totiž aithér podle ohně.

Ἄναξαγόρας δὲ κατακέχρηται τῷ ὀνόματι τούτῳ [αἰθήρ] οὐ καλῶς. ὀνομάζει γὰρ αἰθέρα ἀντὶ πυρός.

A 73 /3 = Simplikios, In De caelo 119, 2

[Aristotelés] obviňuje Anaxagoru z nesprávného odvození významu slova *aithér* od [slovesa] *aithēin*, které znamená „zapálit“, takže [slovo *aithér* užívá] pro oheň.

αἰτιᾶται δὲ τὸν Ἄναξαγόραν οὐ καλῶς ἐτυμολογήσαντα τὸ τοῦ αἰθέρος ὄνομα ἀπὸ τοῦ αἰθεῖν, ὃ ἐστὶ τὸ καίειν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ πυρός αὐτῷ χρώμενον.

A 74 /1 = Pseudo-Aristotelés, Problemata XI, 33; 903a7 (podle př. K. Svobody)

Proč je lépe slyšet v noci než ve dne? Zda proto, jak říká Anaxagorás, že ve dne syčí a hlučí vzduch oteplováný Sluncem, kdežto v noci je klidný, poněvadž přestalo teplo?

διὰ τί εὐηκοωτέρα ἢ νύξ τῆς ἡμέρας ἐστίν; πότερον, ὥσπερ Ἄναξαγόρας φησί, διὰ τὸ τῆς μὲν ἡμέρας σίζειν καὶ ψοφεῖν τὸν ἀέρα θερμαινόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τῆς δὲ νυκτὸς ἡσυχίαν ἔχειν ἅτε ἐκλελοιπότης τοῦ θερμοῦ;

A 74 /2 = Plútarchos, Quaestiones convivales VIII, 3, 3; 722a

Anaxagorás říká, že vzduch se pohybuje díky Slunci, jeho pohyb obsahuje chvění a vibrace, jak je zjevné díky malým kouskům prachu a úlomkům, které se neustále tetelí ve světle, tedy smítkům, jak někteří říkají. Tento muž tvrdí, že tyto věci ve dne teplem syčí a zvučí, takže je obtížné slyšet v tom šumu zvuky. V noci však jejich chvění ustává a zvuk [je slyšet].

Ἄναξαγόραν ὑπὸ τοῦ ἡλίου λέγοντα κινεῖσθαι τὸν ἀέρα κίνησιν τρομώδη καὶ παλμοὺς ἔχουσαν, ὡς δῆλόν ἐστι τοῖς διὰ τοῦ φωτὸς ἀεὶ διάπτουσι ψήγμασι μικροῖς καὶ θραύσμασιν, ἃ δὴ τινες τίλας καλοῦσιν· ταῦτ' οὖν φησιν ὁ ἀνήρ πρὸς τὴν θερμότητα σίζοντα καὶ ψοφοῦντα δι' ἡμέρας δυσηκούς τῷ ψόφῳ τὰς φωνὰς ποιεῖν, νυκτὸς δὲ φαίνεσθαι τὸν σάλον αὐτῶν καὶ τὸν ἦχον.

A 75 = Proklos, In Timaeum III, 63; p. 26d

Platón (*Tímaios* 38d) ... představil jejich [Slunce a Měsíce] původ v kosmu jako související. Nebyl první, kdo přišel s touto hypotézou, neboť jako první to pochopil Anaxagorás, jak vypravuje Eudémos (fr. 98).

Πλάτων (Tim. 38d) ... τὴν εἰς τὸν κόσμον πρόοδον αὐτῶν [ἡλίου καὶ σελήνης] ὡς συνημμένην παραδέδωκε. καὶ οὐδὲ ταύτης ἤρξεν αὐτὸς τῆς ὑποθέσεως, ἀλλ' Ἄναξαγόρας τοῦτο πρῶτος ὑπέλαβεν, ὡς ἱστορήσεν Εὐδημος (fr. 98).

A 76 = Platón, Cratylus 409ab

A co Měsíc?

Jeho jméno (*Seléné*) patrně tíživě doléhá na Anaxagoru.

Proč?

Zdá se, že svědčí o větším stáří myšlenky, kterou on nedávno pronesl, totiž že Měsíc má světlo od Slunce.

Jak to?

Záře (*selas*) a světlo (*fós*) je přece totéž.

Ano.

Co se týče Měsíce, je toto světlo vždy nové i staré, pokud Anaxagorás a podobní mluví pravdu. Vždyť jak jej Slunce obchází stále dokola, neustále na něj vrhá nové světlo, avšak světlo z minulého měsíce je staré.

Τί δὲ ἡ „σελήνη“;

Τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα φαίνεται τὸν Ἄναξαγόραν πιέζειν.

Τί δῆ;

Ἔοικε δηλοῦντι παλαιότερον ὁ ἐκεῖνος νεωστὶ ἔλεγεν, ὅτι ἡ σελήνη ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἔχει τὸ φῶς.

Πῶς δῆ;

Τὸ μὲν που „σέλας“ καὶ τὸ „φῶς“ ταυτόν.

Ναί.

Νέον δέ που καὶ ἕνον αἰεὶ ἐστὶ περὶ τὴν σελήνην τοῦτο τὸ φῶς, εἴπερ ἀληθῆ οἱ Ἄναξαγόρειοι λέγουσι· κύκλω γάρ που αἰεὶ αὐτὴν περιωὴν νέον αἰεὶ ἐπιβάλλει, ἕνον δὲ ὑπάρχει τὸ τοῦ προτέρου μηνός.

A 77 /1 = Schol. Apoll. Rhod. I, 498; 44, 10 Wendel

Měsíc Anaxagorás líčí jako plochou krajinu, z níž nemejský lev tuší porážku.

τὴν δὲ σελήνην ὁ αὐτὸς Ἄναξαγόρας χώραν πλατεῖαν ἀποφαίνει, ἐξ ἧς δοκεῖ ὁ Νεμεαῖος λέων πεπτωκέναι.

A 77 /2 = Áetios II, 25, 9 (Dox. 356)

Anaxagorás a Démokritos považují [Měsíc] za žhavé těleso, na kterém jsou pláně, hory a rokle.

Ἄναξαγόρας καὶ Δημόκριτος στερέωμα διάπυρον ἔχον ἐν ἑαυτῷ πεδία καὶ ὄρη καὶ φάραγγας [τὴν σελήνην].

A 77 /3 = Achilleus Tatios, Isagoga excerpta 21, 3; p. 49, 4

Jiní říkají, že [Měsíc] je pevná rozžhavená země, obsahující oheň. Jsou na něm jiné příbytky, řeky i mnoho věcí, které se nacházejí na Zemi. Vypráví se, že odtud spadl nemejský lev.

ἕτεροι δὲ γῆν πεπτρωμένην στερέμιον ἔχουσιν πῦρ [τὴν σελήνην]· εἶναι δὲ ἐπ' αὐτῆς οἰκησὶν ἄλλην ποταμούς τε καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς, καὶ τὸν λέοντα τὸν Νεμεαῖον ἐκεῖθεν πεσεῖν μυθολογοῦσιν.

Viz Plútarchos, *O tváři v kruhu Luny* 937f, kde je zmínka o lvu, který spadl z Měsíce na Peloponnés.

Cfr. Plútarchos, *De facie in orbe lunae* 937f.

A 77 /4 = Áetios II, 30, 2 (Dox. 361)

Podle Anaxagory je [Měsíc] nestejnorodým sloučením, protože je smísen s chladem, je zároveň i zemitý. Jsou na něm výšiny, nížiny a také prohlubně [dutiny?, zátoky?]. K ohnivému se přimísilo temné, takže Měsíc přináší na světlo to stinné. Proto se říká, že tato hvězda svítí s falešným světlem. (viz Parmenidés B 21)

Ἄναξαγόρας ἀνωμαλότητα συγκρίματος διὰ τὸ ψυχρομιγῆς ἅμα καὶ γεῶδες, τὰ μὲν ἐχούσης ὑψηλὰ τὰ δὲ ταπεινὰ τὰ δὲ κοῖλα. καὶ παραμεμῖχθαι τῷ πυροειδεῖ τὸ ζοφῶδες, ὧν τὸ πάθος ὑποφαίνει τὸ σκιερὸν· ὅθεν ψευδοφανῆ λέγεσθαι τὸν ἀστὲρα [σελήνην]. (cfr. 28 B 21)

A 77 /5 = Áetios II, 28, 5-6 Mansfeld–Runia (cfr. Dox. 358)

O osvětlení Měsíce:

Thalés jako první řekl, že Měsíc je osvětlován od Slunce.

Stejně tak Pýthagorás, Parmenidés, Empedoklés, Anaxagorás a Métrodóros [z Lampsaku?].

Περὶ φωτισμῶν σελήνης·

Θαλῆς πρῶτος ἔφη ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεσθαι.

Πυθαγόρας Παρμενίδης Ἐμπεδοκλῆς Ἄναξαγόρας Μητροδώρος ὁμοίως.

A 77 /6 = Áetios II, 29, 6-7 (Dox. 360)

Thalés, Anaxagorás, Platón a stoici se shodují s matematickými [astronomy], že každoměsíční skrytí Měsíce [novoluní] nastávají při jeho setkání [konjunkci] se Sluncem, které jej osvětluje. Zatmění Měsíce nastávají, když se Měsíc dostane do stínu Země, když Země je mezi těmito dvěma nebeskými tělesy [Sluncem a Měsícem], lépe řečeno, když je Měsíc na opačné straně [než Slunce, v opozici]. Anaxagorás, jak tvrdí Theofrastos (*Názory fyziků*, fr. 19), si myslí, že k zatmění Měsíce dochází také tehdy, když jej zakryjí tělesa [obíhající] níže než Měsíc.

Θαλῆς Ἀναξαγόρας Πλάτων οἱ Στωκοὶ τοῖς μαθηματικοῖς συμφώνως τὰς μὲν μηνιαίους ἀποκρύψεις συνοδεύουσαν αὐτὴν ἡλίῳ καὶ περιλαμπομένην ποιεῖσθαι, τὰς δ' ἐκλείψεις εἰς τὸ σκίασμα τῆς γῆς ἐπίπτουσαν, μεταξὺ μὲν ἀμφοτέρων τῶν ἀστέρων γενομένης, μᾶλλον δὲ τῆς σελήνης ἀντιφραττομένης. Ἀναξαγόρας, ὡς φησι Θεόφραστος (*Phys. Opin.* fr. 19), καὶ τῶν ὑποκάτω τῆς σελήνης ἔσθ' ὅτε σωμάτων ἐπιπροσθούτων.

A 78 = Áetios II, 16, 1 (Dox. 345)

Anaxagorás, Démokritos a Kleanthés říkají, že hvězdy se pohybují od východu k západu.

Ἀναξαγόρας, Δημόκριτος, Κλεάνθης ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς φέρεσθαι πάντας τοὺς ἀστέρας.

A 79 = Achilleus Tatios, *Isagoga excerpta* 1, 13; 40, 26 M.

Nebeská tělesa nepokládá za živé bytosti ani Anaxagorás, ani Démokritos ve *Velkém uspořádání*.

τοὺς ἀστέρας δὲ ζῶα εἶναι οὔτε Ἀναξαγόροι οὔτε Δημοκρίτῳ ἐν τῷ Μεγάλῳ διακόσμῳ (67 B 1) δοκεῖ.

A 80 /1 = Aristotelés, Meteorologica I, 8; 345a25

Ti kolem Anaxagory a Démokrita říkají, že Mléčná dráha je světlem nějakých hvězd. Když totiž Slunce běží pod Zemí, nejsou některé z hvězd vidět. [Světlo hvězd,] které jsou osvětlené Sluncem, není zjevné, neboť mu překáží paprsky Slunce. Říkají, že Mléčná dráha je jejich vlastní světlo, patřící těm hvězdám, které jsou zastíněné Zemí, takže na ně Slunce nesvítí.

οἱ δὲ περὶ Ἀναξαγόραν καὶ Δημόκριτον φῶς εἶναι τὸ γάλα λέγουσιν ἄστρον τινῶν· τὸν γὰρ ἥλιον ὑπὸ τὴν γῆν φερόμενον οὐχ ὄραν ἔνια τῶν ἄστρον. ὅσα μὲν οὖν περιορᾶται ὑπ' αὐτοῦ, τούτων μὲν οὐ φαίνεσθαι τὸ φῶς (κωλύεσθαι γὰρ ὑπὸ τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων)· ὅσοις δ' ἀντιφράττει ἡ γῆ ὥστε μὴ ὄρᾶσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ τούτων οἰκεῖον φῶς φασιν εἶναι τὸ γάλα.

A 80 /2 = Áetios III, 1, 5 Mansfeld-Runia

O kruhu Mléčné dráhy:

Anaxagorás [se domníval, že Mléčná dráha je vidět tehdy], když stín Země dopadá na tuto část nebe, když je Slunce pod Zemí, takže neosvětluje všechno.

περὶ τοῦ γαλαξίου κύκλου·

Ἀναξαγόρας τὴν σκιάν τῆς γῆς κατὰ τὸδε τὸ μέρος ἴστασθαι τοῦ οὐρανοῦ, ὅταν ὑπὸ τὴν γῆν ὁ ἥλιος γενόμενος μὴ πάντα περιφωτίζῃ.

A 81 /1 = Aristotelés, Meteorologica I, 6; 342b25

O kometách. (...) Anaxagorás a Démokritos (68 A 92) říkají, že komety jsou jevem společného setkání planet; kdykoli se zdá, že se díky přiblížení navzájem dotýkají.

περὶ δὲ κομητῶν (...) Ἀναξαγόρας μὲν οὖν καὶ Δημόκριτός (68 A 92) φασιν εἶναι τοὺς κομήτας σύμφασιν τῶν πλανήτων ἀστέρων, ὅταν διὰ τὸ πλησίον ἐλθεῖν δόξωσι θιγγάνειν ἀλλήλων.

A 81 /2 = Áetios III, 2, 2 (Dox. 366)

Anaxagorás a Démokritos tvrdí, že komety jsou setkáním [konjunkcí] dvou nebo více hvězd, takže září společně.

Ἀναξαγόρας, Δημόκριτος σύννοδον ἀστέρων δυεῖν ἢ καὶ πλειόνων κατὰ συναυγασμόν.

A 81 /3 = Scholia in Aratum (scholia vetera), in Phaenomen. p. 545,20 M. = scholion 1091, 17
Martin

Démokritos (68 A 92) a Anaxagorás říkají, že komety vznikají díky přiblížení [konjunkci] dvou planet, když se jejich záře spojí do jedné, jako při vzájemných odrazech v zrcadlech. {Neobjevují se totiž pouze v zodiaku, ale také severně i jižně...}

Δημόκριτος (68 A 92) δὲ καὶ Ἀναξαγόρας κατὰ σύλληψιν δύο πλανωμένων ἡνίκα πλησίον ἀλλήλων γένωνται καθάπερ ἐσόπτρων ἀντιλαμπόντων ἀλλήλοις τοὺς κομήτας συνίστασθαι λέγουσι. καὶ οὗτοι δὲ πλανώμενοι τοῦτο λέγουσιν. {οὔτε γὰρ

ἐν τῷ ζῳδιακῷ μόνῳ φαίνονται, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς βορείοις καὶ ἐν τοῖς νοτίοις, τρεῖς τε πολλάκις ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄρῳνται κομῆται, πέντε δὲ ὄντων πλανήτων τρεῖς ὄρᾶσθαι κομήτας [ἀδύνατον]. καὶ τῶν ἀπλανῶν δὲ τινες ὄρῳνται κόμας ἔχοντες.}

A 82 = Áetios III, 2, 9 (Dox. 367)

Anaxagorás tvrdí, že takzvané padající hvězdy padají z aithéru jako jiskry. Proto také hned pohasínají.

Ἄναξαγόρας τοὺς καλουμένους διαίττοντας ἀπὸ τοῦ αἰθέρος σπινθήρων δίκην καταφέρεισθαι· διὸ καὶ παραυτίκα σβέννυσθαι.

A 83 = Charmander in: Seneca, Naturales Quaestiones VII, 5, 3

Charmandros ve své knize o kometách praví, že Anaxagorás viděl na obloze veliké a neobvyklé světlo o velikosti širokého trámu, jež zářilo po mnoho dní.

Charmander quoque in eo libro, quem de cometis composuit, ait Anaxagorae visum grande insolitumque caelo lumen magnitudine amplae trabis et id per multos dies fulsisse.

Cfr. A 12,4-5.

A 84 /1 = Aristotelés, Meteorologica II, 9; 369b14 (po 31 A 63)

O blescích a hromech:

Anaxagorás tvrdí, že [blesk pochází] shora z aithéru, tak totiž říká ohni, který se zřítíl shora dolů. Zazářením tohoto ohně je blesk, hrom je pak hluk, jako když je oheň hašen a syčí. Říká, že se to děje tak, jak se to ukazuje, takže blesk je dříve než hrom.

περὶ ἀστραπῆς καὶ βροντῆς·

Ἄναξαγόρας δὲ τοῦ ἄνωθεν αἰθέρος, ὃ δὴ ἐκεῖνος καλεῖ πῦρ, κατενεχθὲν ἄνωθεν κάτω. τὴν μὲν οὖν διάλαμψιν ἀστραπὴν εἶναι τούτου τοῦ πυρός, τὸν δὲ ψόφον ἐναποσβεννυμένου καὶ τὴν σίξιν βροντὴν, ὡς καθάπερ φαίνεται καὶ γιγνόμενον, οὕτω καὶ πρότερον τὴν ἀστραπὴν οὔσαν τῆς βροντῆς.

A 84 /2 = Áetios III, 3, 4 (Dox. 368)

[Anaxagorás říká, že] když horké spadne dolů do chladného – to jest, když část aithéru spadne do [oblasti] vzdušného – působí svým hlukem hrom, [svým světlem] ve srovnání s černou barvou mračen zase záblesk. Plností a množstvím světla to působí blesk, velkým množstvím těles ohně bouří, směsí [ohně] s mraky blýskavici.

ὅταν τὸ θερμὸν εἰς τὸ ψυχρὸν ἐμπέση (τοῦτο δ' ἐστὶν αἰθέριον μέρος εἰς ἀερώδες), τῷ μὲν ψόφῳ τὴν βροντὴν ἀποτελεῖ, τῷ δὲ παρὰ τὴν μελανίαν τοῦ νεφώδους χρώματι τὴν ἀστραπὴν, τῷ δὲ πλήθει καὶ μεγέθει τοῦ φωτός τὸν κεραυνόν, τῷ δὲ πολυσωματώτερω πυρὶ τὸν τυφῶνα, τῷ δὲ νεφελομιγεῖ τὸν προσητῆρα.

A 84 /3 = Seneca, Naturales Quaestiones II, 12, 3

Anaxagorás praví, že [oheň] skapává z aithéru – a že z takového žáru nebe spadne mnohé z toho, co mraky dlouho držely uzavřené.

Anaxagoras ait illum [ignem] ex aethere destillare et ex tanto ardore caeli multa decidere, quae nubes diu inclusa custodiant.

A 84 /4 = Seneca, Naturales Quaestiones II, 19, 1

Anaxagorás [?] říká, že toto vše [blesk] vzniká tak, že z aithéru sestupuje dolů jakási síla, takže oheň [jejím prostřednictvím] poháněný, duní v chladných mracích, a když je protne, zablýskne se; menší ohnivá síla způsobuje záblesky, větší blesky.

Anaxagoras [?] ait omnia ista sic fieri, ut ex aethere aliqua vis in inferiora descendat: ita ignis impactus nubibus frigidis sonat. at cum illas interscindit, fulget et minor vis ignium fulgurationes facit, maior fulmina.

A 85 /1 = Áetios III, 4, 2 (Dox. 371)

Anaxagorás vykládá mraky a sních téměř stejně [jako Anaximenes] (viz Anaximenes A 17). Tvrdí však, že kroupy vznikají tehdy, když jsou kapky vody hnané k zemi od zamrzlých mraků. Když spadly, jsou ochlazené a oblé.

Ἄναξαγόρας νέφη μὲν καὶ χιόνα παραπλησίως (cfr. Anaximenes A 17) χάλαζαν δ' ὅταν ἀπὸ τῶν παγέντων νεφῶν προωσθῆ τινα πρὸς τὴν γῆν, ἃ δὴ ταῖς καταφοραῖς ἀποψυχρούμενα στρογγυλοῦται.

A 85 /2 = Aristotelés, Meteorologica I, 12; 348b13

[Anaxagorás] tvrdí, že [kroupy se tvoří] tehdy, když [mrak] vystoupá do studeného vzduchu; my však, že když [mrak] sestoupí do horkého [vzduchu].

ὁ μὲν γὰρ ὅταν εἰς τὸν ψυχρὸν ἀέρα ἐπανέλθῃ [τὸ νέφος], φησὶ τοῦτο πάσχειν, ἡμῆς δ' ὅταν εἰς τὸν θερμὸν κατέλθῃ.

A 85 /3 = Aristotelés, Meteorologica I, 12; 348a14

Někteří [např. Anaxagorás] se domnívají, že tento děj [krupobití] je způsobený tím, když je mrak zahánán nahoru, kde je chladněji, protože tam nedosahují [sluneční] paprsky, které se odrážejí od země. Když tam voda [v mraku] přijde, tuhne. Proto ke krupobitím dochází spíše v létě a na prosluněných místech, neboť teplo více vynáší mraky od země.

τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ τοῦ πάθους αἴτιον εἶναι τούτου καὶ τῆς γενέσεως, ὅταν ἀπωσθῆ τὸ νέφος εἰς τὸν ἄνω τόπον μᾶλλον ὄντα ψυχρὸν διὰ τὸ λήγειν ἐκεῖ τὰς ἀπὸ τῆς γῆς τῶν ἀκτίνων ἀνακλάσεις, ἐλθὼν δ' ἐκεῖ πηγνυσθαι τὸ ὕδωρ. διὸ καὶ θέρους μᾶλλον καὶ ἐν ταῖς ἀλεειναῖς χώραις γίνεσθαι τὰς χαλάζας, ὅτι ἐπὶ πλεῖον τὸ θερμὸν ἀνωθεὶ ἀπὸ τῆς γῆς τὰς νεφέλας.

A 86 = Áetios III, 5, 11 (Dox. 373)

O duze:

Anaxagorás [říká], že duha je odrazem sluneční záře od hustého mraku, že stojí vždy naproti tomu nebeskému tělesu, [jehož paprsky] ji odráží. Podobně pak vykládá i příčinu takzvaných parhélií, která vznikají na moři.

περὶ ἰριδος·

Ἄναξαγόρας ἀνάκλασιν ἀπὸ νέφους πυκνοῦ τῆς ἡλιακῆς περιφεγγείας, καταντικρὸν δὲ τοῦ κατοπτρίζοντος αὐτὴν ἀστέρου διὰ παντὸς ἴστασθαι. παραπλησίως δὲ αἰτιολογεῖται τὰ καλούμενα παρήλια, γινόμενα δὲ κατὰ τὸν Πόντον.

A 86a = Schol. A ad Aeschyl. Prom. 88 (ed. Dindorf, Oxon. 1851; III, 181, 30)

Podle Anaxagory větry vznikají ze země, podle Homéra však od „z oblak Otce Dia“ (*Ilias* II, 146). Anaxagorás totiž vyslovil látkovou příčinu větrů, Homér zase básnickou, spíše je však obojí jak látkové, tak básnické.

οἱ ἄνεμοι κατὰ μὲν Ἀναξαγόραν ἐκ τῆς γῆς γίνονται, καθ' Ὅμηρον δὲ ἑπατρὸς Διὸς ἐκ νεφελῶν' (*Il.* II, 146). ἀλλ' ὁ μὲν Ἀναξαγόρας τὸ ὑλικὸν φησὶν αἴτιον τῶν ἀνέμων, Ὅμηρος δὲ τὸ ποιητικόν, μᾶλλον δὲ ἀμφοτέρω τὸ τε ὑλικὸν καὶ τὸ ποιητικόν.

A 87 = Exc. astron., cod. Vatican. 381 (ed. Maass, Aratea; p. 143)

Že Země není ani dutá [tvaru mísy?], jako u Démokrita, ani plochá, jako u Anaxagory.

ὅτι οὔτε κοίλη ἢ γῆ ὡς Δημόκριτος (68 A 94) οὔτε πλατεῖα ὡς Ἀναξαγόρας.

A 88 /1 = Aristotelés, De caelo II, 13; 295a9-14

Pokud nyní Země nuceně setrvává v klidu, shromáždila se uprostřed nesená vířením. Vždyť o takovéto příčině mluví všichni ti, kteří popisují, co se děje s předměty v tekutinách i ve vzduchu: největší a nejtěžší předměty jsou totiž vždy nesené doprostřed víru. Proto také všichni, kdo tvrdí, že svět vznikl, předpokládají, že se [části] Země shromáždily uprostřed.

ὥστ' εἰ βίαι νῦν ἢ γῆ μένει, καὶ συνῆλθεν ἐπὶ τὸ μέσον φερομένη διὰ τὴν δίνησιν· ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν πάντες λέγουσιν ἐκ τῶν ἐν τοῖς ὑγροῖς καὶ περὶ τὸν ἀέρα

συμβαίνοντων· ἐν τούτοις γὰρ αἰεὶ φέρεται τὰ μείζω καὶ τὰ βαρύτερα πρὸς τὸ μέσον τῆς δίνης. διὸ δὴ καὶ τὴν γῆν πάντες ὅσοι τὸν οὐρανὸν γεννῶσιν, ἐπὶ τὸ μέσον συνελθεῖν φασιν.

A 88 /2 = Simplikios, In De caelo 511, 23

Většina autorů říká, že Země leží ve středu [světa], například Empedoklés, Anaximandros, Anaximénés, Anaxagorás, Démokritos a Platón.

οἱ μὲν πλεῖστοι ἐπὶ τοῦ μέσου κεῖσθαι λέγουσι τὴν γῆν, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Δημόκριτος καὶ Πλάτων·

A 88 /3 = Simplikios, In De caelo 520, 28

[Aristotelés referuje o těch], kteří říkají, že Země setrvává v klidu proto, že je držena vzduchem podloženým pod ní. Protože je Země plochá a tvaru bubnu, přikrývá vzduch jako víko a nedovoluje mu uniknout. Tak to mínili Anaximénés, Anaxagorás a Démokritos.

τῶν λεγόντων μένειν αὐτὴν ἀνεχομένην ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου ἀέρος, ὃν ἐπιπωματίζει πλατεῖα οὔσα καὶ τυμπανοειδῆς ἡ γῆ καὶ οὐ συγχωρεῖ ἀναχωρεῖν. οὕτω δὲ Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Δημόκριτος ἐδόκουν λέγειν.

A 89 /1 = Aristotelés, Meteorologica II, 7; 365a14-34

O zemětřesení a pohybu Země je potom třeba říci:

Příčina, která s touto událostí souvisí, je tohoto druhu. Až doposud jsou o tom tři výklady od tří

autorů. Vyjadřovali se o tom Anaxagorás z Klazomen a dříve Anaximenés z Mílétu, později Démokritos z Abdér. (Viz Anaximenés A 7, 8; A 20 /3; A 21; Démokritos A 7.)

περὶ δὲ σεισμοῦ καὶ κινήσεως γῆς μετὰ ταῦτα λεκτέον·

ἢ γὰρ αἰτία τοῦ πάθους ἔχομένη τούτου τοῦ γένους ἐστίν. ἔστι δὲ τὰ παρελημμένα μέχρι γε τοῦ νῦν χρόνου τρία καὶ παρὰ τριῶν. Ἄναξαγόρας τε γὰρ ὁ Κλαζομένιος καὶ πρότερον Ἄναξιμένης ὁ Μιλήσιος ἀπεφήναντο, καὶ τούτων ὕστερον Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης. (Cfr. Anaximenés A 7, 8; A 20 /3; A 21; Démokritos A 7.)

(19) Anaxagorás tvrdí, že aithér se přirozeně pohybuje vzhůru, pokud však vniknul do dolních částí Země a do dutin, hýbe Zemí, totiž když jsou horní části Země ucpané dešti, neboť to všechno je přirozeně stejně průlinčité. Je to, jako by celá sféra měla jednak horní a jednak dolní [část]; nahoře je část, na které se nacházíme a bydlíme, dole zase ta druhá.

(19) Ἄναξαγόρας μὲν οὖν φησι τὸν αἰθέρα πεφυκότα φέρεσθαι ἄνω, ἐμπίπτοντα δ' εἰς τὰ κάτω τῆς γῆς καὶ τὰ κοῖλα κινεῖν αὐτήν· τὰ μὲν γὰρ ἄνω συναληλίφθαι διὰ τοὺς ὄμβρους, ἐπεὶ φύσει γε πᾶσαν ὁμοίως εἶναι σομφήν, ὡς ὄντος τοῦ μὲν ἄνω τοῦ δὲ κάτω τῆς ὅλης σφαίρας καὶ ἄνω μὲν τούτου ὄντος τοῦ μορίου ἐφ' οὗ τυγχάνομεν οἰκοῦντες, κάτω δὲ θατέρου. οἰκοῦντες, κάτω δὲ θατέρου.

(31) ... a říkat, jak Země spočívá na vzduchu pro jeho velikost; tvrdit, že úder zdola nahoru otřásá celou Zemí. Navíc [Anaxagorás] nijak nevysvětluje okolnosti, za jakých k zemětřesením dochází.

(31) [εὐθηδες?] καὶ τὸ λέγειν μὲν ὡς διὰ τὸ μέγεθος ἐπὶ τοῦ ἀέρος μένει, σείεσθαι δὲ φάσκειν τυπτομένην κάτωθεν ἄνω δι' ὅλης. πρὸς δὲ τούτοις οὐθὲν ἀποδίδωσι τῶν συμβαινόντων περὶ τοὺς σεισμούς.

A 89 /2 = Áetios III ,15, 4 (Dox. 379)

O zemětřeseních:

Anaxagorás [říká, že k zemětřesením dochází] ponořením vzduchu, který naráží na tloušťku povrchu [Země]. Protože nemůže najít, jak odtamtud uniknout, otřásá tím, co jej obklopuje.

περὶ σεισμῶν γῆς·

Ἄναξαγόρας ἀέρος ὑποδύσει τῇ μὲν πυκνότητι τῆς ἐπιφανείας προσπίπτοντος, τῷ δὲ ἔκκρισιν λαβεῖν μὴ δύνασθαι τρόμῳ τὸ περιέχον κραδαίνοντος.

A 89 /3 = Seneca, Natur. quaest. VI, 9, 1

Podle některých je příčinou pohybu [země] oheň a podle některých ne. Ti usuzují [na jinou příčinu]. Především je to Anaxagorás, který se domnívá, že příčinou otřásání země je vzduch; když je [ve] spodní části vanutí hustý vzduch...

ignem causam motus [terrae] quidam et quidam non [unicam causam] iudicant. in primis Anaxagoras qui existimat simili paene ex causa et aera concuti et terram, cum [in] inferiore parte spiritus crassum aera et in nubes coactum eadem vi, qua apud nos quoque nubila frangi solent, rupit, et ignis ex hoc collisu nubium cursuque elisi aeris emicuit. hic ipse in obvia incurrit exitum quaerens ac divellit repugnantia, donec per angustum aut nactus est viam exeundi ad caelum aut vi et iniuria fecit.

A 89 /4 = Ammianus Marcellinus XVII, 7, 11 *není v edici DK*

Jak tvrdí Anaxagorás [k zemětřesení dochází] silou větrů procházejících pod Zemí. Když narazí na tuhou kůru a nemají možnost nikudy vyrazit, rozkmitají ty části půdy, pod které pronikly, když byla půda vlhká. Proto obvykle pozorujeme, že u nás při zemětřesení není cítit žádné vanutí větrů, neboť ty jsou zaměstnány v nejhlubších zemských proláklínách.

aut certe, ut Anaxagoras adfirmat, ventorum vi subeuntium ima terrarum: qui cum soliditatibus concrustatis inciderint, eruptiones nullas reperientes, eas partes soli convibrant, quas subreperint umidi. unde plerumque observatur terra tremente ventorum apud nos spiramina nulla sentiri, quod in ultimis eius secessibus occupantur.

A 90 /1 = Áetios III, 16, 2 (Dox. 381)

O moři, jak se ustavilo a proč je to hořké:

Anaxagorás říká, že na počátku byla vlhkost v mělčinách sežehnuta slunečním oběhem a nejjemnější vlhkost se odpařila, zatímco slaný a hořký zbytek zůstal na místě.

(Viz Hippokratés, *O vzduchu, vodách a místech* 7-8.)

περὶ θαλάττης πῶς συνέστη καὶ πῶς ἐστι πικρά·

Ἄναξαγόρας τοῦ κατ' ἀρχὴν λιμνάζοντος ὑγροῦ περικαέντος ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς περιφορᾶς καὶ τοῦ λεπτοτάτου ἐξατμισθέντος εἰς ἀλυκίδα καὶ πικρίαν τὸ λοιπὸν ὑποστῆναι.

(Cfr. Hippokratés, *De aëre aquis et locis* 8.)

A 90 /2 = Alexandros Afrod., In Meteorologica 67, 17

Třetí názor o [příčině slanosti] moře je, že voda, která prosakuje zemí a omývá ji, se stává slanou, protože země v sobě má takovéto šťávy. Jako doklad toho uváděli, že v zemi se kope sůl a ledek, a že na mnohých místech jsou v zemi hořké šťávy. Tohoto mínění byli Anaxagorás a také Métrodóros [z Chiu]. (viz 70 A 19)

τρίτη δὲ δόξα περὶ θαλάσσης ἐστὶν ὡς ἄρα τὸ ὕδωρ τὸ διὰ τῆς γῆς διηθούμενον καὶ διαπλῦνον αὐτὴν ἀλμυρὸν γίνεται τῷ ἔχειν τὴν γῆν τοιούτους χυμοὺς ἐν αὐτῇ· οὗ

σημεῖον ἐποιοῦντο τὸ καὶ ἄλας ὀρύττεσθαι ἐν αὐτῇ καὶ νίτρα· εἶναι δὲ καὶ ὄξεις χυμοὺς πολλαχοῦ τῆς γῆς. ταύτης πάλιν τῆς δόξης ἐγένετο Ἄναξαγόρας τε καὶ Μητροόδωρος (70 A 19).

A 91 /1 = Áetios IV, 1, 3 (Dox. 228. 385)

[O původu vody nilských záplav:]

Anaxagorás: Z tajícího sněhu v Ethiopii v létě, zatímco v zimě je [tam] chladno.

Ἄναξαγόρας· ἐκ τῆς χιόνος τῆς ἐν τῇ Αἰθιοπίαι τηκομένης μὲν τῷ θερῶν, ψυχομένης δὲ τῷ χειμῶνι.

A 91 /2 = Seneca, Naturales Quaestiones IV ,2, 17

Anaxagorás praví, že sněhy, jež roztály na horských hřebenech Etiopie, dospěly až k Nilu. Byl nejstarší, kdo zastával toto mínění. Tak to podávají Aischylos (Suppl. 559 Wil., fr. 300n.), Sofoklés (fr. 797) a Eurípidés (*Hel.* 3, fr. 228).

Anaxagoras ait ex Aethiopiae iugis solutas nives ad Nilum usque decurrere. in eadem opinione omnis vestitus fuit. hoc Aeschylus (Suppl. 559 Wil., fr. 300 N.), Sophocles (fr. 797), Euripides (*Hel.* 3, fr. 228) tradunt.

A 91 /3 = Hérodotos, *Historiae* II, 22 (překlad J. Šonka)

Třetí domněnka, ač se zdá nejpříjemnější, přece je nejlživější. Neříká vlastně vůbec nic, když tvrdí, že Nil bere své vody z tajícího sněhu. Nil přece teče z Libye přes Aithiopii a odtud přitéká

do Egypta. Jak by tedy u všech všudy mohl brát vodu z tajícího sněhu, když teče z nejteplejších končin do krajín chladnějších?

ἢ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν πολλὸν ἐπιεικεστάτη ἐοῦσα μάλιστα ἔψευσται· λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ οὐδέν, οὐδέν, φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος, ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς Αἴγυπτον· κῶς ὦν δῆτα ῥέοι ἂν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ τῶν θερμωτάτων [τόπων] ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα;

A 92, 27-28 = Theophrastos, De sensu et sensibilibus 27-28 (Dox. 507)

(27) Anaxagorás se domnívá, že smyslové vnímání se děje díky protikladům, neboť podobné nepocítuje podobné. (...)

(27) Ἄναξαγόρας δὲ γίνεσθαι μὲν [τὰ αἰσθητὰ] τοῖς ἐναντίοις· τὸ γὰρ ὅμοιον ἀπαθὲς ὑπὸ τοῦ ὁμοίου· καθ' ἑκάστην δ' ἰδίαι πειρᾶται διαριθμεῖν· ὁρᾶν μὲν γὰρ τῇ ἐμφάσει τῆς κόρης, οὐκ ἐμφαίνεσθαι δὲ εἰς τὸ ὁμόχρων. ἀλλ' εἰς τὸ διάφορον. καὶ τοῖς μὲν πολλοῖς μεθ' ἡμέραν, ἐνίοις δὲ νύκτωρ εἶναι τὸ ἀλλόχρων· διὸ ὀξυωπεῖν τότε. ἀπλῶς δὲ τὴν νύκτα μᾶλλον ὁμόχρων εἶναι τοῖς ὀφθαλμοῖς. ἐμφαίνεσθαι δὲ μεθ' ἡμέραν, ὅτι τὸ φῶς συναίτιον τῆς ἐμφάσεως· τὴν δὲ χροῶν τὴν κρατουῦσαν μᾶλλον εἰς τὴν ἑτέραν ἐμφαίνεσθαι αἰεί.

(28) (...) Když se totiž k sobě přiblíží něco, co je podobně teplé nebo podobně chladné, nezahřívá to, ani neochlazuje. Stejně tak nepoznáváme ani sladké a hořké pomocí jich samotných, ale chladné díky teplému, pitné [pitnou vodu] díky slanému, sladké díky hořkému; díky tomu, co z nich schází. Tvrdí totiž, že všechno je v nás už obsaženo. (...)

(28) τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὴν ἀφήν καὶ τὴν γεῦσιν κρίνειν· τὸ γὰρ ὁμοίως θερμὸν καὶ ψυχρὸν οὔτε θερμαίνειν οὔτε ψύχειν πλησιάζον οὐδὲ δὴ τὸ γλυκὺ καὶ τὸ ὀξύ δι'

αὐτῶν γνωρίζειν, ἀλλὰ τῷ μὲν θερμῷ τὸ ψυχρόν, τῷ δ' ἄλμυρῷ τὸ πότιμον, τῷ δ' ὄξει τὸ γλυκὺ κατὰ τὴν ἔλλειψιν τὴν ἐκάστου· πάντα γὰρ ἐνυπάρχειν φησὶν ἐν ἡμῖν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὀσφραίνεσθαι καὶ ἀκούειν τὸ μὲν ἅμα τῇ ἀναπνοῇ, τὸ δὲ τῷ διικνεῖσθαι τὸν ψόφον ἄχρι τοῦ ἐγκεφάλου· τὸ γὰρ περιέχον ὅστων εἶναι κοῖλον, εἰς ὃ ἐμπίπτειν τὸν ψόφον.

A 92, 29-30 = Theophrastos, De sensu et sensibilibus 29-30 (Dox. 507)

(29) Každé vnímání je spojeno s bolestí (...). Všechno nepodobné totiž svým dotekem přináší utrpení. Zjevné to je tehdy, když vjemy trvají velmi dlouho nebo jsou příliš silné. Vždyť jasné barvy a přílišný hřmot působí bolest a nelze je vydržet moc dlouho. (...)

(29) ἄπασαν δ' αἴσθησιν μετὰ λύπης, ὅπερ ἂν δόξειεν ἀκόλουθον εἶναι τῇ ὑποθέσει· πᾶν γὰρ τὸ ἀνόμοιον ἀπτόμενον πόνον παρέχει. φανερόν δὲ τοῦτο τῷ τε τοῦ χρόνου πλήθει καὶ τῇ τῶν αἰσθητῶν ὑπερβολῇ. τὰ τε γὰρ λαμπρὰ χρώματα καὶ τοὺς ὑπερβάλλοντας ψόφους λύπην ἐμποιεῖν καὶ οὐ πολὺν χρόνον δύνασθαι τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν. αἰσθητικώτερα δὲ τὰ μείζω ζῶα καὶ ἀπλῶς εἶναι κατὰ τὸ μέγεθος [τῶν αἰσθητηρίων] τὴν αἴσθησιν. ὅσα μὲν γὰρ μεγάλους καὶ καθαρούς καὶ λαμπρούς ὀφθαλμούς ἔχει, μεγάλα τε καὶ πόρρωθεν ὄραν, ὅσα δὲ μικρούς, ἐναντίως. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀκοῆς.

(30) τὰ μὲν γὰρ μεγάλα τῶν μεγάλων καὶ τῶν πόρρωθεν ἀκούειν, τὰ δ' ἐλάττω λανθάνειν, τὰ δὲ μικρὰ τῶν μικρῶν καὶ τῶν ἐγγύς. καὶ ἐπὶ τῆς ὀσφρήσεως ὁμοίως ὄζειν μὲν γὰρ μᾶλλον τὸν λεπτόν ἄερα, θερμαινόμενον μὲν γὰρ καὶ μανούμενον ὄζειν. ἀναπνέον δὲ τὸ μὲν μέγα ζῶον ἅμα τῷ μανῷ καὶ τὸν πυκνὸν ἔλκειν, τὸ δὲ μικρὸν αὐτὸν τὸν μανόν· διὸ καὶ τὰ μεγάλα μᾶλλον αἰσθάνεσθαι. καὶ γὰρ τὴν ὀσμὴν ἐγγύς εἶναι μᾶλλον ἢ πόρρω διὰ τὸ πυκνοτέραν εἶναι, σκεδαννυμένην δὲ

ἀσθενῆ. σχεδὸν δὲ ὡς εἰπεῖν οὐκ αἰσθάνεσθαι τὰ μὲν μεγάλα τῆς λεπτῆς ἀέρος, τὰ δὲ μικρὰ τῆς πυκνῆς.

A 92, 37 = Theophrastos, De sensu et sensibilibus 37 (Dox. 507)

Anaxagorás pak, jak jsem řekl, podporuje toto staré společné mínění. Kromě toho říká o jednotlivých smyslech něco vlastního, nejvíce o zraku, protože velikost je vnímaná, aniž by však bylo zřejmé, že tělesnějšími smysly.

Ἄναξαγόρας μὲν οὖν, ὥσπερ ἐλέχθη, κοινήν τινα ταύτην καὶ παλαιὰν δόξαν ἀναφέρει. πλὴν ἴδιον ἐπὶ πάσαις λέγει ταῖς αἰσθήσεσι καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ ὄψει, διότι τὸ μέγα αἰσθανόμενον ἔστιν, οὐ δηλοῖ δὲ τὰς σωματικωτέρας αἰσθήσεις.

A 92, 59 = Theophrastos, De sensu et sensibilibus 59 (Dox. 507)

Anaxagorás totiž o barvách mluvil zjednodušeně.

καὶ γὰρ Ἄναξαγόρας ἀπλῶς εἶρηκε περὶ αὐτῶν [τῶν χρωμάτων].

A 93 /1 = Áetios IV, 3, 2 (Dox. 387, 17)

(...) a jaká je podstata duše:

Anaximénés, Anaxagorás, Archeláos a Diogenés [z Apollónie tvrdí, že podstata duše je] vzdušná.

εἰ σῶμα ἢ ψυχὴ καὶ τίς ἡ οὐσία αὐτῆς·

Ἄναξιμένης, Ἄναξαγόρας, Ἀρχέλαος, Διογένης ἀερώδη.

A 93 /2 = Áetios IV, 5, 11 (Dox. 392)

Πύθαγορας, Αναξαγορας (...) tvrdí, že mysl se [k duši?] připojuje zvenčí.

Πυθαγόρας, Ἀναξαγόρας (...) θύραθεν εισκρίνεσθαι τὸν νοῦν.

A 93 /3 = Áetios IV, 7, 1 (Dox. 392n.)

Πύθαγορας, Αναξαγορας a Diogenés [z Apollónie?] (...) tvrdili, že duše je nezničitelná.

Πυθαγόρας μὲν καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Διογένης (...) ἀφθαρτον εἶναι τὴν ψυχὴν ἀπεφώνησαντο.

A 94 /1 = Aristotelés, Ethica Nicomachea VII, 15; 1154b7

To, co je živé, stále trpí, jak to dosvědčují také slova fyziků, kteří tvrdí že vidění a slyšení je bolestivé, ale jsme tomu už uvyklí, jak říkají.

ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῶον ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι μαρτυροῦσι τὸ ὄραν, τὸ ἀκούειν φάσκοντες εἶναι λυπηρόν. ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐσμέν, ὡς φασίν.

A 94 /2 = Aspasio, In Ethica Nicomachea 156, 14 Heylbut

Anaxagorás totiž řekl, že živá bytost stále pocítuje utrpení, protože vnímá. [Aristotelés] to však neříká proto, že by s tím souhlasil, ale protože referuje. [Aristotelés a Theofrastos] si přece

nemyslí, že by živočich stále pocítoval utrpení. [Aristotelés] Anaxagoru kritizuje v *Etice*, <stejně jako> Theofrastos, když říká, že příjemnost vyháání bolesti, která je jí protikladná.

ὁ γὰρ Ἀναξαγόρας ἔλεγεν ἀεὶ πονεῖν τὸ ζῶον διὰ τῶν αἰσθήσεων. ταῦτα δὲ οὐχ ὡς συγκατατιθέμενος λέγει, ἀλλ' ἱστορῶν, ἐπεὶ οὐκ ἔδόκει γε αὐτοῖς ἀεὶ ἐν πόνῳ εἶναι τὸ ζῶον. καὶ τὸν Ἀναξαγόραν αἰτιᾶται, [ὡς καὶ] Θεόφραστος ἐν Ἠθικοῖς, λέγων ὅτι ἐξελαύνει ἡδονὴ λύπην ἢ γε ἐναντία.

A 94 /3 = Áetios IV, 9, 16 (Dox. 398)

Veškeré vnímání je spojeno s utrpením.

Ἀναξαγόρας πασαν αἴσθησιν μετὰ πόνου.

A 95 = Cicero, *Academica post.* I, 12, 44

Arkesiláos ... ne ze zatvrzelosti nebo touhy po vítězství, ale kvůli nesrozumitelnosti věcí, která Sókrata přivedla k vyznání nevědomosti, a už před Sókratem Démokrita, Anaxagoru, Empedoklea. Mnozí dávní [filosofové] říkali, že nemohou nic vědět, ani poznávat, ani vnímat, tu pro „těsnost [smyslových] průduchů“ (Empedoklés B 2), tu pro slabost duše (viz Anaxagorás B 21), tu pro krátkost běhu života. A jak říká Démokritos, pravda je ponořena v hloubce (viz B 117); domněnkami a zvyklostmi. Jeden po druhém řekli, že všechno je obestřeno temnotami.

Arcesilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia aut studio vincendi ut quidem mihi videtur, sed earum rerum obscuritate quae ad confessionem ignorationis adduxerant Socratem et iam ante Socratem Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes paene veteres, qui nihil cognosci, nihil percipi, nihil sciri posse dixerunt: angustos sensus (31 B 2. 1), imbecillos animos (59 B 21), brevia curricula vitae et ut Democritus in profundo veritatem esse demersam (68 B 117),

opinionibus et institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui, deinceps omnia tenebris circumfusa esse dixerunt.

A 96 = Áetios IV, 9, 1 (Dox. 396)

Anaxagorás a Démokritos (...) tvrdí, že smyslové vnímání je falešné.

Ἄναξαγόρας, Δημόκριτος (...) ψευδεῖς εἶναι τὰς αἰσθήσεις.

Cfr. A 28.

A 97 /1 = Sextos Empeirikos, Pyrrhoniae hypotyposes I, 33

To, co je poznané, a to, co se jeví, [klademe proti sobě,] jako když Anaxagorás postavil to, že sníh je bílý, proti tomu, že sníh je ztuhlou vodou, voda je však černá, takže sníh je černý.

νοούμενα δὲ φαινόμενοις [ἀντιτίθεμεν] ὡς ὁ Ἄναξαγόρας τῷ λευκὴν εἶναι τὴν χιόνα ἀντετίθει ὅτι ἡ χιὼν ὕδωρ ἐστὶ πεπηγός, τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶ μέλαν, καὶ ἡ χιὼν ἄρα μέλαινα ἐστίν.

A 97 /2 = Cicero, Academica II, 31, 100

Jednoduší bude pro něho [pro akademického skeptika] dokázat, že sníh je bílý, než postupovat tak jako Anaxagorás, který nejen že popíral, že tomu tak je, ale tvrdil, že se mu nezdá bílý, protože věděl, že voda je černá, a že je to její zhuštění.

faciliorque erit, ut albam esse nivem probet, quam erat Anaxagoras, qui id non modo ita esse negabat, sed sibi, quia sciret aquam nigram esse, unde illa concreta esset, albam ipsam esse ne videri quidem.

A 98 = Schol. Homer. (A) ad Odyss. XVI, 161

Černá voda:

Podle Anaxagory je černá přirozeně. Alespoň černý dým vychází z vody ve dřevě.

μέλαν ὕδωρ

Ἄναξαγόρας, ἐπεὶ φύσει μέλαν· καὶ γοῦν ὁ καπνὸς μέλας ἐστὶν ἐκ τοῦ ὕδατος τῶν ξύλων ἀνιέμενος.

A 98a = Psellos Michael, De lap. 26 = Opuscula logica, physica, allegorica, alia 35, 105 Duffy

Mnozí z nich byli přesvědčeni, že představili příčiny sil souvisejících s kameny, ze starších mudrců Anaxagorás, Empedoklés a Démokritos.

τούτων δὲ τῶν παρὰ τοῖς λίθοις δυνάμεων αἰτίας πολλοὶ ἐθάρρησαν ἀποδοῦναι, τῶν μὲν ἀρχαιοτέρων σοφῶν Ἄναξαγόρας καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος ...

Cfr. 31 A 89.

A 99 = Aristotelés, De anima I, 2; 404a25

Stejně i Anaxagorás říká, že duše je tím, co působí pohyb, a podobně mluví i leckdo jiný, kdo tvrdí, že veškerenstvo uvedla do pohybu mysl.

ὁμοίως δὲ καὶ Ἄναξαγόρας ψυχὴν εἶναι λέγει τὴν κινουσαν, καὶ εἴ τις ἄλλος εἴρηκεν, ὡς τὸ πᾶν ἐκίνησε νοῦς.

A 100 /1 = Aristotelés, De anima I, 2; 404b1

Anaxagorás se o tom však vyjadřuje méně jasně. Mnohde sice říká, že původcem krásy a správnosti je mysl, jinde však, že jí je duše. Ta totiž náleží všem živým bytostem, velkým i malým, cenným i bezcenným. Nezdá se však, že by všem živým bytostem náležela podobně i mysl ve významu rozumnosti, dokonce ani ne všem lidem.

Ἄναξαγόρας δ' ἦττον διασαφεῖ περὶ αὐτῶν· πολλαχοῦ μὲν γὰρ τὸ αἴτιον τοῦ καλῶς καὶ ὀρθῶς τὸν νοῦν λέγει, ἐτέρωθι δὲ τοῦτον εἶναι τὴν ψυχὴν· ἐν ἅπασιν γὰρ ὑπάρχειν αὐτὸν τοῖς ζώοις καὶ μεγάλοις καὶ μικροῖς καὶ τιμίοις καὶ ἀτιμοτέροις. οὐ φαίνεται δ' ὅ γε κατὰ φρόνησιν λεγόμενος νοῦς πᾶσιν ὁμοίως ὑπάρχειν τοῖς ζώοις, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις πᾶσιν.

A 100 /2 = Aristotelés, De anima I, 2; 405a13

Anaxagorás sice, jak se zdá, považuje duši a mysl za různé, jak jsme už výše uvedli, avšak zachází s oběma tak, jako kdyby měly jednu přirozenost. Mysl ovšem pokládá především za princip všeho. Říká, že mysl je jako jediná ze jsoucen jednoduchá, nesmíšená a čistá. Přitom se však prý obojí, poznávání i pohyb, děje díky témuž principu. Říká přece, že mysl uvedla veškerenstvo v pohyb.

Ἄναξαγόρας δ' ἔοικε μὲν ἕτερον λέγειν ψυχὴν τε καὶ νοῦν ... χρῆται δ' ἀμφοῖν ὡς μιᾷ φύσει, πλὴν ἀρχὴν γε τὸν νοῦν τίθεται μάλιστα πάντων· μόνον γοῦν φησιν

αὐτὸν τῶν ὄντων ἀπλοῦν εἶναι καὶ ἀμιγῆ τε καὶ καθαρὸν. ἀποδίδωσι δ' ἄμφω τῇ αὐτῇ ἀρχῇ, τό τε γιγνώσκειν καὶ τὸ κινεῖν, λέγων νοῦν κινῆσαι τὸ πᾶν.

A 100 /3 = Aristotelés, De anima I, 2; 405b19

Pouze Anaxagorás však tvrdí, že mysl nepodléhá [vnějším] vlivům (*apathé*), a že nemá s ničím jiným nic společného.

Ἄναξαγόρας δὲ μόνος ἀπαθῆ φησὶν εἶναι τὸν νοῦν καὶ κοινὸν οὐθὲν οὐθενὶ τῶν ἄλλων ἔχειν.

A 100 /4 = Aristotelés, De anima III, 4; 429a18

[Mysl] je tedy nutně nesmíšená, protože myslí vše, jak říká Anaxagorás (B 12), aby tomu vládla, to jest, aby to poznávala.

ἀνάγκη ἄρα, ἐπεὶ πάντα νοεῖ, ἀμιγῆ εἶναι ὥσπερ φησὶν Ἄναξαγόρας (B 12), ἵνα κρατῇ, τοῦτο δ' ἔστιν ἵνα γνωρίζῃ.

A 101 = Áetios V, 20, 3 (Dox. 432)

Anaxagorás [říká], že všechny živé bytosti mají činný rozum, jako kdyby však neměly pasivní mysl †, tak řečeného interpreta myslí.

Ἄναξαγόρας πάντα τὰ ζῶα λόγον ἔχειν τὸν ἐνεργητικόν, τὸν δ' οἶονεὶ νοῦν μὴ ἔχειν τὸν παθητικόν †, τὸν λεγόμενον τοῦ νοῦ ἑρμηνέα.

A 101a = Psellos Michael, De omnif. doct. 15

Anaxagorás však nepředpokládá, že mysl ve významu rozvahy je ve všech lidech, ne jako kdyby neměli poznávací podstatu, nýbrž jako by ji neužívali vždy. Duše je charakterizovaná tímto dvojím: tím, že pohybuje, a tím, že poznává.

Ἄναξαγόρας δὲ τὸν κατὰ φρόνησιν νοῦν οὐκ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις τίθεται, οὐχ ὡς μὴ ἔχουσι τὴν νοητὴν οὐσίαν, ἀλλ' ὡς μὴ χρωμένοις αὐτῇ αἰεὶ· δυσὶ τε τούτοις χαρακτηρίζεται ἡ ψυχὴ τῷ τε κινητικῷ καὶ τῷ γνωστικῷ.

A 102 /1 = Aristotelés, De partibus animalium IV, 10; 687a7

Anaxagorás řekl, že člověk je nejrozumnější z živých bytostí, protože má ruce; správné by však bylo říci, že má ruce proto, že je nejrozumnější. Ruce jsou totiž nástrojem a příroda – stejně jako rozumný člověk – vždy přiděluje každý nástroj tomu, kdo je schopen jej používat.

Ἄναξαγόρας μὲν οὖν φησι διὰ τὸ χεῖρας ἔχειν φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζώων ἀνθρώπων· εὐλογον δὲ διὰ τὸ φρονιμώτατον εἶναι χεῖρας λαμβάνειν. αἱ μὲν γὰρ χεῖρες ὄργανόν εἰσιν, ἡ δὲ φύσις αἰεὶ διανέμει καθάπερ ἄνθρωπος φρόνιμος ἕκαστον τῷ δυναμένῳ χρῆσθαι.

A 102 /2 = Plútarchos, De Fortuna 3; 98f (= B 21b)

Ale ve všech těchto [vlastnostech] jsme nešťastnější než zvířata; díky naší zkušenosti, paměti, šikovnosti a řemeslu však podle Anaxagory jejich [vlastnosti] užíváme: chodíme jim na med,

dojíme je, honíme, vodíme a shromažďujeme. V tom není nic nahodilého, nýbrž vše souvisí s dobrým uvážením a péčí.

ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις ἀτυχέστεροι τῶν θηρίων ἐσμέν, ἐμπειρίαι δὲ καὶ μνήμη καὶ σοφίαι καὶ τέχνη κατὰ Ἀναξαγόραν τσφῶν† τε αὐτῶν χρώμεθα καὶ βλίττομεν καὶ ἀμέλγομεν καὶ φέρομεν καὶ ἄγομεν συλλαμβάνοντες· ὥστ' ἐνταῦθα μηδὲν τῆς τύχης ἀλλὰ πάντα τῆς εὐβουλίας εἶναι καὶ τῆς προνοίας.

A 103 = Áetios V, 25, 2 (Dox. 437)

Anaxagorás tvrdí, že spánek nastává únavou tělesné energie. Je přece tělesným stavem, ne duševním. Oddělením duše pak nastává smrt.

Ἀναξαγόρας κατὰ κόπον τῆς σωματικῆς ἐνεργείας γίνεσθαι τὸν ὕπνον· σωματικὸν γὰρ εἶναι τὸ πάθος, οὐ ψυχικόν· εἶναι δὲ καὶ ψυχῆς θάνατον τὸν διαχωρισμόν.

A 104 = Galénos, De naturalibus facultatibus II, 8 (II, 107 Kühn; III, 179, 12 Helmr.)

Pokud se totiž [na přirozenost žluči] tázal správně, tak proč potom také nevyšetříme krev, zdali má původ v těle, nebo je zasetá potravinami, jak říkají ti, kteří předpokládají stejnorodé podíly?

εἰ γὰρ δὴ τοῦτο καλῶς ἠπόρηται, τί οὐχὶ καὶ περὶ τοῦ αἵματος ἐπισκεψόμεθα πότερον ἐν τῷ σώματι λαμβάνει τὴν γένεσιν ἢ τοῖς σιτίοις παρέσπαρται, καθάπερ οἱ τὰς ὁμοιομερείας ὑποτιθέμενοί φασι;

A 105 = Aristotelés, De partibus animalium IV, 2; 677a5

Anaxagorás a jeho následovníci nesprávně předpokládají, že žluč je příčinou akutních onemocnění; neboť když je jí příliš mnoho, vyvěrá [prý] do plic, cév a do boků. Avšak ti, kteří trpí takovými nemocemi, [tam] žádnou žluč nemají, jak by se ukázalo při pitvě.

οὐκ ὀρθῶς δ' εὐοίκασιν οἱ περὶ Ἀναξαγόραν ὑπολαμβάνειν ὡς αἰτίαν οὖσαν [τὴν χολήν] τῶν ὀξέων νοσημάτων· ὑπερβάλλουσαν γὰρ ἀπορραίνειν πρὸς τε τὸν πλεύμονα καὶ τὰς φλέβας καὶ τὰ πλευρά. σχεδὸν γὰρ οἷς ταῦτα συμβαίνει τὰ πάθη τῶν νόσων, οὐκ ἔχουσι χολήν, ἔν τε ταῖς ἀνατομαῖς ἂν ἐγίνετο τοῦτο φανερόν.

A 106 = Áetios IV, 19, 5 (Dox. 409)

Anaxagorás říká, že hlas vzniká tak, že dech narazí na zhuštěný vzduch a odrazem se pak vrací až ke sluchu. Stejně vzniká i takzvaná ozvěna.

Ἀναξαγόρας τὴν φωνὴν γίνεσθαι πνεύματος ἀντιπεσόντος μὲν στερεμνίῳ ἀέρι, τῇ δ' ὑποστροφῇ τῆς πλήξεως μέχρι τῶν ἀκοῶν προσενεχθέντος· καθὸ καὶ τὴν λεγομένην ἤχῳ γίνεσθαι.

A 107 = Aristotelés, De generatione animalium IV, 1; 763b30

Tvrdí totiž, například Anaxagorás a jiní z přírodních filosofů, že tato polarizace stran je už v semenech. Neboť semeno pochází z muže, zatímco žena poskytuje místo (viz Aischylos, *Eumenides* 658-662). A mužské potomstvo vzniká z pravých, ženské z levých částí [otce], na pravé straně dělohy se rodí mužské potomstvo, ženské na levé.

φασὶ γὰρ οἱ μὲν ἐν τοῖς σπέρμασιν εἶναι ταύτην τὴν ἐναντίωσιν εὐθύς, οἷον Ἄναξαγόρας καὶ ἕτεροι τῶν φυσιολόγων· γίνεσθαι τε γὰρ ἐκ τοῦ ἄρρενος τὸ σπέρμα, τὸ δὲ θῆλυ παρέχειν τὸν τόπον, καὶ εἶναι τὸ μὲν ἄρρεν ἐκ τῶν δεξιῶν, τὸ δὲ θῆλυ ἐκ τῶν ἀριστερῶν, καὶ τῆς ὑστέρας τὰ μὲν ἄρρενα ἐν τοῖς δεξιοῖς εἶναι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς.

A 107cfr = Aischylos, Eumenides 658-662 (př. F. Stiebitz; mluví Apollón)

Tak zvaná matka dítě neplodí,
jen pěstí símě čerstvě zaseté.
Plodí jen otec; ona schovává
mu plod jak přítelkyně příteli
a vrací jej, když bůh ho nezmaří.

οὐκ ἔστι μήτηρ ἢ κεκλημένη τέκνου
τοκεύς, τροφὸς δὲ κύματος νεοσπόρου·
τίκτει δ' ὁ θρώσκων, ἢ δ' ἄπερ ξένῳ ξένη
ἔσωσεν ἔρνος, οἷσι μὴ βλάβη θεός.
τεκμήριον δὲ τοῦδέ σοι δείξω λόγου·

A 108 = Censorinus, De die natali 6, 1 (Dox. 190)

Anaxagorás [se domníval, že jako první se u plodu vyvíjí] mozek, odkud pocházejí všechny smysly.

Anaxagoras cerebrum unde omnes sunt sensus.

A 109 = Censorinus, De die natali 6, 2

Další autoři se domnívali, následujícíce Anaxagoru, že v semeni je obsaženo éterné teplo, jež uspořádává údy.

sunt qui aetherium calorem inesse arbitrentur, qui membra disponat, Anaxagoran secuti.

A 110 = Censorinus, De die natali 6, 3 (Dox. 191)

O způsobu, jímž je dítě v matčině těle vyživováno, panuje dvojí názor. Anaxagorás a mnozí další se domnívají, že je vyživováno skrze pupeční šňůru.

(...) Anaxagorae enim ceterisque compluribus per umbilicum cibus administrari videtur.

A 111 = Censorinus, De die natali 6, 8

Anaxagorás se domníval, že dítě se podobá tomu z rodičů, který vynaložil více semene.

Anaxagoras autem eius parentis faciem referre liberos iudicavit, qui seminis amplius contulisset.

A 112 = Áetios V, 10, 23 (Dox. 430)

Epikúrejci říkají, že ... živočichové vznikají proměnou z jiných [= ze sebe navzájem]. Jsou totiž částí kosmu, jako už podle Anaxagory a Eurípida.

οί περὶ Ἐπίκουρον ... ἐκ μεταβολῆς τῆς ἀλλήλων γεννᾶσθαι τὰ ζῶα· μέρη γὰρ εἶναι τοῦ κόσμου ταῦτα, ὡς καὶ Ἄναξαγόρας καὶ Εὐριπίδης·

A 112 cfr = Eurípidés, Chrysiḗpos fr. 839, 1-14

Veliká Země a Diův aithér,
 který je původcem lidí i bohů,
 která vláhu dešťových kapek
 když přijímá, rodí smrtelníkům,
 rodí rostliny a druhy zvířat,
 proč je nikoli nespravedlivě
 považována za matku všech.
 Vrací se pak,
 co ze země vyrostlo, zase do země;
 co však vyklíčilo ze setby airthéru,
 přichází zpět na nebeskou klenbu.
 Nic z toho, co vzniká, neumírá,
 rozlučuje se však jiné do jiného,
 když ukazuje rozličné podoby.

Γαῖα μεγίστη καὶ Διὸς Αἰθήρ,
 ὁ μὲν ἀνθρώπων καὶ θεῶν γενέτωρ,
 ἢ δ' ὑγροβόλους σταγόνας νοτίας
 παραδεξαμένη τίκτει θνητούς,
 τίκτει βοτάνην φύλά τε θηρῶν,
 ὅθεν οὐκ ἀδίκως
 μήτηρ πάντων νενόμισται.
 χωρεῖ δ' ὀπίσω

τὰ μὲν ἐκ γαίας φύντ' εἰς γαῖαν,
 τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γονῆς
 εἰς οὐράνιον πάλιν ἦλθε πόλον·
 θνήσκει δ' οὐδὲν τῶν γιγνομένων,
 διακρινόμενον δ' ἄλλο πρὸς ἄλλου
 μορφὴν ἑτέραν ἀπέδειξεν.

A 113 = Eirénaios II, 14, 2 (Dox. 171)

Anaxagorás, který byl považovaný za ateistu, tvrdil, že živočichové vznikli ze semen padajících z nebe na Zemi.

Anaxagoras autem, qui et atheus cognominatus est, dogmatizavit facta animalia decidentibus e caelo in terram seminibus.

A 114 = Aristotelés, De generatione animalium III, 6; 756b13

Někteří totiž říkají, že ústy kopulují jednak havrani, jednak ibis, a ze čtvernožců že ústy rodí lasička. Vždyť takové věci říká i Anaxagorás a někteří ostatní z fyziků, když mluví příliš naivně a ukvapeně.

εἰσὶ γὰρ τινες οἱ λέγουσι κατὰ τὸ στόμα μείγνυσθαι τοὺς τε κόρακας καὶ τὴν ἴβιν καὶ τῶν τετραπόδων τίκτειν κατὰ τὸ στόμα τὴν γαλῆν. ταῦτα γὰρ καὶ Ἀναξαγόρας καὶ τῶν ἄλλων τινὲς φυσικῶν λέγουσι λίαν ἀπλῶς καὶ ἀσκέπτως λέγοντες.

A 115 = Aristotelés, De respiratione 2; 470b30

Anaxagorás a Diogenés [z Apollónie] však tvrdí, že všechny živé bytosti dýchají, a kvůli tomu popisují jistý způsob dýchání u ryb a korýšů. Anaxagorás říká, že kdykoliv ryby vypustí žábrami vodu, vtáhnou do sebe vzduch, který vzniká v jejich ústech, neboť nic není prázdné.

Ἄναξαγόρας δὲ καὶ Διογένης πάντα φάσκοντες ἀναπνεῖν περὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ὀστρεῶν λέγουσι τίνα τρόπον ἀναπνέουσιν. καὶ φησιν Ἄναξαγόρας μὲν, ὅταν ἀφῶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν βραγχίων, τὸν ἐν τῷ στόματι γινόμενον ἀέρα ἔλκοντας ἀναπνεῖν τοὺς ἰχθῦς. οὐ γὰρ εἶναι κενὸν οὐδέν.

Viz Diogenés z Apollónie A 31.

A 116 = Plútarchos, Quaest. phys. 1; 911d

Stoupeneci Platóna, Anaxagory a Démokrita se domnívají, že rostlina je živá bytost upoutaná k zemi.

ζῶον γὰρ ἔγγειον τὸ φυτὸν εἶναι οἱ περὶ Πλάτωνα καὶ Ἄναξαγόραν καὶ Δημόκριτον οἴονται.

A 117 /1 = Theophrastos, Historia plantarum III, 1, 4

Anaxagorás se domnívá, že vzduch obsahuje semena, která dávají zrod rostlinám, když jsou vodou snesena dolů.

Ἄναξαγόρας μὲν τὸν ἀέρα πάντων φάσκων ἔχειν σπέρματα καὶ ταῦτα συγκαταφερόμενα τῷ ὕδατι γεννᾶν τὰ φυτὰ ...

A 117 /2 = Pseudo-Aristotelés, De plantis I, 1; 815a15

Anaxagorás a Empedoklés však říkají, že [rostliny] se pohybují díky touze; tvrdí, že také cítí, rmoutí se a mají radost. A z těch dvou [Anaxagory a Empedoklea] Anaxagorás říká, že jsou to živé bytosti, že mají radost i zármutek, a jako doklad uvádí padání listů.

Anaxagoras autem (...) desiderio eas [plantas] moveri dicunt, sentire quoque et tristari delectarique asserunt. quorum Anaxagoras animalia esse has laetarique et tristari dixit fluxum foliorum argumentum assumens.

A 117 /3 = Pseudo-Aristotelés, De plantis I, 1; 815b16 (c. 2)

Anaxagorás, Démokritos a Empedoklés říkali, že rostliny mají mysl a rozvahu.

Anaxagoras autem (...) illas intellectum intellegentiamque habere dicebant.

A 117 /4 = Pseudo-Aristotelés, De plantis I, 1; 816b26 (c. 5)

Anaxagorás řekl, že rostlina dýchá.

licet Anaxagoras dixerit ipsam habere spiritum.

A 117 /5 = Pseudo-Aristotelés, De plantis I, 1; 817a23 (c. 6)

Potrava rostlin má zdroj ze země a zdrojem vzniku plodů je Slunce. Proto Anaxagorás řekl, že jejich chlad pochází od vzduchu, proto [Alkmaión] říká, že Země je matkou rostlin a Slunce otcem.

estque principium cibi plantarum a terra et principium generationis fructuum a sole. et ideo Anaxagoras dixit quod earum frigus est ab aere et ideo dicit [Alcmeon; DK: lechineon] quod terra mater est plantarum et sol pater.